

**İLKÖĞRETİM KURUMLARININ MALİ KAYNAK
SORUNLARI VE OKUL MÜDÜRLERİNİN
ÇÖZÜM UYGULAMALARI
(BİNGÖL İLİ ÖRNEĞİ)**

GIYASETTİN KAYIKÇI

Yüksek Lisans Tezi

Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı

Yrd. Doç. Dr. Durdağı AKAN

2014

(Her Hakkı Saklıdır)

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI
**EĞİTİM YÖNETİMİ TEFTİŞİ PLANLAMASI VE EKONOMİSİ
BİLİM DALI**

İLKÖĞRETİM KURUMLARININ MALİ KAYNAK SORUNLARI VE
OKUL MÜDÜRLERİNİN ÇÖZÜM UYGULAMALARI
(BİNGÖL İLİ ÖRNEĞİ)

(Financial Source Institutions Of Primary Schools And Schools Principals'
Solutions Applications
(A Case Study of Bingöl))

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Gıyasettin KAYIKÇI

Danışman: Yrd. Doç. Dr. Durdağı AKAN

ERZURUM

Ocak, 2014

TEZ KABUL VE ONAY TUTANAĞI

Yrd. Doç. Dr. Durdağı AKAN danışmanlığında, Gıyasettin KAYIKÇI tarafından hazırlanan “İlköğretim Kurumlarının Mali Kaynak Sorunları ve Okul Müdürlerinin Çözüm Uygulamaları (Bingöl İlli Örneği)” başlıklı çalışma 16 / 01 / 2014 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı’nda yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Yrd.Doç.Dr.Ahmet AYIK

İmza: .....

Danışman : Yrd.Doç.Dr. Durdağı AKAN

İmza: .....

Jüri Üyesi : Yrd.Doç.Dr.Rıdvan KÜÇÜKALİ

İmza: .....

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylım.

16 / 01 / 2014

Prof. Dr. H. Ahmet KIRKKILIÇ

Enstitü Müdürü

TEZ ETİK VE BİLDİRİM SAYFASI

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “İlköğretim Kurumlarının Mali Kaynak Sorunları ve Okul Müdürlerinin Çözüm Uygulamaları (Bingöl İlli Örneği)” başlıklı çalışmanın, tarafımdan, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden olduğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve onurumla doğrularım.

Tezimin kâğıt ve elektronik kopyalarının Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım.

Lisansüstü Eğitim - Öğretim Yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca gereğinin yapılmasını arz ederim.

- Tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.
- Tezim sadece Atatürk Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.
- Tezimin 1 yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.

16 / 01 / 2014

Gıyasettin KAYIKÇI

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

İLKÖĞRETİM KURUMLARININ MALİ KAYNAK SORUNLARI VE OKUL MÜDÜRLERİNİN ÇÖZÜM UYGULAMALARI (BİNGÖL İLİ ÖRNEĞİ)

Gıyasettin KAYIKÇI

2014, 139 sayfa

Araştırmanın amacı, ilköğretim kurum müdürlerinin görüşlerinden yararlanarak, okulların mevcut mali kaynak durumlarını belirlemek, okullarda yaşanan mali kaynak sorunları ve mali kaynak sorunlarının çözümü konusunda alternatif arayışlar bulmak ve bilgi sağlamaktır. Araştırmanın örneklemini 2012 - 2013 eğitim - öğretim yılında Bingöl ili merkez ve Solhan ilçesine bağlı ilköğretim kurumlarında görev yapan okul müdürleri arasından random yoluyla seçilmiş olan 47 okul müdürü oluşturmuştur. Araştırmada nitel ve nicel yöntemlere yer verilmiştir. Nitel araştırma desenlerinden olan olgu bilim deseni ağırlıklı olarak kullanılmıştır. Araştırmada gerekli verilerin elde edilmesi için iki ayrı veri toplama aracı kullanılmıştır. Bunlardan birincisi okul müdürlerine uygulanmış olan araştırma envanterleri, ikincisi ise okul müdürleri ile yapılmış olan yarı yapılandırılmış görüşme formlarıdır. Araştırma envanterlerinin çözümlenmesinde nicel veriler için frekans ve yüzde analizi kullanılırken nitel araştırma verilerinin çözümlenmesi için betimsel analiz kullanılmıştır.

Araştırmada gelir türleri; işletme gelirleri, bağışlar, ayni ve nakdi katkılar, pay ve aidat gelirleri ve sosyal etkinlik gelirleri olmak üzere 5 bölümde ele alınmıştır. Okul müdürleri ile yapılan görüşmeler sonucunda elde edilen verilerde; ilköğretim kurumlarının bütçe dışı 18 çeşit özel gelir kaynağı sağladığı tespit edilmiştir. Kantin kira geliri, okulların gelir sağladığı tek işletme gelir türünü oluşturmuştur. Sosyal etkinlik gelirleri okullarda en az, bağışlar ise en çok gelir sağlanan gelir türleri olarak tespit edilmiştir. Telefon ve elektrik giderleri dışındaki diğer bütün gider türlerinin finansında özel gelir kaynaklarının kullanıldığı belirlenmiştir.

Diğer taraftan, okul müdürlerinin büyük çoğunluğu ilköğretim kurumlarının kendilerine ait bütçelerinin olmamasını en temel sorun olarak görmüşlerdir. Çözüm olarak da, MEB tarafından okullara öğrenci sayılarına göre doğrudan bütçe ayrılmasını önermişlerdir. Ayrıca mali kaynak yetersizliğinin ilköğretim kurumlarında yönetsel ve eğitsel aksamalara neden olduğu tespit edilmiştir. Okul müdürleri eğitimde istenen başarının sağlanması için gerekli çalışmaların en kısa zamanda yapılmaya başlamasını talep etmişlerdir.

Anahtar Sözcükler: İlköğretim kurumu, mali kaynak, okul müdürü.

ABSTRACT

MASTER'S THESIS

FINANCIAL SOURCE INSTITUTIONS OF PRIMARY SCHOOLS AND SCHOOLS PRINCIPALS' SOLUTIONS APPLICATIONS

(A CASE STUDY OF BİNGÖL)

Gıyasettin KAYIKÇI

2014, 139 pages

The aim of this study is determining the schools' existing financial fund condition, inquiring about financial fund problems faced in the schools and alternative solutions for it and providing information regarding the solution of financial fund problems through benefiting from the primary school administrators' opinions. The sample of the study consisted of 47 school administrators who were chosen randomly among the ones working in primary schools in Bingöl, Solhan in 2012-2013 academic year. Qualitative and quantitative methods took place in the study. Phenomenological design which is one of qualitative research designs was used mostly. Two different data collection tools were applied in the research in order to obtain necessary data. First one is research inventories applied on the school administrators and the second one is Semi-Structured Interview Forms filled with the school administrators. In analyzing the research inventories, frequency (f) and percentage analysis (%) were used for quantitative data however, descriptive analysis technique was used in analyzing qualitative research data.

In the research, Income types were divided into 5 as operating incomes, donations, income in kind and cash, share and subscription incomes and social activity incomes. As a result of interviews with the school administrators, it was detected that primary schools had been yielding 18 types of off -budget other specific income funds. Income of canteen rent was the only operating income in the schools. Besides, it was decided that social activity incomes had the least contribution to schools and donations had the most. By the way, it was determined that specific income funds were used for all expense types, except from telephone and electricity expenses.

On the other part, greatest majority of the school administrators regarded the fact that primary schools haven't their own budget as the essential problem. As a solution to this issue, they suggested that a direct budget to the schools should be provided according to student number by Ministry of National Education. Also, it was seen that shortage of financial funds in primary schools had been causing some administrative and educational difficulties. The school administrators demanded that necessary working for these issues should be started as soon as possible in order to access to success in education.

Key Words: Primary schools, financial fund, school administrators.

ÖNSÖZ

Eğitim sistemimizin tüm kademelerinde ciddi bir mali kaynak sorununun bulunduğu ve devletin eğitime yeterli mali kaynak ayırmadığına dair kamuoyunun genel bir görüşü vardır. Mali kaynak sorunu özellikle en fazla öğrenci kapasitesine sahip ilköğretim kurumlarında daha net bir şekilde karşımıza çıkmaktadır. Mali kaynak yetersizliği, öğretmenlerin ve okul yöneticilerinin elini kolunu bağlamakta ve onları farklı alternatifler aramaya sevk etmektedir.

“İlköğretim Kurumlarının Mali Kaynak Sorunları ve Okul Müdürlerinin Çözüm Uygulamaları (Bingöl İli Örneği)” isimli bu çalışma, ilköğretim kurumlarında görev yapan okul müdürlerinin, ilköğretim kurumlarında gördükleri mali kaynak sorunları ve mali kaynak sorunlarının çözümleri için görüşlerinin belirlenmesi amacıyla yapılmıştır. Araştırma amaçları doğrultusunda hazırlanan veri toplama araçlarına içtenlikle cevap veren Bingöl ili merkez ve Solhan ilçesinde görev yapan okul müdürlerine teşekkürü bir borç bilirim.

Araştırmam süresince bilgisi ve tecrübesi ile bana ışık tutan danışmanım ve değerli hocam Yrd. Doç. Dr. Durdağı AKAN’a, tez çalışmam süresince yardımlarını esirgemeyen değerli hocalarım Yrd. Doç. Dr. Şükrü ADA ve Yrd. Doç. Dr. Ahmet AYIK’a, kendilerinden aldığım derslerle ufkumu genişleten öğretim üyesi hocalarıma, yüksek lisans eğitimim boyunca beni sürekli destekleyen ve motive eden değerli müdürüm Basri AVCI’ya ve veri toplama aracının hazırlanmasında görüşlerini benimle paylaşan değerli müdürüm Abdulvahap SALCAN’a teşekkür eder, saygılarımı sunarım.

Yüksek lisans eğitimim boyunca bana her zaman destek olan değerli arkadaşlarım Deniz GÖRGÜLÜ, Erdem SERÇEMELİ ve Metehan TUTAR’a, tezimi yazma aşamasında yardımcı olan kıymetli Türkçe Öğretmenleri Ferhat KILIÇ ve Gökhan DÜZTAŞ’a yaptıkları her şey için teşekkür ederim.

Manevi desteklerini esirgemeyen, her zaman yanımda olan sevgili babam Ahmet KAYIKÇI, sevgili annem Fatma KAYIKÇI, canım kardeşlerim Sadullah ve Abdullah KAYIKÇI’ya çok teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

TEZ KABUL VE ONAY TUTANAĞI.....	i
TEZ ETİK VE BİLDİRİM SAYFASI.....	i
ÖZET.....	iii
ABSTRACT.....	iv
ÖNSÖZ.....	v
TABLolar LİSTESİ.....	x
GRAFİKLER LİSTESİ.....	xii
KISALTMALAR VE SİMGELER LİSTESİ.....	xiii

BİRİNCİ BÖLÜM

1. GİRİŞ.....	1
1.1. Araştırmanın Problemi.....	3
1.1.1. Araştırmanın Alt Problemleri.....	3
1.2. Araştırmanın Amacı.....	4
1.3. Araştırmanın Önemi.....	4
1.4. Varsayımlar.....	5
1.5. Sınırlılıklar.....	5
1.6. Tanımlar.....	6

İKİNCİ BÖLÜM

2. KURAMSAL ÇERÇEVE.....	8
2.1. Eğitim ve Finansman ile İlgili Kavramlar.....	8
2.1.1. Eğitim Kavramı.....	8
2.1.2. Eğitimin Amacı.....	10
2.1.3. Eğitimin Önemi.....	10
2.1.4. Finansman.....	12
2.1.5. Eğitim Finansmanı.....	12

2.1.6. Eğitimde Finansman Yaklaşımları	13
2.2. Eğitimde Bütçe Yönetimi ile İlgili Kavramlar	15
2.2.1. Bütçe Kavramı	15
2.2.2. Eğitim Bütçesi	16
2.2.3. Eğitimde Bütçe Planlaması.....	18
2.2.4. Eğitimde Bütçe Yönetimi ve Finansman İlişkisi	19
2.3. Okul - Aile Birliği	20
2.3.1. Okul - Aile Birliğinin Görev ve Yetkileri	21
2.3.2. Okul - Aile Birliğinin Gelirleri	22
2.3.3. Okul - Aile Birliği Gelirlerinin Dağılımı.....	23
2.4. Türkiye’de İlköğretim Kurumlarındaki Mali Kaynakların İncelenmesi.....	24
2.4.1. Millî Eğitim Bakanlığı Bütçesi ve İlgili Yasalar	25
2.4.2. Millî Eğitim Bakanlığı Bütçesi	29
2.5. Çalışma Konusu ile İlgili Yapılmış Başlıca Araştırmalar.....	34
2.5.1. Eğitimde Mali Kaynak Konusu ile İlgili Yapılmış Araştırmalar.....	34
2.5.2. İlköğretim Kurumlarında Mali Kaynak Konusu ile İlgili Yapılmış Araştırmalar.....	36

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. YÖNTEM.....	41
3.1. Araştırmanın Modeli	41
3.2. Araştırmanın Evreni	42
3.3. Araştırmanın Örnekleme.....	42
3.4. Veri Toplama Aracı.....	49
3.4.1. Veri Toplama Araçlarının Geçerliliği ve Güvenirliği.....	51
3.4.2. Veri Toplama Araçlarının Uygulanması	51
3.5. Verilerin Analizi.....	52

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. BULGULAR VE YORUM.....	54
4.1. Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular	54
4.1.1. İşletme Gelirleri	54
4.1.2. Pay ve Aidat Gelirleri	55
4.1.3. Ayni ve Nakdi Katkılar.....	55
4.1.4. Bağışlar	56
4.1.5. Sosyal Etkinlik Gelirleri	57
4.2. İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular	60
4.3. Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular.....	63
4.3.1. İşletme Gelirleri	63
4.3.2. Pay ve Aidat Gelirleri	64
4.3.3. Ayni ve Nakdi Katkılar.....	65
4.3.4. Bağışlar	67
4.3.5. Sosyal Etkinlik Gelirleri	68
4.4. Dördüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular	69
4.5. Beşinci Alt Probleme İlişkin Bulgular	70
4.6. Altıncı Alt Probleme İlişkin Bulgular	72
4.7. Yedinci Alt Probleme İlişkin Bulgular	77
4.8. Sekizinci Alt Probleme İlişkin Bulgular	82
4.9. Dokuzuncu Alt Probleme İlişkin Bulgular.....	85
4.10. Onuncu Alt Probleme İlişkin Bulgular	88
4.11. Mali Kaynak Konusu ile İlgili Okul Müdürlerinin Belirttikleri Diğer Hususlar ...	93

BEŞİNCİ BÖLÜM

5. SONUÇ VE ÖNERİLER.....	97
5.1. Sonuçlar	97
5.2. Öneriler	104
5.2.1 Uygulayıcılara Öneriler	104
5.2.2. Araştırmacılara Öneriler	105

KAYNAKÇA	107
Ek 1. Araştırma Envanteri	114
Ek 2. Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu	117
Ek 3. Anket İzin Onayı	119
Ek 4. Veri Toplama Araçlarının Kullanılmasına İlişkin İzin Belgeleri.....	121
Ek 5. Veri Toplama Aracı Hakkında Görüşü Alınan Uzman ve Eğitimciler	123
ÖZGEÇMİŞ	124

TABLULAR LİSTESİ

Tablo 2.1. Eğitimde Finansman Yaklaşımlarının Temel Gerekçeleri ve Sınırlılıkları..	15
Tablo 2.2. Cumhuriyet Öncesi Dönemde Eğitim Harcamaları ve Devlet Harcamalarına Oranları (1887-1912).....	29
Tablo 2.3. Gayri Safi Yurtiçi Hâsıla ile Konsolide / Merkezi Bütçenin, Millî Eğitim Bakanlığı Bütçesine Oranları	31
Tablo 2.4. Milli Eğitim Bakanlığı Bütçesinde İlköğretim Okullarına Ayrılan Payın Bakanlık Bütçesine Oranları	33
Tablo 2.5. Bingöl İline Milli Eğitim Bakanlığı ve İl Özel İdaresi Bütçesinden Ayrılan Ödenek Tablosu (2007 - 2013)	34
Tablo 3.1. Okul Müdürlerinin Kıdem Yılları	42
Tablo 3.2. Yerleşim Birimlerine Göre Okul Müdürlerinin Kıdem Yılları	43
Tablo 3.3. Okul Müdürlerinin Cinsiyet Durumu.....	44
Tablo 3.4. Yerleşim Birimlerine Göre Okul Müdürlerinin Cinsiyet Durumu.....	45
Tablo 3.5. Okulların Yerleşim Birimleri	45
Tablo 3.6. Okulların Öğrenci Sayıları	46
Tablo 3.7. Yerleşim Birimlerine Göre Okulların Öğrenci Sayıları	46
Tablo 3.8. Okullardaki Öğrenci Velilerinin Ortalama Gelir Düzeyleri.....	47
Tablo 3.9. Yerleşim Birimlerine Göre Okullardaki Öğrenci Velilerinin Ortalama Gelir Düzeyleri.....	48
Tablo 4.1. Okulların İşletme Gelirleri	54
Tablo 4.2. Okulların Pay ve Aidat Gelirleri	55
Tablo 4.3. Okullardaki Ayni ve Nakdi Katkılar	56
Tablo 4.4. Okullardaki Bağışlar	56
Tablo 4.5. Okulların Sosyal Etkinlik Gelirleri	57
Tablo 4.6. Okulların Gider Türleri ve Karşılandıkları Gelir Kaynakları.....	60
Tablo 4.7. Yerleşim Birimlerine Göre Okulların İşletme Gelirleri	64
Tablo 4.8. Yerleşim Birimlerine Göre Okulların Pay ve Aidat Gelirleri	65
Tablo 4.9. Yerleşim Birimlerine Göre Okullardaki Ayni ve Nakdi Katkılar	66
Tablo 4.10. Yerleşim Birimlerine Göre Okullardaki Bağışlar	67

Tablo 4.11. Yerleşim Birimlerine Göre Okulların Sosyal Etkinlik Gelirleri	68
Tablo 4.12. Okul Müdürlerinin Okulun Gereksinimlerini Kamu Bütçesinden veya Ek Kaynaklardan Karşılama Oranları.....	69
Tablo 4.13. Okulların İhtiyaçlarını Karşılama Amacıyla Başka Kurumlardan veya Kişilerden Yardım Alma Durumu.....	70
Tablo 4.14. Okul Müdürlerinin Herhangi Bir Kurumdan veya Kişiden Aldığı Yardımların Dağılımı	71
Tablo 4.15. Okul Müdürlerinin Okullarda Yaşanan Mali Kaynak Sorunları Hakkındaki Görüşleri	73
Tablo 4.16. Okul Müdürlerine Göre Okullara Gelir Getirebilecek Yeni Mali Kaynak Çalışmaları	77
Tablo 4.17. Okul Müdürlerinin Okullarına Mali Kaynak Sağlamak Amacıyla Yaptıkları Çalışmalar	82
Tablo 4.18. Okul Müdürlerinin Mali Kaynak Sorunlarını Gidermek Amacıyla Yaptığı Öneriler.....	88

GRAFİKLER LİSTESİ

Grafik 2.1. Millî Eğitim Bakanlığı Bütçesi (2013 Yılı Bütçe Tasarısı).....	30
Grafik 2.2. Millî Eğitim Bakanlığı Bütçe Tasarısının Gayri Safi Yurtiçi Hasıla İle Konsolide Bütçeye / Merkezi Yönetim Bütçesine Oranları.....	32

KISALTMALAR VE SİMGELER LİSTESİ

AB	: Avrupa Birliği
APK	: Araştırma Planlama ve Koordinasyon Kurulu
BTS	: Bilişim Teknolojileri Sınıfı
DSİ	: Devlet Su İşleri M¼d¼rl¼đ¼
GSMH	: Gayri Safi Milli Hasıla
GSYH	: Gayri Safi Yurtiçi Hasıla
İMKB	: İstanbul Menkul Kıymetler Borsası
KÖYDES	: K¼y Altyapısını Destekleme Projesi
M	: Okul M¼d¼r¼
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
MEM	: Milli Eğitim M¼d¼rl¼đ¼
N	: Frekans
OAB	: Okul - Aile Birliği
OECD	: Organization of European Economic Cooperation and Development (Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örg¼t¼)
OKS	: Ortaöğretim Kurumlarına Geçiş Sınavı
PTT	: Posta ve Telgraf Teşkilatı Genel M¼d¼rl¼đ¼
RT¼K	: Radyo Televizyon Üst Kurulu
SBS	: Seviye Belirleme Sınavı
SODES	: Sosyal Destek Programı
STK	: Sivil Toplum Kuruluşları
SPK	: Sermaye Piyasası Kurulu
TEDAş	: T¼rkiye Elektrik Dağıtım Anonim şirketi
TEFBİS	: T¼rkiye’de Eğitim Finansmanı ve Eğitim Harcamaları Bilgi Yönetim Sistemi
TEK	: T¼rkiye Elektrik Kurumu
THY	: T¼rk Hava Yolları
TL	: T¼rk Lirası
T¼İK	: T¼rkiye İstatistik Kurumu
TSO	: Ticaret ve Sanayi Odası

BİRİNCİ BÖLÜM

Bu bölümde kuramsal bilgiler ile giriş yapılmış, araştırmanın; problemi, alt problemleri, amacı, önemi, varsayımları, sınırlılıkları ve tanımları üzerinde durulmuştur.

1. GİRİŞ

Eğitim; bireyin ve toplumun gelişmesini sağlayan, ekonomik kalkınmayı destekleyen, kültürel değerleri koruyup geliştirerek gelecek nesillere aktarılmasını sağlayan ertelenemez ve vazgeçilemez çok önemli bir süreçtir (Karaarslan, 2005). Bu sürecin çok dikkatli bir şekilde değerlendirilmesi ve doğru yönetilmesi gereklidir. Eğitim ve ekonomi kavramları arasındaki ilişkiyi kurmakta yarar olacaktır.

Eğitim sistemlerini geliştiren ülkelerin kalkınmalarını da hızlandırdıkları yapılan araştırmalarla tespit edilmiştir. Bu amaçla eğitime her zamankinden daha fazla kaynak yaratma yollarını bulmak gerekmektedir. Çünkü eğitim ülkelerin yatırım yapmak zorunda oldukları bir alandır. Eğitime ayrılan kaynak ise bir harcama değil, ülkeler için oldukça gerekli ve hatta en karlı yatırımdır (Ada ve Küçükali, 2011). Bu durum ülkelerin eğitime yaptığı yatırımla, gelişmişlik düzeyleri arasında bağlantı olduğunu bize göstermektedir.

Özçelik (2007)'e göre bir ülkenin eğitime ayırdığı kaynak miktarı, o ülkenin eğitime verdiği önemi yansıtmaktadır. Buna bağlı olarak, Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde de, toplumun eğitim düzeyindeki artışlarla büyümenin hızlanacağı umulmaktadır. Başka bir deyişle, ekonomik büyüme hedeflerine ulaşmanın, nüfusun eğitim düzeyinin yükseltilmesi ile kolaylaşacağı düşünülmektedir. Eğitim seviyesinin yükselmesi de eğitimin daha kaliteli olması ile doğru orantılıdır.

Gelişmemiş ya da gelişmekte olan bir ülkelerde kaynakların az olması nedeniyle hiç bir alana sınırsız ve ölçsüz kaynak aktarılması mümkün değildir. Burada finansman sıkıntısından bahsedilirken, ülkenin nüfusu, milli geliri, ihtiyaçları ve önceliklerinin de göz önünde bulundurularak, sosyal faydası, sosyal maliyetinden yüksek olan optimum kaynak tahsisinin yapılması gerekmektedir (Meriç, 1998). Yeterli kaynak tahsisinin

yapılamaması ülkenin gelişimini de olumsuz etkilemektedir. Yaşanan bu olumsuzluklar eğitim ekonomisi alanında çalışmalar yapmaya sevk etmektedir.

Eğitim ekonomisi, ekonomik kuram ve araştırmanın bir dalı olarak daha uzun bir geçmişi olmakla beraber 1960'lardan bu yana hızla gelişmiştir. Klasik iktisatçılar ulusal bir yatırım biçimi olarak eğitimin önemine dikkati çekmişler ve eğitimin nasıl finanse edilmesi gerektiği sorusu üzerinde düşünmüşlerdir. O tarihten beri eğitim ekonomisi alanındaki araştırma ve çalışmalar çok hızlı bir büyüme göstermiştir (Woodhall, Akt: Kavak ve Burgaz, 1994). Günümüzde de bu araştırma ve çalışmalara ağırlık verilmeye devam edilmekte, eğitim ekonomisi ile eğitimdeki finansman kaynakları aramaya yönlendirmiştir.

Ülkemizde eğitimin ana finansörü devlet olmak üzere, hem devlet hem de özel kaynakların kullanıldığı görülmektedir. Eğitimin her kademesi büyük oranda devlet tarafından finanse edilmektedir. Devlet finansmanına dayanan eğitimin, bu alandaki görünen yüzü ödenek yetersizliği ile açıklanmaya çalışılmaktadır. Görünürde ise "parasız" olan eğitimin, bazı kademe ve ortamlarda özel mali kaynaklar ile ayakta durduğunu göstermektedir (Güvence, 2008). Özçelik (2007)'e göre özel mali kaynaktan kastedilen, eğitim hizmetinden yararlananların yani bireylerin ve onların adına ailelerin yaptıkları ödemeler ve doğrudan hizmete sunmak üzere kullanılan özel sermayedir. Devlet tarafından sağlanan kaynaklar ise, genel bütçe ödenekleri, il özel idare bütçesinden eğitime ayrılan pay, köy bütçesi ve diğer gelirler oluşturmaktadır. Devletin sağladığı ödenekler okulların ihtiyaçlarına cevap vermekten uzaktır.

Ülkemizde eğitim finansmanının büyük bir bölümü devletçe karşılanması, eğitime ayrılan payın yeterli olmaması eğitim kurumlarını ve yöneticilerini, kamu dışı kaynak sağlayabilme yönünde arayışlara itmiştir. Bu yeni arayışların birçoğunun sonucunda öğrenci velileri okullardaki finansman durumuna zorunlu olarak katılmak durumunda kalabilmektedir. Yeterli maddi kaynak ayırma her öğrenci velisi için olanaklı olamamaktadır. Kısıtlı eğitim finansmanı sonucunda, eğitim kurumları istenilen nitelikte eğitim hizmeti sunamamaktadır (Özçelik, 2007). Eğitimde istenen hizmetlerin sunulması için eğitimdeki tüm unsurları sürece dahil etmek gerekmektedir.

İlköğretim kurumlarında yönetici, öğretmen, öğrenci ve ailelerin işbirliğini sağlamak ve okula gelir getirici faaliyetler düzenlemek için "Okul - Aile Birlikleri"

kurulmuştur. İlköğretim kurumlarında karşılaşılan mali kaynak yetersizliğini gidermede en önemli pay “Okul - Aile Birlikleri”ne düşmektedir (MEB, 2005). Ancak ülkemizin her yerinde Okul - Aile Birlikleri aynı aktifliği ve işlerliği gösterememektedir. Okul - Aile Birlikleri istenen işleve sahip olamayınca okullarda ihtiyaçlar tam anlamıyla karşılanamamaktadır.

Sonuç olarak, ilköğretim kurumlarına kamu tarafından ayrılan bütçenin yeterli olmaması ve gerekli bütçe dışı mali kaynağın sağlanamaması, mali kaynak sorunlarının yaşanmasına neden olmaktadır. Kurumlardaki mali kaynak yetersizliği de ihtiyaçların karşılanamamasına neden olduğu için eğitim - öğretimde aksamalara yol açmaktadır. Yaşanan mali kaynak sorunları ayrıca ilköğretim kurumlarında görev yapan öğretmen ve yöneticileri mali kaynak konusunda alternatifler bulmaya yönlendirmektedir. Bu durum da eğitim - öğretim konusunda öğretmen ve yöneticilerin verimliliğinin düşmesine neden olmaktadır. Yaşanan bu olumsuzlukların ortadan kaldırılması için bilimsel araştırmalar yapılmakta ve yapılan araştırmaların sonuçları yetkili makamlarla paylaşılmaktadır. Ülkemizin ekonomik, sosyal ve kültürel yönden gelişmesi için eğitimin önemi bilindiğine göre, bu konuda somut adımların atılması ve kalıcı çözümlerin üretilmesi beklenmektedir.

1.1. Araştırmanın Problemi

Bu araştırmada ilköğretim kurumlarında yaşanan mali kaynak sorunlarından yola çıkarak; “Okul müdürlerinin görüşlerine göre, ilköğretim kurumlarının mali kaynak sorunları ve çözüm uygulamaları nelerdir?” sorusuna cevap aranmaktadır.

1.1.1. Araştırmanın Alt Problemleri

Yapılacak olan bu araştırmada aşağıda belirtilen alt problemler üzerinde durulacak ve bunlara çözüm yolları bulunmaya çalışılacaktır:

1. İlköğretim kurumlarının gelir kaynakları nelerden oluşmaktadır?
2. İlköğretim kurumlarının gider türleri ve karşılandıkları gelir kaynakları nelerden oluşmaktadır?
3. İlköğretim kurumlarının yerleşim birimlerine göre gelir kaynakları ve gelir türleri arasında ne gibi benzerlikler ve farklılıklar vardır?

4. Kamu gelir kaynakları ilköğretim kurumlarının mali kaynak ihtiyacını ne ölçüde karşılayabilmektedir?
5. Okul müdürlerine mali kaynak konusunda yardımcı olan kurumlar hangileridir?
6. Okul müdürlerinin ilköğretim kurumlarında gördükleri en önemli mali kaynak sorunları nelerdir?
7. Okul müdürlerinin ilköğretim kurumlarına gelir sağlamak için önerdikleri yeni gelir kaynakları nelerdir?
8. Okul müdürleri kurumlarına mali kaynak sağlama konusunda ne tür çalışmalar yapmaktadırlar?
9. Okul müdürlerine göre kurumlarındaki mali kaynak yetersizliği ne tür yönetsel ve eğitsel sorunlara neden olmaktadır?
10. İlköğretim kurumlarının mali kaynak sorunlarının çözümü hakkında okul müdürlerinin önerileri nelerdir?

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, ilköğretim kurum müdürlerinin görüşlerinden yararlanarak; okulların mevcut mali kaynak durumlarını belirlemek ve okullarda yaşanan mali kaynak sorunlarının çözümü konusunda alternatif arayışlar bulmak ve bu sorunlar hakkında bilgi sağlamaktır.

1.3. Araştırmanın Önemi

Gelişmekte olan ülkelerde olduğu gibi ülkemizde de eğitime ayrılan kaynaklar oldukça sınırlıdır. Bu nedenle var olan kaynakları verimli kullanmak ve yeni kaynaklar sağlamaya yönelik çalışmaların yapılması açısından son derece önemlidir.

Eğitim sistemimizin tüm kademelerinde mali kaynak sorunu yaşanmaktadır. Ancak öğrenci kapasitesinin yoğunluğu nedeniyle bu sorun daha çok ilköğretim kurumlarında ön plana çıkmaktadır. Bu nedenle bu çalışmanın, ilköğretim kurumlarının kamu ve özel gelir kaynaklarının tespiti, verimli kullanılması ve bunların dışında ilköğretim kurumlarına gelir sağlayabilecek çalışmaların neler olabileceğine yönelik

bilgiyi ortaya koyması bakımından, ilköğretim kurumlarının yöneticileri ve öğretmenlerine katkı sağlaması hedeflenmiştir.

Araştırma, uygulama açısından da son derece önemlidir; çünkü ülkemizde devlet bütçesinden eğitime ve okullara yeterli pay ayrılmamaktadır. Bunun yanı sıra ilköğretim kurumları için ek kaynaklar yaratma konusu gündemdeki yerini korumaktadır. İlköğretim kurumlarının mali kaynaklarının araştırılması, uygulamada ilköğretim kurumlarının mali kaynak konusunda yeni düzenlemeler yapmasına ışık tutabilir. Yapılacak araştırma ile ilköğretim kurumlarının mali kaynaklarının belirlenmesinin, devletin eğitimi yaygınlaştırmasında ve diğer öğretim tür ve düzeylerine göre okullara ayrılacak payı belirleyebilmesinde devlete yardımcı olacaktır. Kaynakların etkili ve verimli kullanılması konusunda politik kararları verenlerin, ilköğretim kurumlarının mali kaynaklarının planlanıp düzenlenmesinde sunulan bu bilgilerden yararlanılacağı umulmaktadır.

1.4. Varsayımlar

1. Araştırma envanteri ve yarı yapılandırılmış görüşme formu sorularına verilen yanıtlar, okul müdürlerinin gerçek algılarını ve görüşlerini yansıtmaktadır.
2. Araştırmada kullanılan veri toplama araçları; okul müdürlerinin ilköğretim kurumlarının mali kaynak yönetimine bakış açısını ölçebilecek niteliktedir.
3. Milli Eğitim Bakanlığı bütçesine ilişkin verilerin elde edildiği MEB - APK dokümanları gerçeği yansıtmaktadır.

1.5. Sınırlılıklar

1. Bu araştırma, Bingöl ili merkez ve Solhan ilçesindeki resmi ilköğretim kurumlarında görev yapan okul müdürlerine yapılan araştırma envanterleri ve okul müdürleri ile yapılan görüşmelerle sınırlıdır.
2. Araştırmada ilköğretim kurumlarına aktarılan genel bütçe, okul - aile birliği ve diğer mali kaynaklarının 2012 - 2013 yılları arasındaki verileriyle sınırlıdır.
3. Veri toplama aracı olarak araştırma envanterleri ile birlikte görüşme formları kullanılmıştır. Görüşme formlarından elde edilen verilerin ve görüşmecilerin söylediklerinin doğruluğu kanıtlanamaz.

4. Yapılan araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden olan görüşme tekniği kullanılacağı için tüm evrene genelleme yapılamaz.

5. Araştırma, ilköğretim kurumlarının gelir kaynaklarının ve giderlerinin miktarlarını değil, türlerini ve oranlarını belirlemeyi hedeflemiştir.

1.6. Tanımlar

Bu araştırmada kullanılan bazı kavramların tanımları şöyledir:

Eğitim: Bireyin kendi ilgi ve yetenekleri doğrultusunda, toplum içerisinde yaşamını sürdürebilecek biçimde gelişim göstermesini sağlamak amacıyla gerçekleştirilen davranış kazandırma süreci olarak tanımlanmaktadır (Yamaç, 2010).

Temel Eğitim: Bakanlığımızın yapısal değişikliği ile okul öncesi ve ilköğretim eğitimi, program bütünlüğü anlayışı içerisinde “Temel eğitim” çatısı altında birleştirilerek emek ve kaynak verimliliğinin artırılması hedeflenmiştir (MEB, 2012).

Okul Öncesi Eğitim: 3-5 yaş grubundaki çocukların bedenî, zihnî, psiko - sosyal yönden gelişmelerini destekleyen temel eğitim süreci olarak tanımlanmaktadır (MEB, 2012).

İlköğretim: Temel eğitimin esasını teşkil eden, resmi ve özel 4 yıl süreli ve zorunlu ilkokullar ile 4 yıl süreli, zorunlu ve farklı programlar arasında tercihe imkân veren ortaokullar ve imam - hatip ortaokulları “İlköğretim” olarak tanımlanmaktadır (MEB, 2012).

Okul Müdürü: MEB Mevzuatı gereğince; okul müdürü, okulun her türlü eğitim, öğretim ve yönetim çalışmalarının düzenleyicisi, denetleyicisi ve sorumlusudur. MEB İlköğretim Kurumları Yönetmeliği'nin 60. maddesinde okul müdürünün görev yetki ve sorumluluğu “İlköğretim kurumu, demokratik eğitim - öğretim ortamında diğer çalışanlarla birlikte müdür tarafından yönetilir. Okul müdürü; ders okutmanın yanında kanun, tüzük, yönetmelik, yönerge, program ve emirlere uygun olarak görevlerini yürütmeye, okulu düzene koymaya ve denetlemeye yetkilidir. Müdür, okulun amaçlarına uygun olarak yönetilmesinden, değerlendirilmesinden ve geliştirmesinden sorumludur.” şeklinde açıklanmıştır (MEB, 2012).

Okul - Aile Birliği: MEB Mevzuatı gereğince, okul ile aile arasındaki bütünleşmeyi, dayanışmayı ve iş birliğini sağlamak amacıyla yönetici, öğretmen ve velilerden oluşan birliktir. MEB Okul - Aile Birliği Yönetmeliği'nin 5. maddesinde; "Okul ile aile arasında bütünleşmeyi gerçekleştirmek, veli ile okul arasında iletişimi ve iş birliğini sağlamak, eğitim ve öğretimi geliştirici faaliyetleri desteklemek, okulun ve maddi imkânlardan yoksun öğrencilerin eğitim ve öğretimle ilgili zorunlu ihtiyaçlarını karşılamak üzere okullar bünyesinde tüzel kişiliği haiz olmayan birlikler kurulur." şeklinde açıklanmıştır (MEB, 2012).

Finansman: Maliye, ekonomik durum, gelir ve giderleri yönetmedir (Altuntaş, 2005).

Bütçe: Belirli bir dönemdeki gelir ve gider tahminleri ile bunların uygulanmasına ilişkin hususları gösteren ve usulüne uygun olarak yürürlüğe konulan belgeyi ifade eder (MEB, 2005).

İKİNCİ BÖLÜM

2. KURAMSAL ÇERÇEVE

Bu bölümde konu ile ilgili temel kavramlara, ilköğretim kurumlarının finans kaynakları ile ilgili olarak Milli Eğitim Bakanlığı'nın sayısal verilerinden elde edilen verilere ve araştırmanın konusuyla benzerlik gösteren araştırmalara yer verilmiştir.

2.1. Eğitim ve Finansman ile İlgili Kavramlar

Bu bölümde sırasıyla; eğitim kavramı, eğitimin amacı, eğitimin önemi ve işlevi, finansman, eğitim finansmanı ve eğitimde finansman yaklaşımları konuları üzerinde durulmuştur.

2.1.1. Eğitim Kavramı

Bütün bireyler doğar, gelişir ve ölür. Bu süreç içerisinde yaşadığı ortam, edindiği kültür ve özellikleri bireyin gelişimini şekillendirir ve yönlendirir. Bu bağlamda birey sosyalleşir ve içinde bulunduğu kültürü alır. İşte bu noktada karşımıza eğitim çıkar. Bu zamana kadar eğitimin tanımı pek çok düşünür ve eğitimci tarafından yapılmıştır ve hala bu tanımlara yenileri eklenmektedir. Eğitimle ilgili bazı tanımlar şu şekildedir:

En çok bilinen tanımlarla başlanacak olunursa; eğitim, bireysel ve toplumsal hayatı biçimlendirmek, düzenlemek ve denetlemek amacıyla, bireysel ya da toplumsal deneyimlerin bilinçli aktarılmasıdır (Braidwood, 1995). John Dewey'e göre eğitim; bireyi daha iyi kontrol etmek suretiyle, artan bireysel deneyim yoluyla daha toplumsal bir değer veren yeniden yapılanma deneyimi sürecidir (Cunningham, 1940).

Eğitimle ilgili ülkemizde eğitimcilerin çalışmalarında yaptıkları bazı tanımlamalar şöyledir: Eğitim, önceden saptanmış ilkelere göre insanların davranışlarında belli gelişmeler sağlamaya yarayan planlı etkinlikler dizgesi olarak tanımlanabilir (Oğuzkan, 1993). Eğitim, kişinin kendini tanımasına yardım eden,

yaratılışını koruyan, onu geleceğe hazırlayan, sosyal uyum içinde yaşamasına zemin oluşturan çalışmalar bütünüdür (Çağlayan, 2002). Eğitim, kişinin toplumsal yeteneklerinin ve en uygun kişisel gelişiminin sağlanması için seçkin ve kontrollü bir çevreyi ve okul etkinliklerini içine alan sosyal bir süreçtir (Varış, 1988). Gökçe (2000)'ye göre eğitim; bireysel gelişim ve sosyal yeterliklerin kazanılmasına yönelik bir eylem olarak, insana kendi içsel doğasını gerçekleştirmeye çalıştığı süreçte, zihinsel, bedensel, duygusal ve toplumsal bir takım yetenekler, davranışlar ve bilgilerin kazandırılması yönündeki etkinliklerin tümüdür.

Eğitim kavramının alan yazında bu tanımlara benzer birçok tanımı bulunmaktadır. Bu çalışmanın eğitimin finansal yönü ile ilgili olmasından dolayı eğitimin bu alandaki bazı tanımları aşağıda sıralanmıştır.

Özgü (1987)'ye göre eğitimin birkaç anlamı vardır:

1. Eğitim ekonomik bir maldır. Öncelikli olarak bir ihtiyaçtır. İhtiyaç, insanların bilgi, beceri ve tutumlarında değişiklik istekleridir. İnsanların bu istekleri doğrultusundaki talepleri eğitimi bir mal hüviyetine sokmaktadır.

2. Eğitim, kişisel geliri artıran bir faaliyettir. Eğitim hizmetleri devlet tarafından verilse de, ayrıca kişisel maliyet gerektireceğini ve bu yüzden eğitim maliyetinin kişisel gelirin harcama kompozisyonu içinde yer alacağını bir kenara bırakırsak asıl önemli bağlantı eğitimin kişisel geliri artırıcı etkisidir.

3. Eğitim milli geliri arttıran bir faaliyettir. Kişilerin üretim, bilgi ve becerisini ve dolayısıyla kişinin üretimini arttırıyorsa, kişilerden oluşan toplumun, üretimini de otomatik olarak arttırmaktadır.

Eğitim bir hizmettir. Eğitim görenler ve aileleri için bu, aynı zamanda bir yatırımdır. Amerikalı ekonomist Martin O'Donoghue'nın açık bir şekilde özetlediği gibi, insanlar kendilerine dolaysız bir zevk veya tatmin için değil, fakat gelirlerini arttırdığı veya maliyetleri düşürdüğü ve dolaylı olarak kendilerinin tüketim seviyelerini arttırdığı için eğitim hizmeti talep etmektedirler. Bu nedenle iktisat dilinde eğitim, bir tüketim malından çok yatırım malı olarak kabul edilmektedir (Mutlu, 1997).

2.1.2. Eğitimin Amacı

Eğitimin en temel amacı, öğrenmeye dayalı olarak bireyin hayata ilişkin bir bakış açısı oluşturmaya ve birtakım bilgi ve becerilerle kendisini gerçekleştirmesine yardımcı olabilmektir (Akan, 2013). Kişilerin yaşadığı toplumun ve toplumun bağlı olduğu çağdaş dünyanın uyumlu bir üyesi haline getirerek onları çağın gerektirdiği bilgi ve becerilerle donatmaktır. Bireylerin, toplum ve dünyadaki değişme ve gelişmelere uyum sağlayabilecek ve katkıda bulunabilecek bir biçimde yetiştirilmeleri gerekir. Bu da, iyi bir eğitim sisteminin yanında, nitelikli bir öğretmen kadrosu ile sağlanır. Öğretmenlerin nitelikli olması ne kadar gerekli ve önemli ise de, yeterli değildir (Dilaver, 1996).

Eğitimin istenilen amaca ulaşabilmesi için iletişimin de sağlıklı olması gerekir. Hem çocuklarının eğitimiyle ilgilenen anne - babalar hem de öğrencilerinin eğitimiyle ilgilenen öğretmenler iletişim konusunda en iyi olmak zorundadırlar. Ancak iyi bir iletişimle iyi bir eğitim ve çocuklar için iyi bir gelecek sağlanabilir. Öğretmenin öğrenciyle olan iletişimi, hem öğretme - öğrenme sürecinin niteliğinin artmasında hem de öğrenci davranışlarının gelişiminde önemli rol oynamaktadır (Dökmen, 1998).

Bir ülkenin nitelikli insan gücünü yetiştirmesi ve yurttaşlarına vatandaşlık eğitimini verebilmesi için eğitim sistemi, yetiştireceği insan modelini, sahip olduğu eğitim felsefesi ve insan gücü politikası ışığında saptayarak eğitim etkinliklerini bu amaca göre düzenlemesi gerekir (Karagözoğlu, 2003). Denker (1995)'e göre, bütün toplumlarda eğitim alanında gerçekleştirilmek istenen hedef, iktisadi, sosyal gelişmenin gerektirdiği miktar ve yetenekte ve uygun bir şekilde eğitilmiş insan gücüne sahip olmak ve toplumun her üyesine belli miktarda asgari eğitimi vermektir. Eğitimin bu amacı gerçekleştirebilmesi ise bir takım unsurlara ve gerçekçi ölçülere göre tespit edilmiş ve yeterli miktarda kaynak verilmesine bağlıdır.

2.1.3. Eğitimin Önemi

Eğitim, yirmi birinci yüzyılda kalkınma çabalarında veya daha zengin ve müreffeh ülke olma hedefine varmak için sürdürülen uğraşlarda, çok önemli ve işlevsel bir araç haline gelmiştir. Eğitim, belki uzun vadede ürün vermektedir ama bir ülkenin sosyal ve ekonomik kalkınmasını sağlayan insan gücünü hazırlayan araç olarak gün

geçtikçe ekonominin temel yatırımı haline gelmektedir (Gedikoğlu, 2005). Çağın gelişim hızına ulaşmak için ülkemizde eğitime, bilime ve teknoloji üretimine her zaman olduğundan daha çok önem vermek zorundayız. Kısaca, eğitim bireyi geliştirdiği, diğer taraftan ülkenin bilimsel, ekonomik, sosyal ve kültürel kalkınmasını sağladığı için önemlidir ve değeri çok iyi algılanmalıdır (Bowen, 1980).

Eğitimin ne kadar önemli olduğü her geçen gün daha da ortaya çıkmaktadır. İnsanların eğitimle neler yapabileceği, eğitilmiş bireylerin ne kadar güçlü olabileceği ile ilgili bilinenler yapılan her çalışmada biraz daha artmaktadır. Hem bireyler için hem de toplumlar için eğitime verilen önem ise oldukça fazladır (Altunok, 2013). Ülkemizde insanların refah düzeyini artırmak ve yaşam kalitesini yükseltmek eğitime gereken önemin verilmesiyle sağlanabilir. Bu da ancak yetişmiş beyinlerle görülebilir. En önemli yatırım eğitilmiş insana yapılan yatırımdır. Ayrıca eğitim sadece ekonomik büyüme için değil, aynı zamanda bu büyümeyi destekleyen daha geniş bir süreç için de hayati derecede önemlidir (Ada ve Küçükali, 2011).

Eğitimin toplumsal, kişisel ve sosyal faydaları, eğitimin önemini iyice görmemizi sağlamaktadır. Eğitimin kişinin toplumsal ve kişisel yeteneklerinin geliştirilmesi için seçilmiş ve denetlenmiş bir çevreyi kapsayan toplumsal bir eğitim işi olması, eğitimin kazançlarını daha net ortaya koymaktadır. Eğitimin bu kazançlarından yola çıkarak Vaknin (2003)'in eğitimin kişisel, toplumsal ve sosyal yararlarını vurgulaması, eğitim kavramının önemini daha iyi görmemizi sağlayacaktır. Eğitimin kişisel getirileri incelendiğinde; kazançlarda artış, iş imkânlarındaki artış, iş doyumu, sağlanan bilgi ve kültürün sağlayacağı doyum sayılmaktadır. Toplumsal faydaları; eğitimlilerce ödenen vergilerdeki artış, eğitim sayesinde oluşan yetişmiş insan gücü, bu insan gücünün sayesinde ortaya çıkan üretimde verimlilik artışı, toplumun yaşam koşullarındaki gelişmeler sıralanmaktadır (Kurul Tural, 2002). Eğitimin sosyal faydaları; kalkınmışlık düzeyindeki artış, yoksulluğun ve eşitsizliğin azalması, halk sağlığı ve düşük doğurganlık oranı, demokratikleşme, çevre bilincinin artması, suç oranlarında düşme şeklinde sıralanmaktadır (Ereş, 2005).

2.1.4. Finansman

Hançerlioğlu'ya göre finansman; maliye, ekonomik durum, gelir ve giderleri yönetmedir (Altuntaş, 2005).

Finansman; bir organizasyonun yeterli bir şekilde gerçekleştirilebilmesi için gereken her türlü ödeme araç ve olanakları sağlayacak ve organizasyonun her türlü yükümlülüklerini süresinde gerçekleştirmesini olanaklı kılacak biçimde para akışının yönetimidir (Arda, 2002).

Eğitim, “insanı ‘insanlığın mukadderatına göre’ yetiştiren bir süreçtir.” “İnsanlığın mukadderatı”, insanlığın geleceği, geleceğinin ulaşacağı “genel iyilik hali, insanın mükemmelliği halidir.” Böyle bir sonda insan hürdür ve bütün faaliyetlerini mutlak akıl yoluyla yönetir (Hesapçioğlu, 1998). Hesapçioğlu'na göre, çağdaş ekonomistler ekonomiyi, bireylerin para kullanarak ya da para kullanmadan, belirli bir zaman diliminde farklı malları üretmek ve bunları gelecekte tüketmek üzere, bireyler ve gruplar arasında bölüştürmek için, yeryüzünde var olan kıt üretim kaynaklarının kullanılmasına ilişkin tercihlerini inceleyen bir bilim dalı olarak görmektedirler. Bu durumda eğitim finansmanı kavramı karşımıza çıkmaktadır.

2.1.5. Eğitim Finansmanı

Eğitim finansmanı, genel anlamda eğitim için fon sağlamak ve sağlanan bu fonları en etkin bir şekilde kullanmaktır. Ayrıca, eğitim sisteminin finansmanı, eğitimin tüm boyutlarını etkileyen ve diğer çalışma alanlarıyla iç içe olan bir çabayı gerektirir. Eğitim finansmanı, eğitim sektörünün mevcut sorunlarının temel nedenlerinden birisi olduğu için öngörülen hedeflerin gerçekleşme olanaklarını da sınırlayan bir faktördür. Bu sınırlılığın ortadan kaldırılmasında, eğitim hizmetlerinin iyileştirilmesi ve yaygınlaştırılmasında, öncelikle devletin kendisine düşen görevi gereğince yerine getirme zorunluluğu vardır (Koç, 2007).

Eğitim sisteminin finansmanı, akademik bir çalışma konusu olmanın yanı sıra, eğitimin amaç, yapılanma ve süreç gibi tüm boyutlarını etkileyen ve onlardan etkilenen bir uygulama alanıdır. Ülkemizde eğitim finansmanının büyük bir çoğunluğu vergilerle karşılanmaktadır. Ancak kamusal kaynağın yeterli olmaması nedeniyle ciddi sorunlar

ortaya çıkmıştır. Bunun sonucu olarak okullarda özel finansman kaynakları yaratma yoluna gidilmiştir. Bu da okulların içinde bulunduğu sosyo - ekonomik çevre farkları nedeniyle devlet okulları arasında kaynak farklılıkları ortaya çıkarmıştır (Ünal, 1996; Kurul Tural, 2002).

Eğitim finansmanı, eğitim ekonomisinin önemli konu alanlarından birini oluşturmaktadır. Eğitim kesiminde para yönetimi, çeşitli öğretim tür ve düzeylerinin sunumu için gerekli gerçek kaynaklara karşılık gelen parasal kaynakların elde edilmesi kadar; bu kaynakların farklı bölgeler, iller, öğretim tür ve düzeyleri, farklı toplumsal ve ekonomik kökenden gelen bireyler ve kümeler arasında dağıtım sürecini irdelemektedir (Levin, 1987).

Eğitim hizmetinin üretiminde çeşitli girdiler kullanılmaktadır. Bunlar en genel olarak insan kaynakları ve fiziksel kaynaklar olarak ikiye ayrılabilir. İnsan kaynaklarının başında öğretmen, eğitim yöneticisi, eğitim uzmanı, denetmenler ve eğitimci olmayan personel gelmektedir. Eğitsel niteliklerin üretiminde kullanılan diğer girdi türü, fiziksel kaynaklardır. Bunların başında okul binası gelir. Uygun bir eğitim ortamının oluşturulabilmesi için derslikler, işlikler, deney odaları, çok amaçlı salonlar, eğitsel kol odaları vb. eğitim yerlerinin hazırlanması gerekir (Başaran, 1982).

Eğitsel nitelikleri üretebilmek için yukarıda belirtilen girdilerin sağlanması gerekmektedir. Bunun için gerekli kaynakların nereden ve nasıl sağlanacağı, eğitim finansmanının temel sorunlarından biridir. Eğitime ayrılacak parasal kaynakların sağlanma yöntemleri, büyük ölçüde ülkenin yönetim biçimine özellikle eğitim yönetimi yapısına göre farklılaşabilmektedir (Levin, 1987).

2.1.6. Eğitimde Finansman Yaklaşımları

Dünyada eğitime kaynak sağlamada üç yaklaşım gözlenmektedir. Bunlar; eğitimin gelirlerinin kamu tarafından sağlanması, kaynakların eğitimden yararlanan öğrenci ve ailelerden sağlanması (özel finansman yaklaşımı) ve eğitimin kaynaklarına eğitimden doğrudan ya da dolaylı yararlanan her kesimin katkıda bulunması (karma finansman yaklaşımı) olarak ifade edilmektedir. Bu yaklaşımların gerekçeleri ve sınırlılıkları şunlardır (Kurul Tural, 2002).

Eğitimde kamu finansmanı yaklaşımında eğitimin parasal kaynakları, kamu yönetimi aracılığıyla vergilerden sağlanmaktadır. Kamu finansmanının gerekçeleri arasında fırsat eşitliğini yükseltmesi, eğitimin toplumsal yararlarını göz önüne alması, eğitim ve işgücü piyasası ile ilgili bilgileri bir araya getirerek iyi kararlar alınmasına temel oluşturması ve eğitimin ölçek ekonomisine göre planlanmasını sağlaması sayılmaktadır. Sınırlılıkları olarak ise, kamu kaynaklarındaki değişimin eğitimin kalitesini etkilemesi, bireysel tercihlerin dikkate alınmasında sorunlar ortaya çıkarabileceği ve sistemi değerlendirme olanağı sunmayacağı sıralanmaktadır (Kurul Tural, 2002).

Eğitimde özel finansman yaklaşımında ise eğitimden yararlananların öğrenim fiyatını ödemesi ile eğitime parasal kaynak sağlanması öngörülmektedir. Özel finansmana gerekçe olarak, faydalananın bedel ödemesinin kullanımda etkinliği arttıracadı, eğitim sürecinin yargılanmasına ve sorgulanmasına olanak sağlayacağı ve bireysel tercihlerin dikkate alınacağı belirtilmiştir. Bu yaklaşımın sınırlılıkları olarak; eğitimde eşitersizliğin artacağı, eğitimin bireysel yararlar odaklı yapılacağı ve toplumsal yararların ihmal edileceği ifade edilmektedir (Kurul Tural, 2002).

Eğitimde karma finansman yaklaşımında eğitime, kamu kesimi ile birlikte eğitimden fayda sağlayan bireyler, işletmeler ve gönüllü kuruluşların da parasal katkı sağlaması gerektiği ifade edilmektedir. Karma finansman yaklaşımına gerekçe olarak eğitimden yararlanan her kesimin eğitime olan ilgi düzeyini yükselteceği, herhangi bir kaynaktaki daralmanın diğer bir kaynakla telafi edilebilerek niteliğin düşmesinin engelleneceği ve eğitimde etkinlik ve eşitliğe katkı sağlayacağı belirtilmektedir. Bu yaklaşımın sınırlılıklarının ise hangi kesimin eğitim maliyetlerine ne kadar katkı sağlayacağının belirlenmesinde yaşanacak güçlükler ve sistemin kurulması ve yönetiminin maliyetinin yüksek olması olduğu söylenmektedir (Kurul Tural, 2002).

Eğitimde finansman yaklaşımlarının temel gerekçeleri ve sınırlılıkları Tablo 2.1'de daha detaylı bir şekilde ele alınmıştır:

Tablo 2.1.

Eğitimde Finansman Yaklaşımlarının Temel Gereççeleri ve Sınırlılıkları

Eğitimde Finansman Yaklaşımları	Temel Gereççeleri	Sınırlılıkları
Eğitimde Kamu Finansmanı Eğitimin parasal kaynakları, kamu yönetimi aracılığıyla vergilerden karşılanır.	Fırsat ve olanak eşitliğini yükseltir. Dışsal yararları göz önüne alır. Eğitim ve işgücü piyasası hakkında bilgi edindirerek iyi kararlar alınmasının temellerini oluşturur. Ölçek ekonomisine uygun eğitim planlaması yapılmasını kolaylaştırır.	Kamusal kaynaklar daraldığında eğitimde nitelik düşer. Sistemi sorgulama ve değerlendirme olanağı sunmaz. Bireysel tercihler dikkate alınmayabilir.
Eğitimde Özel Finansman Eğitimden yararlanan öğrenciler ve aileleri öğrenim fiyatını ödeyerek sisteme parasal kaynak sağlar.	Beden ödeme kullanımında etkinliği artırır. Eğitim sürecini yargılama ve sorgulama olanağı verir. Bireysel tercihler dikkate alınır.	Eğitimde eşitsizlikler artar. Bireysel yararlar odaklı eğitime yönelim başlar; dışsal yararlar ihmal edilir.
Eğitimde Karma Finansman Eğitime kamu kesiminin yanı sıra eğitimden yarar sağlayan öğrenciler ve ailelerin, işletmelerin, gönüllü kuruluşların da parasal kaynakları sağlar.	Eğitimden yararlanan tüm kesimlerin ilgi düzeylerini yükseltir. Bir kaynaktaki daralma bir diğeri ile ifade edilerek nitelik düşürülmez hem etkinlik hem de eşitliğe katkıda bulunur.	Hangi kesimin maliyetlere hangi düzeyde katkıda bulunacağı belirlenmesi güçtür. Bu sistemi kurma ve yönetme maliyetleri yüksektir.

Kaynak: Kurul Tural, 2002a:193

2.2. Eğitimde Bütçe Yönetimi ile İlgili Kavramlar

Araştırmanın bu bölümünde sırasıyla; bütçe kavramı, eğitim bütçesi, eğitimde bütçe planlaması ve eğitimde bütçe yönetimi ve finansman ilişkisi konuları üzerinde durulmuştur.

2.2.1. Bütçe Kavramı

Bütçe teriminin Latince “buga” kelimesinden geldiği söylenmektedir. Anlam olarak bu kelime, deri çanta anlamına gelmektedir. Tarihi gelişim içinde başta İngiltere

ve daha sonra da Fransa ve Avrupa'nın diğer ülkelerinde kullanılan aynı kökten türeyen kelimeler, bugünkü şekliyle ilk kez 17. yüzyılda İngiltere'de kullanılmıştır. Belirli bir dönemdeki gelir ve gider tahminleri ile bunların uygulanmasına ilişkin hükümleri düzenleyen belgeler, Türkiye'de de bütçe olarak mali terminolojide yerini almıştır. Kamu kesiminin gelecek bir dönem için kaynak harcama dengesini yansıtan ve parlamenter demokrasilerde yasama organının, yürütme organına kamu harcaması yapma ve kamu gelirlerini toplama konusunda verdiği yetkiyi gösteren hukuki belgeye de kamusal yönden bütçe denir (Sökenoğlu, 2008).

Bütçe kavramını anlamak için genel bütçe, özel (katma) bütçe ve konsolide bütçe kavramlarının da bilinmesi gerekmektedir. Genel bütçe, merkezi idare için ayrılan bütçeyi ifade ederken, katma bütçe, giderleri özel gelirlerle ve genel bütçe dışında yürütülen etkinliklerle karşılanan kamu kuruluşlarının bütçeleridir. Genel bütçe ile genel bütçe dışında kalan bütçelerin bir arada düşünülmesi sonucu ortaya çıkan bütçeye ise konsolide bütçe denilmektedir (Akın, 2009).

1926 tarih ve 1050 sayılı Muhasebe-i Umumiye Kanununun 6. Maddesine göre, bütçe sözcüğünden, belli bir dönemde devlet ya da öteki kurumların gelir ve gider kestirmelerini gösteren ve bu gelirlerin derlenme ve harcanılmasına hukuki yetki veren bir belge anlaşılmaktadır. Bu anlamdaki bütçe kavramı anılan yasa kadar eskidir. 1927 yılında "Maarif Vergisi" konularak ilköğretime kaynak yaratıldığı gibi eğitim bütçesine yeni kaynaklar sağlanmalıdır. Öyleyse eğitim bütçesi üzerinde durulması yararlı olacaktır (Alpay, 2011).

2.2.2. Eğitim Bütçesi

Eğitim faaliyetlerinin istenilen düzeyde yürütülmesi; her şeyden önce yeterli parasal kaynakların araştırılması, sağlanması, çeşitli alt kesimler arasında dengeli biçimde bölüştürülmesi ve eldeki kaynakların etkili bir biçimde kullanılmasını zorunlu kılmaktadır. Bu açıdan eğitim kesimine ilişkin kararları olumlu ya da olumsuz yönde etkileyen eğitim bütçesinin incelenmesi büyük önem taşımaktadır. Öte yandan eğitim kesiminin geliştirilmesi, yenileştirme programlarının ve bunlara ilişkin kararların uygulanmasının anahtarı da bütçedir. Planlı eğitim politikası izlenmesinde temel ilke,

özellikle program - bütçe uygulanan ülkelerde, programlar ve bütçe arasında bir tutarlılık bulunmasıdır (Adem, 1993).

Bütçenin hazırlanmasında, okulda öğrenim gören öğrencilerin çeşitli özellikleri, mezunların üst öğrenime ya da mesleğe geçiş oranları ve okulun mezunu olup toplumda yer edinmiş vatandaşlara yönelik bilgilere gereksinim duyulmaktadır. Bu bilgiler, hem okula destek sağlama hem de eğitim planlarının ve bütçesinin hazırlanmasına yardımcı olmaktadır (Kurul Tural, 2002). Bir eğitim bütçesi hazırlanırken, tüm parasal kaynakların çeşitli birimler arasında dengeli bir biçimde dağılması, birim maliyetlerin uygun bir düzeyde oluşması, harcanılan parasal kaynaklarla sağlanan sonuçlarda tutarlılık olması vb. sorunlar üzerinde durulmalıdır. Eğitim alanında belirlenen araçlara ulaşmasını kolaylaştıran, gerçekçi kaynaklara dayanan, bu alanda yapılacak etkinlikleri ayrıntılı bir plan ve program içerisinde açık seçik gösterebilen bir bütçe, iyi bir eğitim bütçesi olarak kabul edilebilir (Adem, 1993).

Eğitim hizmetlerine olan istemdeki artış ve bu istemi oluşturan nüfustaki artışla paralel olarak, eğitim harcamalarının GSMH içindeki oranı artmaktadır. Aynı zamanda, eğitim hizmetinin nitel olarak gelişmesi sonucunda maliyetinin de artmasını sağlamaktadır (Tuzcu, 2006). Tsang (1988)'a göre, eğitim masrafları analizi, eğitim politikasının gizli maliyetlerini ortaya çıkarabilir, önceki maliyet kalıplarının teşhis edilmesini (maliyetleri belirleyen etkenler, maliyetlerdeki değişiklik kaynakları gibi) ve gelecekteki maliyet gereksinimlerinin öngörülmesini sağlayabilir ve alternatif eğitim politikalarının uygun maliyetliğini değerlendirebilir. Dolayısıyla eğitimde maliyet çalışmaları, eğitimde gelişmiş politika üretimine katkı sağlayabilir.

Eğitim ve okul yöneticileri, artan parasal kaynak sorunları ve kaynak çeşitlenmesi ile birlikte okul ve eğitim bölgelerinde bütçe konularına daha çok eğilme gereği duymaktadırlar. Çünkü okulda, ilçede, ilde ya da ülkede gerçekleştirilecek her eğitsel etkinliğin parasal doğurguları bulunmaktadır. Bu bağlamda bütçenin özünü oluşturan amaç koyma ve gereksinimleri belirlemeden bütçenin hazırlanması ve değerlendirilmesine uzanan pek çok süreçte eğitim ve okul yöneticilerinden çeşitli çalışmalar yapmaları beklenmektedir (Kurul Tural, 2002).

2.2.3. Eğitimde Bütçe Planlaması

Eğitim yönetiminin de planların ve bütçelerin önemi yönetimden yönetime değişmektedir. Kimilerine göre bütçe; eğitim planlaması, okullaştırmanın nitel ve nicel hedeflerinin seçiminden bunların gerçekleşmesi için somut programların ortaya konulmasına değin tüm evreleri kapsayan bir süreçtir. Kimileri de, orta ve uzun dönemde eğitim politikasının saptanmasında bütçeye ayrıcalıklı bir alan gözüyle bakmakta ve planlardan bütçe ödeneklerinin bir yıldan daha uzun bir süre için ayrılmasına izin veren başvurma kaynağı olarak yararlanmaktadırlar. Her iki durumda da bütçenin etkisinin çok farklı olacağı açıktır (Adem, 1993). Hem fiziki kapasiteyi, hem eğitimin kalitesini zaman bakımından gecikmelere sebep olmadan artıracak tedbirleri almak ve uygulamak gerekir. İyi bir eğitim planlamasının da başarması gereken şey budur (Serin, 1972).

Eğer bütçe iyi yönetilmezse, en iyi bütçe belgesinin bile bir değeri kalmayacaktır. Bu bağlamda okullarda ölçütler geliştirilmeli ve kısa ve uzun dönemler itibariyle yapılması gerekenlerin listeleri hazırlanmalıdır. Eğitim finansmanına ilişkin kapsamlı bir planlama, aşağıda belirtilen alanlarda alınması gereken önemli kararları içermektedir (Kurul Tural, 2002):

- 1- Para ayrılacak eğitim programları (amaç, içerik, yöntem, değerlendirme boyutlarıyla).
- 2- Eğitim programlarına para kaynağı sağlayacak vergi sistemi ve diğer kaynaklar.
- 3- Devlet bütçesinden eğitim bölgelerine/okullara parasal kaynak ayırma sistemi (süreç, ölçütler, ilkeler).

Plan - bütçe ilişkilerinin temeli, eğitim planı hazırlanırken kabul edilen açıklık ve kesinlik derecesine bağlıdır. Eğer planda eğitim kesimindeki yapım, nicel büyüme ve öğretmen kadrolarının ayrılması vb. somut projeler olarak ifade edilmişse, bütçe, planda öngörülen bu projelere göre hazırlanabilir. Hedeflerin gerçekleşmesi için, gerekli parasal olanakları hazırladığından bütçenin planlamada çok önemli bir etkisi bulunmaktadır (Adem, 1993).

Bir bütçe sistemi olmamasına karşın bütçeleme konusu ile oldukça yakından ilgili bir yaklaşım olan stratejik planlamada bütçeleme, eğitimde başlı başına bir amaç olmaktan ziyade, belli toplumsal, örgütsel ve kişisel amaçlara erişimin aracı olarak görülmekte ve bütçeleme süreci, planlama sürecinin araçlarının belirlendiği bir aşamada sürece dâhil edilmektedir (Kurul Tural, 2002).

2.2.4. Eğitimde Bütçe Yönetimi ve Finansman İlişkisi

Eğitimde para yönetimi konusu, eğitim yönetiminin üzerinde çalıştığı konulardan biridir. Zira eğitim sisteminin etkili bir biçimde çalışması için gerçek kaynaklara karşılık gelen parasal kaynakların nereden ve nasıl sağlanacağı ve bölgeler, iller, kırsal - kent, öğretim tür ve düzeyleri, farklı toplumsal kümeler alternatif öğretim teknolojileri ayırımında nasıl dağıtılacağı eğitim yöneticilerinin ve öğretmenlerin üzerinde durdukları ya da sonuçlarından etkilendikleri bir konudur. Eğitim finansmanı, eğitim yönetimi alanında üretilen örgüt ve örgütlenme, yönetim süreçleri, işlevleri ile ilgili bilgileri parasal kaynak kullanımı kapsamında değerlendirir; var olan bilgiyi gözden geçirir ve öneriler geliştirir (Kurul Tural, 2002).

Bilimsel ve teknolojik gelişmeler toplumların eğitimden beklentilerini de değiştirmekte ve eğitime yeni işlevler yüklemektedir. Eğitimden beklenen toplumsal, siyasal ve ekonomik işlevlerin yerine getirilmesi, eğitime ayrılan kaynakların düzeyine ve bu kaynakların etkili ve verimli kullanımına bağlıdır (Tuzcu, 2006). Kurul Tural (2002)'a göre, Türk eğitim sisteminde bölgeler, iller, kırsal/kent, öğretim düzeyleri, almasıık öğretim teknolojileri ve toplumsal ekonomik kümeler bağlamında parasal kaynak ayırma kararlarında etkinlik ve adalet bakımından çok genel ölçüler kullanılmakta; bütçe kararları bir önceki yılın bütçesi dikkate alınarak verilmektedir.

Eğitimde finansman ve harcama çözümlemesi, eğitim ve insan kaynaklarının gelişimi için, her tür ve düzeyde kaynak sağlama yollarını ve bu kaynaklardan yapılan harcamaları değerlendiren ve aynı zamanda geleceğe yönelik kestirmeler yapan çözümleme yöntemidir. Eğitim sistemi için gerekli kaynakların nereden - nasıl sağlanacağı ve nereye - nasıl dağıtılacağına ilişkin kararların, etkililik ve eşitlik ölçütlerine göre değerlendirilmesidir. Eğitime ayrılacak parasal kaynakların sağlanma

yöntemleri, büyük ölçüde ülkenin yönetim biçimine, özellikle eğitim yönetimi yapısına göre farklılaşabilmektedir (Tuzcu, 2006).

Genel olarak iki çeşit finansman biçiminden söz edilmektedir. Bunlardan birincisinin, eğitim harcamalarının % 90 - 95'i ulusal bütçeden karşılanan Türkiye gibi merkezi yönetimle yönetilen ülkeler, ikincisinin ABD gibi merkezi hükümetin eğitim finansmanına oldukça az bir katkısı olan ve büyük bir kısmının yerel yönetimlerce karşılandığı ülkeler olduğu belirtilmektedir. Bütçenin finansmanı konusunda yönetimin ağırlığı ne denli büyük olursa, planın gerçekleşmesinde sözü edilen yönetimin etkisinin de o ölçüde büyük olacağı açıktır (Adem, 1993).

Yöneticiler eğitime sağlanacak kaynakların, öncelikle nerelerden ve nasıl sağlanacağını, kaynakların, köy, kent, bölge ve okul kademeleri arasında nasıl dağıtılacağını, farklı bölümlerde okuyan öğrencilerin bu kaynaklardan ne kadar yararlanacağını, öğrencilere sağlanacak burstan okul yapımına kadar bu finans kaynaklarının nasıl dağıtılacağını bilmiyorsa, eğitim gerçekten ciddi sorunlarla baş başa demektir. İşte bu sorunların ortaya çıkmaması için eğitim bütçe yönetimi ve eğitim finansmanının birlikte ele alınıp değerlendirilmesi gerekmektedir. Kuşkusuz bunu yapacak olanlar da yine eğitim yöneticileridir (Hesapçioğlu, 2008).

2.3. Okul - Aile Birliği

Zorunlu eğitim, geçmişe oranla daha uzun bir zamanı kapsamakla birlikte, çocuğun okulda geçirdiği zaman ailesi ve çevresiyle geçirdiği zamana göre hâlâ kısa olduğundan okul öğretmenlerinin aile çevresinde de desteklenmesi gereklidir. Çocuklarına destekleyici bir ortam sağlayan aileler, sosyo - ekonomik durumları yetersiz olsa da çocuklarının okul başarısına olumlu etki yapabilirler. Öğrencilerin okul başarılarını artırmak hem ailelerin hem de okulun ortak sorunudur. Okul ve aileler bu amacı gerçekleştirmeye yönelik programlarını düzenlemek ve uygulamak için birlikte çalışmalıdırlar (MEB, 2004).

Bütün modern toplumlarda olduğu gibi, toplumumuzda da; okul ile ailenin işbirliği zorunlu hale gelmiştir. Aile; öğrencinin annesi/babası veya yasal olarak sorumluluğunu üstlenen kişidir. Öğrenciyi ham bir madde, okulu bu maddeye şekil

veren bir atölye olarak kabul ettiğimizde ortaya çıkacak eserin daha sağlıklı olabilmesi için okul ile ailenin işbirliğinin sağlanması gerekmektedir (Kebeci, 2006).

22.01.2004 tarihinde çıkarılan 5072 sayılı Dernek ve Vakıfların Kamu Kurum ve Kuruluşları ile İlişkilerine Dair Kanun, Milli Eğitim Bakanlığına bağlı okullarda kurulan ve okulların fiziki ve teknik eksikliklerinin giderilmesinin yanında veli ve öğretmen dayanışması ile eğitim kalitesinin yükseltilmesini amaç edinen “okul koruma derneklerinin” de tasfiye sürecini doğurmuştur. Okul Koruma Derneklerinin tasfiye edildiği 2004 - 2005 eğitim - öğretim yılında, bu derneklerce yerine getirilen birçok hizmet yerine getirilememiş ve doğan boşluğun nasıl karşılanacağı önemli bir sorun olmuştur. Okul Koruma Derneklerinin kapatılması veya işlevsizleştirilmesi neticesinde doğan boşluk nedeniyle ortaya çıkan bu sorunun çözümü amacı ile 1739 sayılı (Değişik 5257 sayılı) Milli Eğitim Temel Kanununun 16. maddesine dayalı olarak Milli Eğitim Bakanlığı Okul - Aile Birlikleri Yönetmeliği çıkarılmış, çıkarılan yönetmelik 31.05.2005 tarih ve 25831 sayılı Resmi Gazetede yayınlanarak yürürlüğe girmiştir (Şimşek, 2007).

2.3.1. Okul - Aile Birliğinin Görev ve Yetkileri

MEB Mevzuatı Okul - Aile Birliği Yönetmeliği'nin 6. maddesi gereğince Okul - Aile Birliği'nin görev ve yetkileri şunlardır:

a) Öğrencilerin, Türk millî eğitiminin genel ve özel amaçları ile temel ilkeleri ve millî manevi değerler doğrultusunda yetiştirilmeleri için okul yönetimi, öğretmenler, veliler ve ailelerle işbirliği yapmak.

b) Okulun amaç ve hedeflerinin gerçekleştirilmesine, eğitimde kalite ve başarı için okulun stratejik plan çalışmalarına ve uygulamasına destek olmak, eğitimde fırsat eşitliğine imkân vermek ve öğretmenler kurulunca alınan kararların uygulanmasını desteklemek amacıyla velilerle işbirliği yapmak.

c) Öğrencilerin başarısını artırmak amacıyla okul yönetimince planlanan kurs, sınav, seminer, müzik, tiyatro, spor, sanat, gezi, kermes ve benzeri eğitim faaliyetlerinin düzenlenmesine katkı sağlamak.

ç) Okul yönetimiyle iş birliği yaparak eğitim ve öğretim faaliyetleri dışındaki zamanlarda okulun derslik, spor salonu, kütüphane, laboratuvar ve atölyeleri gibi eğitim ortamlarının değerlendirilmesine katkı sağlamak.

d) Okulun ihtiyaçlarını karşılamak için mal ve hizmet satın almak, bu hizmetlere ilişkin sosyal güvenlik primi, vergi ve benzeri ödemelerin yapılmasını sağlamak.

e) Millî bayramlar, belirli gün ve haftalar ile kültürel yarışmaların düzenlenmesi giderlerine katkıda bulunmak.

f) Okula yapılan aynı ve nakdî bağışları kabul ederek kayıtlarını tutmak, sosyal, kültürel etkinlikler ve kampanyalar düzenlemek, şartlı bağışları amacına uygun olarak kullanmak.

g) Kantin ve benzeri yerleri işletmek veya işletmek.

ğ) Okul yönetimi ile iş birliği yaparak, imkânları yeterli olmayan öğrencilere maddi ve manevi destek sağlamak, aynı amaçla kardeş okullara da katkıda bulunmak.

h) 28/08/2007 tarihli ve 26627 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan Okul Servis Araçları Hizmet Yönetmeliği’nde belirtilen yükümlülükleri yerine getirmek.

ı) Eğitim ve öğretimle ilgili kurumlar ve sivil toplum kuruluşlarıyla iş birliği yapmak.

i) Eğitim ve öğretimi geliştirmek amacıyla oluşturulan çalışma komisyonlarına katkı sağlamak.

j) Ulusal ve uluslararası projelere katılmak ve proje amaçlarının gerçekleşmesine katkıda bulunmak.

k) Eğitim ve öğretimle ilgili diğer etkinliklere destek olmak.

Yani Milli Eğitim Bakanlığı, Okul - Aile Birlikleri’ne okulların özel gelir kaynaklarını sağlama ve kullanma görevini vermiştir.

2.3.2. Okul - Aile Birliğinin Gelirleri

MEB Mevzuatı Okul - Aile Birliği Yönetmeliğinin 15. maddesi gereğince Okul - Aile Birliği’nin resmi okullarda gelirleri şunlardır:

a) Aynı, nakdî, şartlı/şartsız bağış ve yardımlardan,

b) Okulların bünyesindeki kantin ve benzeri yerlerin işlettilmesi, gerektiğinde işletilmesinden elde edilen gelirlerden,

c) Kamu kurum ve kuruluşları, özel hukuk tüzel kişilikleri ve gerçek kişilerin, örgün ve yaygın eğitim kurumları bünyesinde eğitim ve öğretimin yapıldığı saatler dışında gerçekleştirecekleri sosyal, kültürel, sportif, kurs, proje, sınav, toplantı, kampanya ve benzeri gelir getirici etkinliklerinden sağlanan gelirlerden,

ç) Diğer gelirlerden oluşur.

Birlikler, velileri hiçbir surette bağış yapmaya zorlayamaz, okul kayıt döneminde bağış ve yardım toplayamaz. Ayrıca bakanlık tarafından yürütülen proje ve yapılan protokoller kapsamında okul ve kurumlarda yapılacak faaliyetlerden ücret talep edilemez.

2.3.3. Okul - Aile Birliği Gelirlerinin Dağılımı

MEB Mevzuatı Okul - Aile Birliği Yönetmeliğinin 17. maddesi gereğince Okul - Aile Birliği'nin resmî okullarda kantin ve benzeri yerlerin;

a) Birliklerce kiraya verilmesi hâlinde,

1) Elde edilecek gayri safi gelirin % 3'ü, üçer aylık dönemler hâlinde, takip eden ayın yirmisine kadar hazineye arz bedeli olarak kiracı tarafından defterdarlık/mal müdürlüğü hesabına,

2) Elde edilecek gayri safi gelirden hazineye ödenmesi gereken arz bedeli düşüldükten sonra kalan net tutarın % 80'i birliğin, % 10'u ilçe millî eğitim müdürlüğünün, % 10'u ise il millî eğitim müdürlüğünün banka hesabına aktarılır. Büyükşehir statüsünde olmayan il merkezlerindeki birliklerde ise gelirin % 20'si il millî eğitim müdürlüğünün banka hesabına yatırılır.

b) Birliklerce işletilmesi hâlinde,

1) İşletilen yerin gayri safi hâsılatının % 1'i birlikçe, üçer aylık dönemler hâlinde, takip eden ayın yirmisine kadar hazineye arz bedeli olarak defterdarlık/mal müdürlüğü hesabına ödenir.

2) Arz bedelinin hesaplanmasında gayri safi hâsılat esas alınmış ise hazineye ödenmesi gereken arz bedeli, zorunlu işletme giderleri ve kanuni giderler düşüldükten sonra kalan net tutarın % 80'i birliğin, % 10'u ilçe millî eğitim müdürlüğünün, % 10'u ise il millî eğitim müdürlüğünün banka hesaplarına aktarılır. Büyükşehir statüsünde

olmayan il merkezlerindeki birliklerde ise gelirin % 20'si il millî eğitim müdürlüğünün banka hesabına yatırılır.

3) İl/ilçe millî eğitim müdürlükleri hesaplarına yatırılan paralar, il/ilçe millî eğitim müdürünün veya görevlendireceği ilgili müdür yardımcısı/şube müdürü başkanlığında iki okul müdürü ve iki birlik başkanından, mülki amirin onayı ile oluşturulan komisyonca öncelikle imkânları kısıtlı olan okulların ve öğrencilerin eğitim ve öğretimle ilgili ihtiyaçlarında kullanılmak üzere ilgili birliğin hesabına aktarılır.

4) Kira süresinin sona ermesi veya sözleşmenin feshinden sonra taşınmazın tahliye edilmemesi durumunda, tahsil edilen cezanın, sözleşmenin feshi hâlinde tahsil edilen cari yıl/ay kira bedeli tutarındaki tazminatın ve kısa süreli kullanım bedellerinin % 3'ü hazineye arz bedeli olarak ödendikten sonra kalan tutar birinci fıkraya göre dağıtılır.

5) Arz bedelinin ödenmesinin takibinden okul müdürü ve birlik yönetim kurulu başkanı sorumludur.

6) Süresinde ödenmeyen arz bedelleri, 21/7/1953 tarihli ve 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanununun 51. maddesi gereğince belirlenen gecikme zammı ile birlikte tahsil edilir.

Mevcut Sözleşme

GEÇİCİ MADDE 1 – (1) Bu Yönetmelik yürürlüğe girmeden önce salon, açık alan ve otopark olarak kiraya verilen yerlerin sözleşmeleri, sözleşme bitim tarihinden sonra yenilenmez.

2.4. Türkiye’de İlköğretim Kurumlarındaki Mali Kaynakların İncelenmesi

Eğitimin ekonomik ve toplumsal kalkınma konusundaki önemine rağmen Türk eğitim sistemi bugün gerek yapılanmasından, gerekse yönetim ve işleyişinden kaynaklanan birtakım sorunlarla karşı karşıyadır. Bu sorunlar aşılmadıkça da Türk eğitim sisteminin gelişmesi, gelişmiş ülkelerin eğitim sistemlerine uyum sağlaması ve gelişmiş ülkelerin eğitim seviyelerine ulaşması söz konusu olamayacaktır.

Education at a Glance 2009: OECD Indicators (Bir Bakışta Eğitim 2009: OECD Göstergeleri) raporuna göre; her ne kadar GSMH miktarı ilk ve ortaöğretimde yükseköğretimdekinden daha belirgin ise de ülkelerin eğitime ayırdığı ödenek miktarı

kısmen ulusal kaynaklarla bağlantılıdır. Eğitime yapılan harcamalar büyük oranda kamu kaynaklarından karşılanmaya devam etmektedir. Böyle olmakla birlikte, söz konusu harcamaların kamu bütçesinden aldığı pay ülkeden ülkeye değişmektedir. Farklı finansman kaynaklarının yaratılması yönündeki baskılar çoğu ülkede eğitime yapılan özel yatırımların kamu yatırımlarından daha hızlı büyümesine neden olmaktadır. Türkiye’de kamu okullarının finansmanın baş finansörü devlettir. Okul öncesi eğitimden yükseköğretime kadar eğitimin tamamı devlet tarafından desteklenmektedir. (Hesapçıoğlu, 2008).

Ülkemiz cumhuriyet döneminde hiç de azımsanmayacak miktarda parasal kaynaklarını eğitime ayırarak eğitimsel amaçların uygulamaya geçirilmesine katkıda bulunmasına karşın, ulaşılması istenen toplumsal ve ekonomik amaçları gerçekleştirmede darboğazları tamamen aşamamış, hızla artan genç nüfusun eğitim istemini yeterince karşılayamamıştır. Bugüne dek eğitim finansmanı politikalarına yol gösteren politikalarda dillendirilen nicel yerel veya ulusal düzlemde finansman kaynakları şunlar olmuştur (Kurul Tural, 2002):

- a) Devlet gelirlerinin belli bir en az oranı,
- b) İl özel idare bütçeleri yıllık gelirlerinin belli bir en az oranı,
- c) Belediye gelirlerinin belli bir en az oranı,
- d) Yıllık köy bütçeleri gelirlerinin belli bir en az oranı,
- e) Eğitim sistemine doğrudan kaynak yaratmak üzere toplanan vergiler,
- f) Eğitimden yararlananların ödeyeceği katkı payları ve harçlar,
- g) Mesleki eğitimde işverenlerin sağladığı fonlar,
- h) Okul düzeyinde yaratılan diğer parasal kaynaklar,
- i) Diğer gelirler olarak ifade edilmiştir.

Yapılan tüm bu araştırmalardan yola çıkarak, Milli Eğitim Bakanlığının bütçesi ve bunun yasal düzenlemelerini ele almamız da yarar olacaktır.

2.4.1. Millî Eğitim Bakanlığı Bütçesi ve İlgili Yasalar

2013 yılı Millî Eğitim Bakanlığı Bütçe Tasarısı, 5018 sayılı Kamu Malî Yönetimi ve Kontrol Kanunu gereğince, kalkınma planları ve programlarında yer alan politika ve hedefler doğrultusunda, kamu kaynaklarının etkili, ekonomik ve verimli bir

şekilde elde edilmesi ve kullanılmasını; hesap verebilirliği ve malî saydamlığı sağlamayı, kamu bütçelerinin hazırlanmasını, uygulanmasını; tüm malî işlemlerin muhasebeleştirilmesini, raporlanmasını ve malî kontrolün düzenlenmesini amaçlamaktadır.

Merkezi yönetim bütçe uygulamasına geçilmesiyle, bütçe sistemi uluslararası standartlara uygun ve çok yıllık bütçeleme sisteminin entegre edilmesiyle de daha saydam ve öngörülebilir bir bütçe politikası uygulamaya konulmuştur.

Merkezi Yönetim Bütçe Kanunu Tasarısı hazırlık çalışmalarını yönlendirmek üzere Orta Vadeli Program, Orta Vadeli Mali Plan ile Maliye Bakanlığı tarafından hazırlanan Bütçe Hazırlama Rehberi ile Kalkınma Bakanlığı tarafından hazırlanan Yatırım Genelgesi ve eki Yatırım Programı Hazırlama Rehberi doğrultusunda Bakanlığımızın 20 biriminin bütçesinin teklifleri 2013 - 2015 dönemi çok yıllık bütçeleme sistemine göre hazırlanmıştır.

Eğitimin başlıca finansman kaynakları;

- Merkezi yönetim bütçesinden ayrılan pay,
- İl özel idareleri bütçesinden ayrılan kaynaklar,
- Eğitime katkı payı gelirleri (bütçeleştirilen gelirler),
- Dış ülke ve kuruluşlardan sağlanan dış kredi, burs ve bağışlar,
- Halk ve kuruluşların eğitime bağışları ile,
- Okul - Aile Birliği gelirlerinden oluşmaktadır.

Anayasanın 42. maddesinde, 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu'nun 22. maddesi ve 222 sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanunu'nun 2. maddesinde "İlköğretim zorunlu ve devlet okullarında parasızdır" denilmektedir. İlköğretim okullarının finans kaynakları 222 sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanunu'nun (1961) 76. maddesinde şu şekilde belirtilmiştir:

a) Her yıl devlet gelirlerinin % 3'ünden az olmamak üzere devlet bütçesinden yapılacak yardımlar,

b) Özel idare bütçelerine, bu kanun hükümleri gereğince sağlanacak gelirler hariç ve 1960 mali yılında ilköğretime tahsis edilen miktardan az olmamak üzere, yıllık gelirlerinin en az % 20'si oranında konulacak ödenekler,

c) Köy okullarına gelir sağlamak üzere, tahsis edilen araziden ve okul uygulama bahçesinden elde edilen gelirler hariç köy bütçelerine her yıl genel gelirlerinin en az % 10'u oranında konulacak ödenekler,

d) Mahkemelerce hükmolunanlar da dâhil olmak üzere bu kanuna göre verilecek para cezaları,

e) Gelirleri sübyan, mahalle tıfil okullarıyla medreselere ve diğer ilim müesseselerine tahsis edilmiş bulunan mazbut vakıflar hâsılatından her yıl Vakıflar Genel Müdürlüğü'nce bütçe ile tespit edilecek gelirlerle mütevelliler tarafından idare olunacak vakıflardan ayrılacak hisseler,

f) İktisadi Devlet Teşekkülleri, özel kurumlar, dernekler veya hayırsever kimseler tarafından yapılacak her türlü mal, para bağışları ve vasiyetler, (İşbu bağış ve vasiyetlerle bununla ilgili işlemlerden resim ve harç alınmaz.)

g) Faizler,

h) Hurdaya çıkacak okul eşya ve levazımının, işe yaramayacağı anlaşıldığından veya yenisi yapıldığından satılmasına karar verilen okul binaları enkazının veya okul yerinin değiştirilmesi dolayısıyla bu kanuna göre istifade edilmeyecek durumda kalan arsa ve tarlaların satışından elde edilecek paralar,

i) Sözleşmeler gereğince kısmen veya tamamen yerine getirilmeyen okul yapım işleri müteahhitlerinden alınacak gecikme ve benzeri tazminat ve müteahhitlerin irat kaydolunacak teminat akçeleri.

Başlıca gelir kaynakları olarak belirtilmektedir.

Ayrıca sonradan çıkarılan veya değiştirilen çeşitli kanunlarla da ilköğretim hizmetlerinde kullanılmak üzere kaynak sağlanmaktadır. Bu kaynaklarda özetle şunlardır:

a) 4306 sayılı kanunun geçici birinci maddesinde Radyo Televizyon Üst Kurulu (RTÜK) tarafından yayın kuruluşlarının reklam gelirlerinden alınan pay kadar ayrıca hesaplanacak tutarda eğitim katkı payının RTÜK tarafından tahsil edilip daha sonra ilköğretim ve ortaöğretim finansmanı için ilgili kuruma aktarılması,

b) 488 sayılı kanun uyarınca bazı makbuz ve değerli kâğıtlar üzerinden alınan damga vergisinin % 25'inin ilköğretime aktarılması,

c) 492 sayılı kanun gereği tahsili yapılan harçlardan söz konusu kanunda belirtilen sınırlar dâhilinde alınan harçların % 25'inin ilköğretime aktarılması,

d) 6802 sayılı kanun çerçevesinde tahsil edilen şans oyunları vergisinin % 25'inin ilköğretime aktarılması.

olarak sıralanabilir.

4306 sayılı Kanun RTÜK, İMKB ve SPK'nın yapmış oldukları bazı özel faaliyetler nedeniyle elde ettikleri gelirlerinin bir kısmını yine ilköğretim ve ortaöğretim hizmetlerinde kullanılmak üzere Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) bütçesine özel ödenek olarak kaydetmelerini emretmektedir. Sekiz yıllık kesintisiz ilköğretim uygulamasıyla birlikte, Eylül 1997'den itibaren "Eğitim Katkı Payı" ile vergi daireleri, belediyelere ve gümrük idarelerine verilen beyannameler, sigorta prim bildirgeleri, motorlu taşıtların kayıt, tescil ve devirleri, spor toto, spor loto, sayısal loto ve at yarışı oyunları, uçak biletleri, cep telefonları, silah taşıma ve bulundurma vesikaları, kara avcılığı ruhsat teskereleri ve İMKB'nin bazı iş ve işlemleri ile diğer bazı kâğıt ve işlemlerden vergi alınmaya başlanmıştır.

Belirtilmesi gereken diğer bir kaynak ise sivil toplum kuruluşlarının çeşitli kampanya ve faaliyetler çerçevesinde gönüllü fon oluşturarak ülkenin değişik yerlerinde bu fonların değerlendirilmesidir. Bu tür kaynak oluşturma faaliyetleri giderek yaygınlaşmaktadır ve sosyal dayanışma adına güzel gelişmelerdir. Ancak bunların, ilköğretimin finansman sorununu çözecek bir büyüklükte olmadığı da bir gerçektir (Şişman ve Gümüş, 2012).

Yasa ile öngörülen bu kaynakların sağlanması konusunda, başlıca iki sorun bulunmaktadır. Birincisi, bu konuda yapılan araştırmalar, parasal kaynakların bütçeye öngörülen oranlarda konulmadığını göstermektedir. Öte yandan ikinci bir sorun, belirtilen oranlarda kaynağın ayrılması, bir önceki yılın kesin hesap yasasına dayanmaktadır. 2000'li yıllara dek yüksek enflasyonun yaşandığı ülkemizde bu yöntemle kaynak ayırma gerçekçi sonuçlar doğurmamıştır. Bu yüzden yasada öngörülen oranda ödenek ayrılrsa bile, enflasyonun erittiği bir kaynak kaybı söz konusu olmaktadır (Kurul Tural, 2012).

2.4.2. Millî Eğitim Bakanlığı Bütçesi

Cumhuriyetin kuruluşundan önceki dönemde eğitimin finansmanı incelendiğinde; 1887 yılında eğitime bütçeden % 0,62 harcama yapılırken, harcama oranı 1903 yılında % 0,42'ye düşmüştür. Bu dönemde eğitim harcamaları sürekli bir artma ve azalma göstermiştir. Eğitim harcamalarının devlet harcamaları içindeki oranı ise % 1,02 ile % 0,39 arasında değişmektedir (Tablo 2.2.). Bu verilerle Osmanlı İmparatorluğunun son döneminde eğitime giderek daha az kaynak ayrıldığı, eğitime gereken önemin verilmediği söylenebilir (Karakütük, 2001).

Konsolide/Merkezi bütçeden Milli Eğitim Bakanlığı'na ayrılan paylar ve bunların GSYH'ye oranları Tablo 2.2'de verilmiştir:

Tablo 2.2.

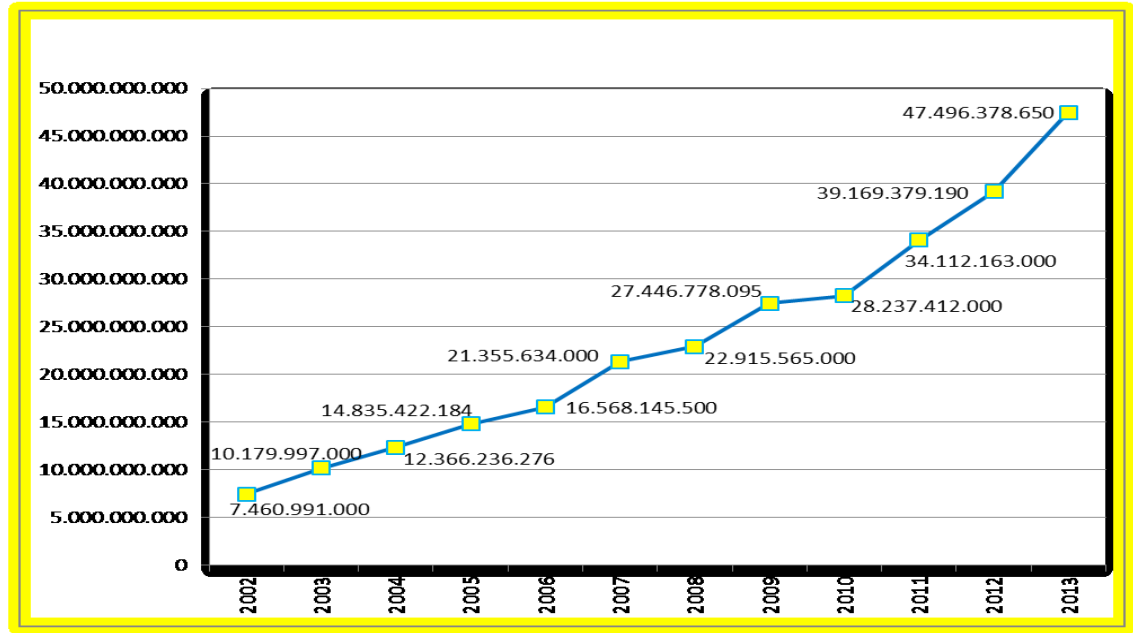
Cumhuriyet Öncesi Dönemde Eğitim Harcamaları ve Devlet Harcamalarına Oranları (1887-1912)

Yıllar	Devlet Harcamaları	Eğitim Harcamaları	Oran (%)
1887	19.093.001	119.573	0.62
1888	19.944.156	204.980	1.02
1889	19.276.851	189.247	0.98
1890	19.060.478	124.988	0.65
1891	18.917.602	107.041	0.56
1892	19.329.716	108.476	0.56
1893	19.313.483	87.927	0.45
1894	19.885.707	117.473	0.59
1895	18.437.168	81.917	0.44
1896	18.539.186	88.850	0.47
1897	21.145.264	82.475	0.39
1898	21.125.467	85.255	0.40
1899	19.878.237	92.028	0.46
1900	20.476.801	82.688	0.40
1901	20.363.607	86.313	0.42
1902	21.191.547	90.267	0.42
1903	23.066.109	98.177	0.42
1910	33.783.296	782.834	2.31
1911	36.557.755	851.496	2.32
1912	38.436.854	744.110	1.93

Kaynak: Karakütük, 2001.

Günümüzde bütçe hazırlanırken, eğitim bütçesi ülkemizin en öncelikli konusu olarak ele alınmaktadır. Her yıl olduğu gibi Bakanlığımız bütçesi Merkezi Yönetim Bütçesi'nden yine en büyük payı alarak 47 milyar 496 milyon 378 bin 650 TL olarak öngörülmüştür.

Grafik 2.1'de Genel bütçeden Millî Eğitim Bakanlığına yıllara göre ayrılan toplam bütçe verilmiştir:

Grafik 2.1. Millî Eğitim Bakanlığı Bütçesi (2013 Yılı Bütçe Tasarısı)

Tablo 2.3.

Gayri Safi Yurtiçi Hâsıla ile Konsolide / Merkezi Bütçenin, Millî Eğitim Bakanlığı Bütçesine Oranları

YILLAR	GSYH*	Konsolite Bütçe/Merkezi Yönetim Bütçesi	MEB Bütçesi ***	Millî Eğitim Bakanlığının Bütçesinin	
				GSYH'ye Oranı	Kon. Büt./Merkezi Yön. Büt. Oranı
					%
1997	29.393.262.000	6.361.685.500	510.063.600	1,74	8,02
1998	70.203.147.000	14.789.475.000	1.243.108.000	1,77	8,41
1999	104.595.916.000	27.266.600.000	2.131.808.500	2,04	7,82
2000	166.658.021.000	46.827.436.000	3.350.330.000	2,01	7,15
2001	240.224.083.000	48.519.490.000	4.046.305.625	1,68	8,34
2002	350.476.089.000	98.131.000.000	7.460.991.000	2,13	7,6
2003	454.780.659.000	147.230.170.000	10.179.997.000	2,24	6,91
2004	559.033.026.000	150.658.129.000	12.366.236.276	2,21	8,21
2005	648.931.712.000	156.088.874.910	14.835.422.184	2,29	9,5
2006	758.390.785.000	174.958.100.699	16.568.145.500	2,18	9,47
2007	843.178.421.000	204.988.545.572	21.355.634.000	2,53	10,42
2008	950.534.251.000	222.553.216.800	22.915.565.000	2,41	10,3
2009	952.558.579.000	262.217.866.000	27.446.778.095	2,88	10,47
2010	1.098.799.348.000	286.981.303.810	28.237.412.000	2,57	9,84
2011	1.298.062.004.000	312.572.607.330	34.112.163.000	2,63	10,91
2012	1.435.000.000.000	350.898.317.817	39.169.379.190	2,73	11,16
2013**	1.571.000.000.000	403.988.000.000	47.496.378.650	3,02	11,76

(*) 2012 yılına kadar Türkiye İstatistik Kurumunun www.tuik.gov.tr adresinden alınarak, her yıl güncellenmektedir.

(**) Gerçekleşmesi tahminidir. 2013 Yılı Merkezi Yönetim Bütçe Kanunu Tasarısından alınmıştır.

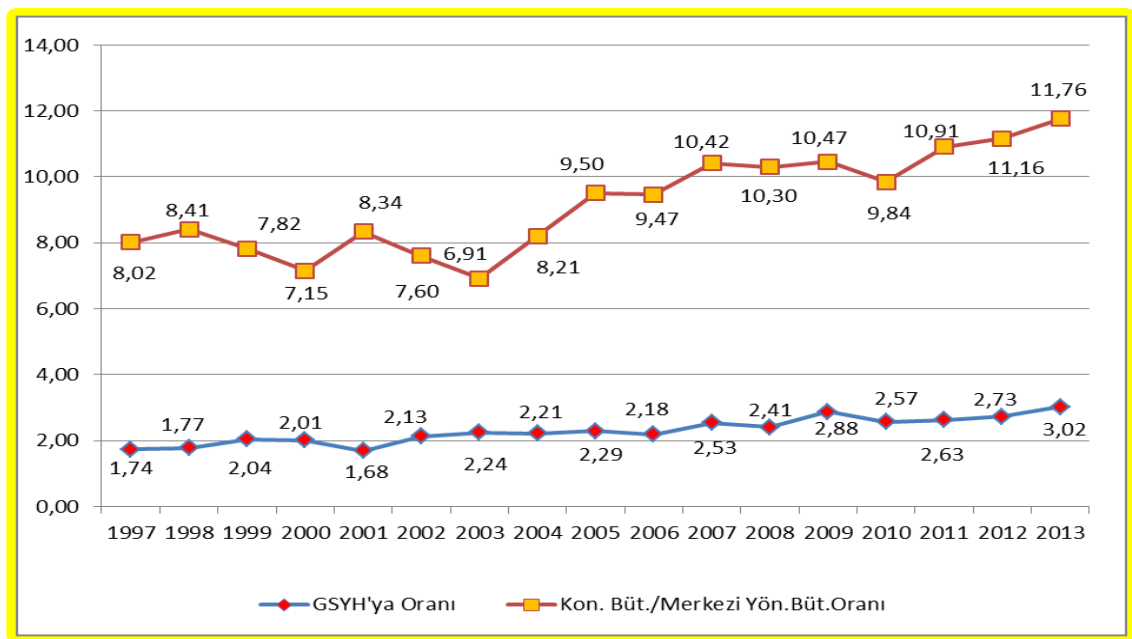
(***) Bütçe kanunlarından kesintili bütçe ödenekleri alınmıştır. Merkezi Yönetim Bütçesi Toplamı (Hazine Yardımları ve Gelirlerden Ayrılan Pay Hariç)

* Merkezi Bütçe Kanun Tasarıları'ndan alınmıştır.

Kaynak: Millî Eğitim Bakanlığı TBMM Genel Kurulu, 2013 Yılı Bütçe Sunuşu, Ankara.

Millî Eğitim Bakanlığı bütçesi, 2002 yılında 7,5 milyar TL iken, 2012 yılında % 424,9 artışla 39,1 milyar TL olmuş ve 2013 yılında 47,5 milyar TL öngörülmesiyle, artış oranı 2002 baz yılına göre % 536,6 olmuştur. Bakanlığımızın 2002 yılında Konsolide Bütçeden aldığı pay % 7,60 iken 2012 yılı bütçesinde % 11,16 olmuş; 2013 yılı için ise % 11,76 olarak öngörülmüştür.

Grafik 2.2’de Milli Eğitim Bakanlığı bütçesinin GSYH’ye ve Konsolide / Merkezi bütçeye oranları daha açıklayıcı bir şekilde verilmektedir:

Grafik 2.2. Millî Eğitim Bakanlığı Bütçe Tasarısının Gayri Safi Yurtiçi Hasıla İle Konsolide Bütçeye / Merkezi Yönetim Bütçesine Oranları

Grafik 2.2’de Milli Eğitim Bakanlığı bütçesinin GSYH’ya oranlarına bakıldığında ortalama % 2,31; Konsolide / Merkezi bütçeye oranlarına bakıldığında ise ortalama % 8,97 olduğu ancak son yıllarda giderek arttığı görülmektedir

Gayri Safi Yurtiçi Hasıla’dan 2002 yılında aldığı pay % 2,13 iken, 2012 yılında % 2,73 olarak gerçekleşmesi öngörülmüş ve 2013 yılında ise % 3,02 olarak tahmin edilmektedir. Konsolide / Merkezi bütçeye oranı 2002 yılında % 7,60 iken, 2012 yılında

% 11,16 olarak gerçekleşmesi öngörülmüştür. 2013 yılında ise bütçe tasarısında % 11,76 olarak tahmin edilmektedir.

Milli Eğitim Bakanlığı bütçesi içinden ilköğretim okullarına ayrılan paylar ise Tablo 2.4'te verilmiştir:

Tablo 2.4.

Milli Eğitim Bakanlığı Bütçesinde İlköğretim Okullarına Ayrılan Payın Bakanlık Bütçesine Oranları

YILLAR	MEB BÜTÇESİ (1)	İLKÖĞRETİM OKULLARINA AYRILAN PAY (2)	(2) / (1) %
2000	3.350.330.000	1.788.618.212	53,4
2001	4.046.305.625	2.714.714.289	53,8
2002	7.460.991.000	4.252.463.575	57
2003	10.179.997.000	5.932.508.539	58,3
2004	12.366.236.276	7.405.757.050	59,9
2005	14.835.422.184	8.404.382.819	56,7
2006	16.568.145.500	9.157.767.500	55,3
2007	21.355.634.000	12.174.876.640	57
2008	22.915.565.000	12.489.683.300	54,5
2009	27.883.696.095	14.963.183.000	53,7
2010	28.237.412.000	16.761.436.700	59,4
2011	34.112.163.000	19.766.031.100	57,9
2012	39.169.379.190	21.684.451.650	55,4
2013	47.496.378.650	24.421.568.800	51,4

* Gerçekleşme tahminidir. İlgili yılın Merkezi Bütçe Kanun Tasarısı'ndan alınmıştır.

Kaynak: Milli Eğitim Bakanlığı APK Başkanlığı (2002, 2003, 2004). *Milli Eğitim Sayısal Veriler*, Milli Eğitim Bakanlığı APK Başkanlığı (2005). *2006 Mali Yılı Bütçesine İlişkin Rapor*, Milli Eğitim Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı (2006, 2007, 2008, 2009, 2010, 2011, 2012) *Bütçe Raporları*, Milli Eğitim Bakanlığı TBMM Genel Kurulu, 2013 Yılı Bütçe Sunuşu, Ankara.

Tablo 2.4'te verilen verilere göre ilköğretim kurumlarına ayrılan payın ortalama % 55,46 olduğu fakat son yıllarda giderek azaldığı görülmektedir. Bu durum Milli Eğitim Bakanlığı bütçesindeki artışın ilköğretim okullarına ayrılan bütçeye yansımadağı sonucunu doğurmaktadır. Bu da hem anayasa hem de ilgili kanunlarla çelişkiler ortaya çıkarmaktadır.

Araştırmanın yapıldığı Bingöl ili İl Milli Eğitim Müdürlüğü verilerine göre genel bütçeden ve il özel idaresi bütçesinden ayrılan ödenek Tablo 2.5.'te gösterilmiştir.

Tablo 2.5.

Bingöl İline Milli Eğitim Bakanlığı ve İl Özel İdaresi Bütçesinden Ayrılan Ödenek Tablosu (2007 - 2013)

YILLAR	MEB BÜTÇESİ	İL ÖZEL İDARESİ BÜTÇESİ	TOPLAM AYRILAN BÜTÇE
2007	5.638.455,00	860.434,00	6.498.889,00
2008	8.340.077,00	1.527.604,70	9.867.681,70
2009	7.788.019,00	1.576.099,00	9.364.118,00
2010	10.847.980,00	2.299.126,26	13.147.106,26
2011	11.197.776,78	2.751.835,00	13.949.611,78
2012	22.496.947,52	3.454.259,05	25.951.206,57
2013*	2.904.952,00	4.149.398,11	7.054.350,11

* İlk 4 aya ilişkin ödenektir.

Tablo 2.5'te Bingöl ilinde İl Milli Eğitim Müdürlüğüne ayrılan bütçe genelde artış göstermektedir. 2007 ile 2012 yıllarına baktığımızda yaklaşık olarak % 399,3'lük bir artış vardır. Bütçe yıllara göre genel olarak artış göstermektedir. Bütçede azalmanın olduğu tek yıl 2009 yılıdır. En büyük artış ise 2012 yılında olmuştur. 2013 yılının verileri ise sadece ilk 4 ay için alınmıştır.

2.5. Çalışma Konusu ile İlgili Yapılmış Başlıca Araştırmalar

Bu bölümde ilgili yazında yapılan çalışma sonucunda, bu araştırmanın konusuyla benzerlik gösteren eğitim ve ilköğretim kurumlarıyla ilgili araştırmalara ayrı ayrı yer verilmiştir.

2.5.1. Eğitimde Mali Kaynak Konusu ile İlgili Yapılmış Araştırmalar

Eğitimde mali kaynak konusunda ülkemizde yapılan pek çok araştırma mevcuttur. Bunlardan bazıları aşağıda verilmiştir:

Bülbül (1988)'ün “Dünya Eğitim Bunalımı ve Eğitimin Finansmanı Sorunu” isimli araştırmasına göre; eğitim sistemi artan öğrenci sayıları, verimlilik ve etkililikte düşmeler ve finansman sorunları nedeniyle bunalım içerisine düşmüştür. Eğitimde kamu kaynakları dışında kaynak kullanımı yeterli olamamış ve eğitimin finansmanına yararlananların katılımı uygulamaları tartışmalı durumdadır. Eğitimde özel finansmana yer verme politikasının diğer stratejilerle uyumlu hale getirilmemesi durumunda sosyo - ekonomik düzeyi düşük ailelerin çocukları zarar görecektir. Eğitim sisteminin içinde bulunduğu bunalımdan çıkarılması için finansman konusundan çok eğitimin niteliği konusu üzerinde durulmalıdır.

Çalcalı (2009)'nın “Türkiye’de 1990 Sonrası Kamu Harcamaları İçerisinde Eğitim Harcamalarının Yeri ve Önemi (1990 - 2007)” konulu araştırması sonucunda Türkiye’de kamu tarafından eğitime ayrılan kaynağın istikrarsız bir seyir izlediği, yaşanan ekonomik krizlerde kamunun tasarrufa gittiği ilk alanların başında eğitim olduğu, bu dönemlerde eğitime ayrılan kaynaklardaki sert düşüşlerin ise normal karşılanamayacağı, özel okulların çok arttığı ve özellikle özel dersanelerin eğitimde ciddi bir yer tutmaya başlamasıyla hane halkının eğitimin finansmanında ciddi bir pay sahibi olmaya başladığı vurgulanmıştır.

İnandı (2005)'nin “Avrupa Birliği Ülkeleri Eğitim Sistemi ile Türk Eğitim Sisteminde Eğitimin Yönetimi ve Finansmanı” konusunda yaptığı araştırma sonucunda Avrupa Birliği ülkelerinde eğitim finansmanında kamu kaynakları ağırlıklıdır. GSYH ve kamu bütçesinden eğitime ayrılan kaynaklara bakıldığında ise, en yüksek payın Danimarka, en düşük payın ise Yunanistan tarafından ayrıldığı ifade edilmiştir. Türkiye'nin ise düşük olarak kabul edilecek bir pay ayırdığı belirtilmiştir. Eğitime yapılan harcamaların ise cari harcamalarda yoğunlaştığı ifade edilmiştir. Avrupa Birliği ülkelerinde öğrenci başına yapılan harcamaların ortalamasının ilköğretimde 4100, ortaöğretimde 5900, yükseköğretimde ise 8800 Euro olduğu, Türkiye’de ise ilköğretimde 1050, ortaöğretimde 1818 ve yükseköğretimde ise 3444 Dolar olduğu belirtilmiştir.

Özcelik (2007) tarafından “Ortaöğretim Okullarının Finansman Kaynaklarının Okul Yöneticilerinin Görüşlerinden Yola Çıkarak Belirlenmesi”ne yönelik yapılan çalışma, Ankara ili Bala ve Gölbaşı ilçelerinde uygulanmıştır. Araştırmadan elde edilen

bulgular incelendiğinde, devlet bütçesinden eğitime ayrılan payların yıllara göre dağılımı istikrarsızlık göstermektedir ve bu paylar, eğitim gereksinimini karşılamada çok yetersizdir. Ayrıca ortaöğretimin yatırım harcamaları için ayrılan ödenekler de yetersiz kalmaktadır. Araştırma kapsamına 14 ortaöğretim okulu girmektedir. Bu okulların 13’ünde ek kaynaklar oluşturulmaktadır. Başka bir deyişle devlet bütçesinden ayrılan ödenekler ortaöğretim okullarının gereksinimini karşılamaktan çok uzak görünmektedir. Yöneticilerin çoğu (% 66,7) okullarının bazı kurum ve kuruluşlardan yardım aldıklarını, buna karşın yöneticilerin yine büyük bir çoğunluğu (% 83,3) İl ve İlçe Milli Eğitim Müdürlüklerinin okullarına finansman yönünden katkı sağlamadığını belirtmişlerdir. Yöneticilere göre, okullarda oluşturulan ek kaynaklar da okulların gereksinimlerini karşılayamamaktadır.

2.5.2. İlköğretim Kurumlarında Mali Kaynak Konusu ile İlgili Yapılmış Araştırmalar

İlköğretim kurumlarında mali kaynak konusunda ülkemizde yapılan araştırmalardan bazıları aşağıda verilmiştir:

Akça (2002)’nin yapmış olduğu “Ailelerin İlköğretim Kademesinde Yaptığı Eğitim Harcamaları (Ankara ili Örneği)” konulu araştırması sonucunda ailelerin, ilköğretim harcaması yaparak gelirlerinin bir bölümünü eğitime ayırdığı, eğitimi bireysel gelişim için bir ihtiyaç olarak gördükleri belirlenmiştir. Ayrıca ilköğretim okulu yöneticilerinin de bütçe dışı kaynaklara yönelmek zorunda kaldığı ve bu durumun bir eğitimci için onur kırıcı bir hal aldığını ifade ettikleri görülmüştür.

“İlköğretim Okullarında Finansman İle İlgili Okul Müdürlerinin Görüşleri Üzerine Nitel Bir Araştırma” (Alpay, 2011) tarafından yapılan araştırmada; görüşme yapılan 10 okul müdürünün tamamının okulun ihtiyaçlarını bütçe dışı kaynaklardan sağladığı, temizlik elemanı yetersizliği nedeniyle personel çalıştırma gereksinimi duyduğu, bağış sağlamak için velilerle görüşme yaptığı, yerel yönetimlerden farklı biçimlerde destek aldığı bulunmuştur. Sosyoekonomik düzey farkına göre çeşitli etkinlikler yapmak, sponsor bulmak, kantin kiraya vermek suretiyle okula gelir temin etmek durumunda kaldıkları anlaşılmıştır. Müdürlerden 9’unun içinde buldukları finansman sistemini eleştirdiği, eğitim ve öğretime zaman ayıramadığından şikâyetle,

devlet tarafından ödenek ayrılmak ya da velilerden maddi durumu kötü olanlar hariç olmak üzere zorunlu katkı almak yoluyla sorunun çözülmesini istedikleri görülmüştür.

“İlköğretim Okullarının Finansman İhtiyaçlarını Karşılama Düzeyleri (Van İli Örneği)” (Altuntaş, 2005) tarafından yapılan araştırmaya göre; okul müdürlerinin, ilköğretim okullarının finansman sorunu olarak birinci sırada “büyük ve küçük bakım ve onarım giderlerini”, ikinci sırada “kırtasiye giderlerini”, üçüncü sırada “okulların ödenek eksikliğini” ve “eğitim araç gereç giderlerini” eşit derecede sorun olarak görmekte olduklarını, ilköğretim okullarının finansman sorunlarının çözümüne ilişkin yeni kaynaklar olarak ise; birinci sırada “okul adına bütçe ayrılmasını, ikinci sırada “okul spor ve toplantı salonları ile bilgisayar teknolojisi sınıflarının, vb. okul bölümlerinin kiraya verilmesini, üçüncü sırada ise; “kermes, çay partisi, öğrenci ürünlerinin sergilenmesi ve satılması, sosyal, sportif vb. etkinliklerden sağlanacak gelirler”i önermekte oldukları tespit edilmiştir.

Bircan (1992)’ın “Türkiye’de Sekiz Yıllık Eğitimin Uygulanabilirliği ve Finansman Modeli” konulu araştırmasına göre; yasa gereği öngörülmesine rağmen bir türlü uygulanamayan sekiz yıllık ilköğretimin uygulanması için yeterli insan gücü ve kaynağın mevcut olduğu belirtilmiştir. Doğru zamanda, doğru insan gücünü doğru yerde kullanarak gerçekleştirilecek bir stratejik ilköğretim planlaması sonucunda etkili bir organizasyonla sekiz yıllık ilköğretim kademeli olarak hemen uygulanabileceği ortaya konmuştur.

Öztürk (2002) tarafından “İlköğretim Okullarının Finansman Kaynakları”na ilişkin yapılan araştırma, Ankara ili Polatlı ilçesindeki ilköğretim okullarını kapsamaktadır. Araştırma sonucunda, okulların tamamının bütçe dışı kaynaklara başvurdukları saptanmıştır. İlköğretim okullarının bütçe dışı kaynaklarını başta veliler, yerel yönetimler, gönüllü kuruluşlar ve özel kuruluşlardan sağladıkları ortaya konulmuştur.

Kavak ve diğerlerinin (1997) “İlköğretimde Kaynak Arayışları” konusunda yaptıkları araştırma, okullarda kaç türlü para toplandığına ilişkindir. Araştırmada, Ankara il merkezindeki ilköğretim okullarının başta dergi, diploma ve karne parası olmak üzere 27 farklı bütçe dışı kaynağı sahip oldukları ortaya konulmuştur. Ayrıca ilköğretimin finansmanı konusunda, okul müdürleri ve öğretmenlerin çok yönlü bir

finansman yaklaşımı sergiledikleri belirtilmiştir. İlköğretim okullarına ayrılan merkezi bütçe paylarının yetersizliği nedeniyle okul yöneticileri yeni kaynak arayışlarına girişmiş ve bunun için öğrenci velilerine yönelmiştir. Bu konuda ilk göze çarpan ise özellikle 90'lı yıllarda gazete manşetlerinden düşmeyen kayıt paraları olmuştur. Bununla ilgili olarak Milli Eğitim Bakanlığı farklı zamanlarda genelgeler yayınlamış ve “Kayıt Parası” adı altında velilerden para aldığı tespit edilen okul yöneticileri hakkında idari işlem yürüteceğini ifade etmiştir (Kavak vd, 1997).

“İlköğretim Okul Müdürlerinin Yönetim İşlerine Verdikleri Önem ve Harcadıkları Zaman” (Kaykanacı, 2003) tarafından yapılan çalışmada, Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı ilköğretim okulu müdürlerinin bir öğretim yılı içerisinde yönetim işlerine verdikleri önem derecesi ve harcadıkları zamanı saptamak amaçlanmıştır. Araştırma bulguları şunlar olmuştur: İlköğretim okulu müdürlerinin yönetim işlerinden, eğitim - öğretim işlerine, personel işlerine, öğrenci işlerine pek çok önem verdikleri ve çok zaman harcadıkları, okul çevre işlerine ve işletme işlerine çok önem verdikleri ve harcadıkları zamanın orta derecede yoğunlaştığı görülmektedir. Araştırma kapsamında bulunan ilköğretim okulu müdürlerinin uygulanan anket sorularına verdikleri yanıtların ortalamaları bakımından yönetim işlerine verilen önem ve harcanan zaman konusunda en yüksek değere sahip madde, “okul binasının bakım, onarım ve temizlik işlerinin yürütülmesini sağlama” olmuştur. Yönetim işlerine verilen önem ve harcanan zaman konusunda en yüksek değere sahip diğer bir madde, “derslerin amaç ilke ve programlara uygun olarak planlanması ve yürütülmesini sağlama” dır. “Personel arasında uyumlu ve dengeli iş bölümü yapma, okulun amaçlarını gerçekleştirmek için uygun ortam ve çalışma havası yaratma, personeli okulun amaçlarına yöneltme, güdüleme eğitim öğretimin işleyişine etkin bir şekilde katılımını sağlama”, “kanun yönetmelik ve diğer mevzuat değişikliklerini emirleri uygun iletişim yöntemleri ile personele zamanında ulaştırmayı sağlama” önem verme ve zaman harcama derecesi çok olan maddeler arasında bulunmaktadır. Araştırmaya katılan okul müdürlerinin zamanı daha çok okulun temizlik ve bakımına harcadığı görüldüğünden, araştırmacı tarafından getirilen önerilerden birisi, okulun gelir kaynaklarının artırılması, temizlik işlerinin şirketler yoluyla yapılarak okul müdürlerinin zamanlarını eğitim işlerine ve okulu geliştirmeye ayırmalarının sağlanması olmuştur.

Korkmaz (2005)'in “İlköğretim Okullarının Karşılaştıkları Finansal Sorunlar” konulu araştırmasına göre; velilerin ekonomik durumları elverdiği ölçüde okullara katkıda bulunması ve mahalli idarelerin aldıkları vergilerin bir kısmının o bölgede bulunan okullara aktarılması yoluyla okulların kaynak sorunlarının çözülebileceği ortaya konmuştur.

Süzük (2002)'ün “İlköğretim Okul Harcamalarında Genel Bütçe Dışındaki Kaynakların Yerine İlişkin Okul Yöneticileri ve Öğretmenlerin Görüşleri (Ankara İli Örneği)” araştırmasında okul yöneticilerinin görüşlerine göre, kayıt parası, karne parası, diploma parası, dergi satışı gelirleri vb. 39 farklı isim altında velilerden para toplanmaktadır. Ayrıca öğretmenlere göre ise toplanan bu paralar velinin okuldan uzaklaşmasına sebep olmakta ve eğitime zarar vermektedir.

Ulaş (2010)'ın tarafından yapılan “İlköğretim Okullarının Finans Kaynakları” adlı araştırma; ilköğretim okullarının bütçe ve bütçe dışı finans kaynakları ile bütçe dışı finans kaynaklarının toplanma yöntemlerini tespit etmeyi ve okul yöneticisi ve öğretmenlerin ilköğretim okullarının finans sorunlarına ilişkin görüşlerini belirlemeyi amaçlayan bir araştırmadır. Elde edilen bulgulara göre şu sonuçlara ulaşılmıştır: MEB bütçesinden ilköğretim okullarına ayrılan pay 2006 yılından günümüze sürekli düşmektedir. Fakat ilköğretime ayrılan payın GSYH içindeki oranı son yıllarda sürekli artmaktadır. İl özel idarelerinden ilköğretime aktarılan payın 2003 yılından sonra ciddi artışların gerçekleştiği görülmektedir. Fakat bu artışın bütçe sisteminin değişmesinden kaynaklandığı söylenebilir. Ancak 2009 yılı itibariyle çok büyük bir düşüşe uğramıştır. İlköğretim okullarının 30 çeşit bütçe dışı gelir kaynağı olduğu tespit edilmiştir.

Yolcu (2007) tarafından “Türkiye’de İlköğretim Finansmanının Değerlendirilmesi”ne ilişkin yapılan araştırma Ankara ilindeki ilköğretim okullarını kapsamaktadır. Araştırma sonucunda ilköğretimde öğrenci ve öğretmen sayısındaki artışa paralel olarak bütçeden yeteri kadar ödenek ayrılması gerektiği; ilköğretim okullarında eğitimsel nitelikler konusundaki farklılıkların önüne geçilebilmesi için, her okula öğrenci sayısının baz alındığı ayrı bir bütçe verilmesi gerektiği; ilköğretim okullarının bütçe dışı 16 değişik kaynağa sahip olduğu ve bunun ilköğretimde bütçe yönetimini oldukça dağınık bir yapıya soktuğu, bu sorunların önüne geçmek için bütçe dışı kaynakların bakanlık merkezinde oluşturulacak bir havuzda toplanarak öncelik

gereksinimlerine göre bölgelere, illere ve okullara dağıtılmasının eğitimin toplumun egemen güçlerinin lehine metalaştırılmasının önüne geçilebileceği ortaya konmuştur.

Yozgat (2009)'ın "İlköğretim Okul Yöneticilerin Parasal Kaynakları Yönetme Becerileri" konulu araştırması ile ilköğretim okulu yöneticilerinde cinsiyet, yaş, kıdem, branş ya da eğitim düzeylerine göre sırasıyla okul maliyesi kuram ve ilkelerinde uzmanlık, ekonomi ve muhasebe bilgisi düzeyleri yönünden istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmamaktadır. Buna karşın, parasal kaynak sağlamada iç ve dış sistemlerle ilişki kurma düzeyi yöneticilik kademine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermektedir.

Zoraloğlu ve diğerleri (2004) tarafından yapılan "İlköğretim Okullarının Finansal Kaynak Bulmada Karşılaştıkları Güçlüklerin Okula Etkileri" konulu araştırmaya göre; ilköğretim okullarına bağış toplamada öğretmenlerden, velilerden ve üst yönetimlerden kaynaklı sorunlar yaşanmaktadır. Öğretmenler para toplamak istemediklerinden yöneticilerle çatışmakta, veliler para vermemekte, verdikleri paranın da amaca uygun kullanılmadığını düşünmekte, üst yöneticiler ise şikâyetler olduğunda okul yöneticilerini savunmamaktadır.

Eğitimde ve ilköğretim kurumlarında mali kaynak konulu yapılan tüm bu araştırmalara bakıldığında, eğitim ve özel olarak ilköğretim kurumlarının kaynak ihtiyaçları, bu ihtiyaçları karşılama yolları, ailelerin eğitim harcamaları, devletin eğitime ayırdığı kaynaklar ve bunların tür ve düzeylere dağılımının incelendiği, ilköğretim okullarının finans sorunları ve bu sorunların çözümüne ilişkin okul yöneticilerinin ve öğretmenlerin görüşlerinin de belirlendiği görülmektedir. Bu araştırma ile MEB, ilköğretim kurumları ve Bingöl İl Milli Eğitim Müdürlüğü (BİMEM)'in bütçeleri genelden özele olacak şekilde tespit edilmeye çalışılmıştır. Ayrıca hem nicel hem de nitel araştırmaya yer verilerek, mevcut gelir kaynakları ve gider türleri yapılan araştırma envanteri ile belirlenmiştir. Mali kaynak konusunda okul müdürlerinin yardım aldıkları kurumlar, yaşanan en önemli mali kaynak sorunları, yaptıkları mali kaynak sağlama çalışmaları, yaşadıkları yönetsel ve eğitsel sorunlar ve çözüm önerileri görüşme yoluyla ele alınmıştır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, araştırma için belirlenen evren ve örneklem, veri toplama aracı, veri toplama aracının geçerlik ve güvenilirliği, veri toplama aracının uygulanması ve verilerin analizi üzerinde durulmuştur.

3.1. Araştırmanın Modeli

Araştırmada hem nitel hem de nicel yönetime birlikte başvurulmakla beraber, ağırlıklı olarak nitel araştırma desenlerinden olan olgu bilim deseni kullanılmıştır. Bunun amacı son yıllarda dünyada ve Türkiye’de sosyal bilim araştırmalarında nicel araştırma yöntemiyle birlikte nitel yönetime de yer verilmesidir (Kümbetlioğlu, 2005). Böylece konuya ilişkin daha zengin bir kapsamda bilgi toplanması amaçlanmıştır.

Nitel araştırma, belli olgu veya olayları kendi doğal ortamları içerisinde çok yönlü ve uzun süreli olarak derinlemesine incelemektir. Olgu bilim deseni farkında olduğumuz ancak derinlemesine ve ayrıntılı bir anlayışa sahip olmadığımız olgulara odaklanmaktadır (Şimşek ve Yıldırım, 2008). Nicel araştırma ise, olgu ve olayları nesnelleştirerek gözlemlenebilir, ölçülebilir ve sayısal olarak ifade edilebilir bir şekilde ortaya koymaktır (Şimşek ve Yıldırım, 2011).

İlköğretim kurumlarının mali kaynaklarını tespit etmeyi amaçlayan bu araştırma, var olan durumu betimlemeyi amaçladığından tarama modelindedir. Araştırma ile ilgili elde edilen veriler kapsamında Milli Eğitim Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı istatistikleri incelenerek, bu amaçla geniş bir literatür taraması yapılmıştır. BİMEM ve TÜİK’e ait daha önce yayınlanmış bilgi ve belgeler de taranarak elde edilen veriler kullanılmıştır.

3.2. Araştırmanın Evreni

Evren, araştırma sonuçlarının genellenmek istendiği elemanlar bütünü olarak tanımlanmaktadır (Karasar, 2004). Bu araştırmanın evrenini 2012 - 2013 eğitim - öğretim yılında Bingöl ili merkez ve Bingöl iline bağlı 7 ilçede yer alan toplam 91 ilköğretim kurumunun okul müdürleri oluşturmaktadır.

3.3. Araştırmanın Örnekleme

Örnekleme, belli bir evrenden, belli kurallara göre seçilmiş ve seçildiği evreni temsil yeterliği kabul edilen küçük küme olarak tanımlanmaktadır (Karasar, 2004). Nitel araştırmada örneklem büyüklüğü için bir kural yoktur. Örneklem büyüklüğü; araştırmanın amacına, yararlı ve güvenilir olabilecek, mevcut zaman ve kaynaklarla yapılabilecek, bilmek istediğiniz şeye bağlı olarak seçilebilir (Patton, 2002. Akt: Ercoşkun, 2011).

Bingöl ili merkez ve Solhan ilçesine bağlı ilköğretim kurumlarının okul müdürlerinden random yoluyla seçilmiş olan 47 okul müdürü bu araştırmanın örneklemini oluşturmuştur. Araştırma örnekleminde yer alan okullar ve okul müdürlerine ait sayısal bilgiler aşağıda tablolara dönüştürülmüş, yorumlanmış ve ayrıntılı olarak ele alınmıştır.

Tablo 3.1’de araştırma yapılan okullarda görev yapan okul müdürlerinin kıdem yılları ve oranları verilmiştir:

Tablo 3.1.

Okul Müdürlerinin Kıdem Yılları

Kıdem Yılı	N	%
5 - 10 yıl	7	14,9
11 - 20 yıl	18	38,3
21 - 25 yıl	8	17
25 yıldan fazla	14	29,8
TOPLAM	47	100

Tablo 3.1’de verilen verilere göre, okul müdürlerinin kıdem yıllarına sırası ile baktığımızda; % 38,3’unun “11 - 20 yıl” arasında kıdem yılına, % 29,8’inin “25 yıldan fazla” kıdem yılına, % 17’sinin ise “21 - 25 yıl” arası kıdem yıllarına sahip oldukları tespit edilmiştir. Okul müdürleri en az % 14,9 ile “5 - 10 yıl” arasında kıdem yıllarına, en fazla ise % 38,3 ile “11 - 20 yıl” arasında kıdeme yıllarına sahip oldukları sonucuna varılmıştır.

Tablo 3.2’de araştırma yapılan okullarda yerleşim birimlerine göre görev yapan okul müdürlerinin kıdem yılları ve oranları verilmiştir:

Tablo 3.2.

Yerleşim Birimlerine Göre Okul Müdürlerinin Kıdem Yılları

Kıdem Yılı	İl Merkezi		İlçe Merkezi		Belde		Köy	
	N	%	N	%	N	%	N	%
5 - 10 yıl	1	4,2	2	33,3	0	0	4	28,6
11 - 20 yıl	9	37,4	1	16,7	0	0	8	57,2
21 - 25 yıl	4	16,7	2	33,3	1	33,3	1	7,1
25 yıldan fazla	10	41,7	1	16,7	2	66,7	1	7,1
TOPLAM	24	100	6	100	3	100	14	100

Tablo 3.2’ye göre il merkezinde görev yapan okul müdürlerinin % 41,7’sinin “25 yıldan fazla” kıdem yılına, % 33,3’ünün “21 - 25 yıl” arası kıdem yılına, % 37,4’ünün “11 - 20 yıl” arası kıdem yılına, % 33,3’ünün ise “5 - 10 yıl” arası kıdem yılına sahip olduğu tespit edilmiştir.

İlçe merkezinde görev yapan okul müdürlerinin kıdem yılları dağılımının birbirine yakın olduğu görülmüştür. İlçe merkezinde görev yapan okul müdürlerinin % 33,3’ünün “5 - 10 yıl” arası kıdem yılına, % 33,3’ünün “21 - 25 yıl” arası kıdem yılına sahip oldukları görülmüştür. “11 - 20 yıl” arası ve “25 yıldan fazla” kıdem yılları ise % 16,7’lik oranlara sahip kıdem yıllarıdır.

Beldede görev yapan okul müdürleri iki kıdem yılı aralığında yer almaktadırlar. Okul müdürlerinin % 66,7’si “25 yıldan fazla” kıdem yılına, % 33,3’ü ise “21 - 25 yıl”

arasında kıdem yılına sahiptirler. Beldelerde görev yapan okul müdürlerinin hiçbiri “5 - 10 yıl” ve “11 - 20 yıl” arasında kıdem yılına sahip değildirler.

Köyde görev yapan okul müdürlerine baktığımızda köy okul müdürleri diğer yerleşim yerlerinde görev yapan okul müdürlerine göre daha genç yaşadılar. Köy okullarındaki dağılıma bakıldığında; okul müdürlerinin büyük çoğunluğu “11 - 20 yıl” ve “5 - 10 yıl” arasında kıdem yıllarına sahip oldukları anlaşılmaktadır.

Araştırmada elde edilen verilere göre tecrübeli okul müdürleri il merkezinde görev yapmaktadır. Genç yaşta olan okul müdürlerinin çoğunluğu ise köylerde meslek hayatlarına devam etmektedirler.

Tablo 3.3’te araştırma kapsamındaki okulların okul müdürlerinin cinsiyet durumları ve oranları verilmiştir:

Tablo 3.3.

Okul Müdürlerinin Cinsiyet Durumu

Cinsiyet Durumu	N	%
Kadın	1	2,1
Erkek	46	97,9
TOPLAM	47	100

Tablo 3.3’te elde edilen verilere göre, okul müdürlerinin cinsiyet durumuna baktığımız zaman okul müdürlerinden sadece 1’inin bayan olduğu tespit edilmiştir. Bu da okul müdürlerinin % 2,1’lik oranını oluşturmaktadır. Okul müdürlerinin geriye kalan % 97,9’unun ise erkek olduğu sonucuna varılmıştır.

Tablo 3.4’te araştırma kapsamındaki okulların yerleşim birimlerine göre okul müdürlerinin cinsiyet durumları ve oranları verilmiştir:

Tablo 3.4.

Yerleşim Birimlerine Göre Okul Müdürlerinin Cinsiyet Durumu

Cinsiyet	İl Merkezi		İlçe Merkezi		Belde		Köy	
	N	%	N	%	N	%	N	%
Kadın	1	4,2	0	0	0	0	0	0
Erkek	23	95,8	6	100	3	100	14	100
TOPLAM	24	100	6	100	3	100	14	100

Tablo 3.4'e göre araştırma yapılan okullarda görev yapan okul müdürlerinden sadece il merkezinde görev yapan okul müdürlerinden 1'i bayandır. Yani il merkezinde görev yapan okul müdürlerinin % 4,2'si bayan, % 95,8'i ise erkektir. Diğer yerleşim birimlerinde görev yapan okul müdürlerinin tamamı ise erkektir.

Tablo 3.5'te araştırma yapılan okulların yerleşim birimleri ve yerleşim birimlerinin yüzdeleri verilmiştir:

Tablo 3.5.

Okulların Yerleşim Birimleri

Yerleşim Birimi	N	%
Köy	14	29,8
Belde	3	6,4
İlçe Merkezi	6	12,7
İl Merkezi	24	51,1
TOPLAM	47	100

Tablo 3.5'te görüşleri alınan okul müdürlerinin görev yaptığı okulların % 51,1'inin il merkezinde, % 12,7'sinin ilçe merkezinde, % 6,4'ünün beldede ve % 29,8'inin ise köylerde yer aldığı tespit edilmiştir.

Tablo 3.6'da araştırma kapsamındaki okulların öğrenci sayıları aralıkları ve oranları verilmiştir:

Tablo 3.6.

Okulların Öğrenci Sayıları

Öğrenci Sayısı	N	%
100'den az	0	0
100 - 250	8	17
251 - 500	14	29,8
500'den çok	25	53,2
TOPLAM	47	100

Tablo 3.6'da görüldüğü gibi okulların % 17'sinin öğrenci sayısı "100 - 250" arasında, % 29,8'inin öğrenci sayısı "251 - 500" arasında, % 53,2'sinin ise öğrenci sayısı 500'den fazla olduğu görülmektedir. Araştırma yapılan okullar arasında öğrenci sayısı 100'den az olan hiçbir okul bulunmamaktadır.

Tablo 3.7'de araştırma kapsamındaki okulların yerleşim birimlerine göre öğrenci sayı aralıkları ve oranları verilmiştir:

Tablo 3.7.

Yerleşim Birimlerine Göre Okulların Öğrenci Sayıları

Öğrenci Sayısı	İl Merkezi		İlçe Merkezi		Belde		Köy	
	N	%	N	%	N	%	N	%
100'den az	0	0	0	0	0	0	0	0
100 - 250	2	8,3	0	0	0	0	6	42,9
251 - 500	4	16,7	2	33,3	2	66,7	6	42,9
500'den çok	18	75	4	66,7	1	33,3	2	14,2
TOPLAM	24	100	6	100	3	100	14	100

Tablo 3.7'ye göre il merkezinde yer alan okulların % 75'inin öğrenci sayısı 500'den fazladır. Bu okulların % 16,7'sinin öğrenci sayısı "251 - 500" aralığında yer alırken, % 8,3'ünün öğrenci sayısı ise "100 - 250" aralığında yer almaktadır.

Araştırma sonucuna göre ilçe merkezinde yer alan okulların öğrenci sayıları için sadece 2 seçenek işaretlenmiştir. Belirtilen duruma göre okulların % 66,7'sinin öğrenci sayısı "500'den çok", geriye kalan okulların öğrenci sayıları ise % 33,3 ile "251 - 500" aralığında yer almaktadır.

Beldede yer alan okulların öğrenci sayılarına bakıldığında; % 66,7'sinin "251 - 500" aralığında yer aldığı, % 33,3'ünün ise "500'den çok" olduğu okul müdürleri tarafından belirtilmiştir.

Köyde yer alan okulların öğrenci sayılarının azaldığı görülmektedir. Köylerde yer alan okulların öğrenci sayıları, % 42,9'arlık oranlar ile "100 - 250" ve "251 - 500" aralıkları aynı oranlara sahiptirler. Geriye kalan % 14,2'si ise okul müdürleri tarafından "500'den çok" olarak belirtilmiştir.

Tablo 3.8'de araştırma kapsamındaki okullardaki öğrenci velilerinin aylık ortalama gelir düzeyleri ve oranları verilmiştir:

Tablo 3.8.

Okullardaki Öğrenci Velilerinin Ortalama Gelir Düzeyleri

Velilerin Ortalama Gelir Düzeyi	N	%
500 TL'den az	19	40,4
500 TL - 750 TL	19	40,4
751 TL - 1000 TL	4	8,6
1000 TL'den fazla	5	10,6
TOPLAM	47	100

Tablo 3.8'de elde edilen verilere göre, okullardaki öğrenci velilerinin % 40,4'ünün "500 TL'den az" aylık ortalama gelir düzeyine sahip olduğu, % 40,4'ünün aylık ortalama gelir düzeyinin "500 TL - 750 TL" arasında olduğu, % 8,6'sının "751 - 1000 TL" arasında aylık ortalama gelir düzeyine ve % 10,6'sının aylık ortalama gelir düzeyinin ise "1000 TL'den fazla" olduğu tespit edilmiştir.

Araştırmada elde edilen verilere göre, okullardaki velilerin ortalama gelir düzeyleri düşük seviyededir. İl genelinde okula devam eden öğrencilerin ailelerinin büyük çoğunluğunun gelir düzeyi olarak dar gelir düzeyine oldukları görülmüştür.

Tablo 3.9’da araştırma kapsamındaki okulların yerleşim birimlerine göre öğrenci velilerinin aylık ortalama gelirleri ve oranları verilmiştir:

Tablo 3.9.

Yerleşim Birimlerine Göre Okullardaki Öğrenci Velilerinin Ortalama Gelir Düzeyleri

Velilerin Ortalama Gelir Düzeyi	İl Merkezi		İlçe Merkezi		Belde		Köy	
	N	%	N	%	N	%	N	%
500 TL’den az	6	25	5	83,3	2	66,7	6	42,9
500 TL - 750 TL	11	45,8	0	0	1	33,3	7	50
751 TL - 1000 TL	2	8,3	1	16,7	0	0	1	7,1
1000 TL’den fazla	5	20,9	0	0	0	0	0	0
TOPLAM	24	100	6	100	3	100	14	100

Tablo 3.9’deki verilere göre öğrenci velilerinin ortalama gelir düzeyi “1000 TL’den fazla” olan okulların tamamı il merkezinde yer alan okullarda bulunmaktadır. İl merkezinde yer alan okul müdürlerinin araştırma envanterinde belirttiğine göre; % 45,8’inin aylık ortalama gelir düzeyinin “500 TL - 750 TL” arasında, % 25’inin aylık ortalama gelir düzeyinin “500 TL’den az” olduğu, % 20,9’unun ise aylık ortalama gelir düzeyinin “1000 TL’den fazla” olduğu belirtilmiştir. En az yüzdeye sahip aylık ortalama gelir düzeyi ise % 8,3 ile “751 TL - 1000 TL” arasında yer almaktadır. İl merkezinde yer alan öğrencilerin aylık ortalama gelir düzeylerinin düşük olduğu görülmektedir.

Araştırma sonucuna göre ilçe merkezinde yer alan okulların veli profiline baktığımızda; % 83,3’ünün aylık ortalama gelir düzeyi “500 TL’den az” dır. % 16,7’sinin ise aylık ortalama gelir düzeyi “751 TL - 1000 TL” arasında olduğu görülmektedir. “500 TL - 750 TL” ve “1000 TL’den fazla” aylık ortalama gelir düzeyleri araştırmaya katılan okul müdürleri tarafından belirtilmemiştir.

Araştırmada elde edilen verilere göre beldede görev yapan okul müdürlerinin görüşleri doğrultusunda; öğrenci ailelerinden % 66,7’sinin aylık ortalama gelir düzeylerinin “500 TL’den az” olduğu, % 33,3’ünün ise aylık ortalama gelir düzeylerinin “500 TL - 750 TL” arasında olduğu tespit edilmiştir. “751 TL - 1000 TL” ve “1000

TL'den fazla" aylık ortalama gelir düzeylerine sahip aileler, araştırma yapılan okullarda görev yapan okul müdürleri tarafından belirtilmemiştir.

Köy okullarının öğrenci velilerinin ortalama gelir düzeyini ele aldığımızda; yarısının (% 50) aylık ortalama gelir düzeyinin "500 TL - 750 TL" arasında yer aldığı, % 42,9'unun ise aylık ortalama gelir düzeyinin "500 TL'den az" olduğu köyde görev yapan okul müdürleri tarafından belirtilmiştir. % 7,1'inin aylık ortalama gelir düzeyi ise "751 TL - 1000 TL" arasında olduğu okul müdürleri tarafından ifade edilmiştir.

Öğrenci aileleri arasında aylık ortalama gelir düzeyleri "1000 TL'den fazla" olanların hepsi il merkezinde yer almaktadır. Aylık ortalama gelir düzeyleri "500 TL'den az" olan ailelerin oranlarının en yüksek olduğu yerleşim birimi ilçe merkezidir. İlçe merkezinde okuyan öğrencilerin gelir düzeyleri en düşük seviyede olduğu tespit edilmiştir.

3.4. Veri Toplama Aracı

Bu araştırmada gerekli verilerin elde edilmesi için il ve ilçe milli eğitim müdürlükleri aracılığıyla, iki ayrı veri toplama aracından yararlanılmıştır. Bunlardan birincisini okul müdürlerine uygulanmış olan "Araştırma Envanteri", ikincisini ise okul müdürleri ile yapılmış olan "Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu" oluşturmaktadır. "Araştırma Envanteri" ve "Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu" okul müdürleri için ayrı ayrı düzenlenmiştir.

Okul müdürlerine uygulanan "Araştırma Envanteri" ve "Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu" örnekleri Ek - 1 ve Ek - 2'de sunulmuştur.

Veri toplama aracı olarak kullanılan "Araştırma Envanteri" ve "Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu"nun özellikleri şöyledir:

Araştırma envanteri, belli kişilerin ya da grupların bir konu üzerindeki duygu, düşünce ve deneyimlerini anlamak için belli bir plana göre hazırlanmış olan soru listeleridir.

"İlköğretim Kurumlarının Mali Kaynaklarının Yönetimiyle İlgili Okul Müdürleri Araştırma Envanteri" üç bölümden oluşmuştur. Birinci bölümde okul müdürlerine ve okullara ilişkin bilgiler, öğrenci ailelerinin gelir düzeyleri ile ilgili sorulara yer

verilmiştir. İkinci bölümde ilköğretim kurumlarının bütçe dışı gelir kaynakları ve bu gelir kaynaklarının türlerine yer verilmiştir. Üçüncü bölümde ise gider türleri ve bu giderlerin sağlandıkları gelir kaynaklarına ilişkin sorulara yer verilmiştir.

Nitel araştırma, olayları doğal ortamlarında inceleyen ve onları anlamak, açıklamak, yorumlamak için çoklu metotlar kullanan bir araştırma şeklidir (Arsenault ve Anderson, 1998). Araştırmalarda yaygın kullanılan veri toplama tekniklerden biri olan görüşme ya da mülakat; önceden hazırlanmış soruları sorduğu ve karşısındaki kişinin sorulara yanıtlar verdiği amaçlı bir söyleşidir (Kuş, 2003).

Görüşme, sözlü iletişim yoluyla veri toplama tekniğidir (Karasar, 2000). Görüşme nitel araştırmada en sık kullanılan veri toplama aracı olarak karşımıza çıkmaktadır (Şimşek ve Yıldırım, 2008). Çalışmada görüşme tekniklerinden yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılmıştır.

Yarı yapılandırılmış görüşme tekniği, yapılandırılmış görüşme tekniğinden biraz daha esnektir. Bu teknikte, araştırmacı önceden sormayı planladığı soruları içeren görüşme protokolünü hazırlar. Buna karşın araştırmacı görüşmenin akışına bağlı olarak değişik yan ya da alt sorularla görüşmenin akışını etkileyebilir ve kişinin yanıtlarını açmasını ve ayrıntılı olmasını sağlayabilir (Türnüklü, 2000). Şimşek ve Yıldırım (2006) yarı yapılandırılmış görüşme tekniğinin araştırmacıya sunduğu en önemli kolaylık görüşmenin önceden hazırlanmış görüşme protokolüne bağlı olarak sürdürülmesi nedeniyle daha sistematik ve karşılaştırılabilir olduğunu belirtmektedirler.

Görüşme formunda okul müdürlerinin; okulların mali kaynak sorunlarını, okullarda mali kaynak sağlama konusundaki çalışmaları, okullara yeni mali kaynak sağlama yollarını, mali kaynak sorununun kurumlarda yarattığı sıkıntıları, konu ile ilgili okul müdürlerinin neler yaşadıklarını ve okulların mali kaynak sorunlarının çözümü konusunda alternatif arayışlar belirlemek ile ilgili görüşlerini ele alan sorulara yer verilmiştir. Yüz yüze yapılacak görüşme süreci başlangıcında, görüşülen kişiye çalışmanın amacı, içeriği ile tahmini görüşme süresi konularında bilgi verilerek, kayıt cihazı kullanımı için izin istenerek ve gizlilik konusunda kodlama kullanılacağı ile ilgili güvence verilerek, soruların içten ve samimi olarak cevaplanması sağlanmıştır.

“İlköğretim Kurumlarının Mali Kaynaklarının Yönetimiyle İlgili Okul Müdürleri Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu” 7 sorudan oluşmuştur. Yarı yapılandırılmış

görüşme formunda; ilköğretim kurumlarının mali kaynak sorunları, yapılan çalışmalar, yardım sağlanan kurum ve kişiler, mali kaynak sorunun yol açtığı yönetsel ve eğitsel sorunlar ve yaşanan mali kaynak sorunlarının çözüm yollarına ilişkin görüş ve önerilerine ilişkin sorulara yer verilmiştir.

3.4.1. Veri Toplama Araçlarının Geçerliliği ve Güvenirliği

Bu araştırmada veri toplama araçları olan, “İlköğretim Kurumlarının Mali Kaynaklarının Yönetimiyle İlgili Okul Müdürleri Araştırma Envanteri” ve “İlköğretim Kurumlarının Mali Kaynaklarının Yönetimiyle İlgili Okul Müdürleri Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu” geliştirilirken; daha önce aynı konu ile araştırma yapan Kavak (1997), Öztürk (2002), Altuntaş (2005), Özçelik (2007), Yamaç (2010) ve Alpay’ın (2011) araştırmalarında kullandıkları veri toplama araçları incelenmiş ve bu araştırmaların veri toplama araçlarından yararlanılarak yapılacak araştırmaya ait veri toplama araçları araştırmacı tarafından geliştirilmiştir.

Hazırlanan “Araştırma Envanteri” ve “Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu” kapsam geçerliliği ve güvenirliliği için birkaç okul müdürüne uygulanmış ve farklı yerlerde çalışan öğretmenlerin incelemesi sağlanarak veri toplama araçları ile ilgili görüşleri alınmıştır. Alınan uzman ve eğitimci görüşleri doğrultusunda veri ölçme araçlarında gerekli değişiklikler yapılarak son şekli verilmiştir. Görüşü alınan uzman ve eğitimciler Ek - 5’te listelenmiştir.

3.4.2. Veri Toplama Araçlarının Uygulanması

Araştırma için hazırlanan “Araştırma Envanteri” ve “Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu”nun Bingöl il merkezinde ve Solhan ilçesinde görev yapan okul müdürlerine uygulanması için Bingöl Valiliği İl Milli Eğitim Müdürlüğü’nden gerekli izinler alınmıştır. Okul müdürlerine uygulanan “Araştırma Envanteri” ve “Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu” için alınan “Anket Uygulanması” izni Ek - 3’te sunulmuştur. Veri toplama aracı alınan izin doğrultusunda 25 Ocak - 25 Şubat 2013 tarihleri arasında uygulanmıştır. Bu araştırmanın verileri de 2012 - 2013 eğitim - öğretim yılının bahar döneminde değerlendirilmiştir.

Örnekleme oluşturan ilköğretim kurumları müdürlerinden önceden randevu alınarak, istedikleri zaman ve istedikleri yerde yüz yüze görüşmeler yapılmıştır. 47 okul müdürü ile görüşmeler yapılırken ortamda onları rahatsız edecek ve onların cevaplarını etkileyecek kişi ya da kişiler bulunmamıştır. Görüşmelere başlanmadan önce tüm okul müdürlerine görüşme formu gösterilmiş ve görüşmeye başlamadan önce sorusu olup olmadığı sorulmuş, sorulan sorulara yanıtlar verilerek ortamın güvenilirliği sağlanmıştır. Görüşme esnasında okul müdürleri görüşlerini hem yazılı hem de sözlü olarak dile getirmişlerdir. Sözlü olarak ifade edilen görüşler okul müdürlerinden izin alınarak ses kayıt cihazı ile kaydedilmiştir. Görüşme yapılan okul müdürlerine bir kod verilerek (M1, M2, M3, ... M45, M46, M47) araştırmacıların gizliliği sağlanacağı belirtilmiştir. Kodlamalardaki sayılar görüşme sırasına göre yapılmıştır. Görüşmeler tamamlandıktan sonra yapılan ses kayıtları bilgisayar ortamında yazıya aktarılmıştır. Yazılı olarak doldurulan görüşme formlarından ve ses kayıt cihazlarından yazıya aktarılan veriler sorulara göre ayrı ayrı değerlendirilmiştir.

3.5. Verilerin Analizi

Nicel veri olarak kullanılan araştırma envanterlerinin çözümlenmesinde frekans ve yüzde analizi kullanılmıştır. Frekans, alt probleme cevap veren toplam okul müdür sayısını, yüzde (%) ise; verilen cevabın toplam okul müdür sayısına oranını ifade etmektedir. Araştırma envanteri uygulamalarıyla elde edilen nicel veriler öncelikle, frekans ve yüzdelerle (%) değerlendirilerek, frekans ve yüzde tabloları oluşturulmuş ve elde edilen bulgular özetlenip, yorumlanmıştır.

Nitel araştırma verilerinin çözümlenmesinde ise betimsel analiz kullanılmıştır. Betimsel analizde amaç, elde edilen bulguları düzenlenmiş ve yorumlanmış bir biçimde okuyucuya sunmaktır. Bu amaçla elde edilen veriler, önce sistematik ve açık bir biçimde betimlenir; daha sonra yapılan bu betimlemeler açıklanır ve yorumlanır, neden - sonuç ilişkileri irdelenir ve birtakım sonuçlara ulaşılır (Şimşek ve Yıldırım, 2008). Yarı yapılandırılmış görüşme formu yoluyla okul müdürlerinden elde edilen nitel verilere baktığımızda; önce okul müdürlerinin her soruya ilişkin görüşleri alınmış, okul müdürlerinin görüşlerinden elde edilen sonuçlarla frekans ve yüzde tabloları oluşturulmuş, sorulan sorulara yapılan görüşlerden dikkat çekici olanlar ayıklanarak

kendi ifadeleriyle sunulmuş, ardından özetlenmiş ve yorumlanmıştır. Sorulara verilen cevaplardan alıntılar yapılmıştır. Görüşmeler sonucunda yapılan özet ve yorumlarla, okullardaki mali kaynak sorunlarının çözümüne ilişkin sonuçlara ulaşılmıştır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde araştırmanın alt problemlerine ilişkin bulgular ve yorumlar verilmiştir.

4.1. Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın birinci alt problemi doğrultusunda okulların gelir kaynaklarının neler olduğuna bakılmıştır. Gelir kaynakları; işletme gelirleri, bağışlar, ayni ve nakdi katkılar, pay ve aidat gelirleri ve sosyal etkinlik gelirleri olmak üzere beş bölümde ele alınmış ve okul müdürlerinin verdikleri cevaplar frekans ve yüzde analizi ile değerlendirilip, tablolar halinde verilmiştir.

4.1.1. İşletme Gelirleri

Tablo 4.1’de araştırma yapılan okulların sağladıkları işletme gelirleri ve bu gelirlerin yüzdeleri verilmiştir:

Tablo 4.1.

Okulların İşletme Gelirleri

Gelir Türleri	FREKANS (N=47)	YÜZDE (%)
Kantin kira geliri	32	68,1
Kooperatif geliri	0	0
Otopark geliri	0	0
Okula ait araziden sağlanan gelir	0	0
Hiçbiri	15	31,9

Okulların işletme gelirlerine bakıldığında, okullarda işletme geliri olarak sadece “Kantin kira geliri” nin olduğu tespit edilmiştir. Araştırma yapılan okullarında sadece %

68,1'inin "Kantin kira geliri" olduğu belirlenmiştir. "Kooperatif geliri", "Otopark geliri" ve "Okula ait araziden sağlanan gelir" türleri araştırmaya katılan okul müdürleri tarafından işletme gelirleri arasında belirtilmemiştir. Araştırma kapsamındaki okullardan % 31,9'unun ise herhangi bir işletme gelirinin olmadığı tespit edilmiştir.

4.1.2. Pay ve Aidat Gelirleri

Tablo 4.2'de araştırma yapılan okulların sağladıkları pay ve aidat gelirleri ile bu gelirlerin yüzdeleri verilmiştir:

Tablo 4.2.

Okulların Pay ve Aidat Gelirleri

Gelir Türleri	FREKANS (N=47)	YÜZDE (%)
Hafta sonu kurslarından kalan pay gelirleri	2	4,3
Dergi ve gazete satışlarından kalan pay gelirleri	0	0
Ders dışı eğitim kurslarından kalan pay gelirleri	0	0
Okul aile birliği aidatı	6	12,8
Anasınıfı aidatı	14	29,8
Hiçbiri	29	61,7

Tablo 4.2'de görüldüğü üzere en çok gelir sağlanan "Pay ve Aidat Geliri" % 29,8 ile "Anasınıfı aidatı" geliridir. İkinci sırada % 12,8 ile "Okul - Aile Birliği aidatı", üçüncü sırada ise % 4,3 ile "Hafta sonu kurslarından kalan pay gelirleri" gelmektedir. Araştırma yapılan okullardaki okul müdürlerinin % 61,7'si okullarında herhangi bir "Pay ve Aidat Geliri" nin olmadığını ifade etmişlerdir.

"Dergi ve gazete satışlarından kalan pay gelirleri" ve "Ders dışı eğitim kurslarından kalan pay gelirleri" araştırma yapılan okullarda görev yapan okul müdürleri tarafından "Pay ve Aidat Gelirleri" arasında belirtmemiştir.

4.1.3. Ayni ve Nakdi Katkılar

Tablo 4.3'te araştırma yapılan okulların sağladıkları ayni ve nakdi katkılar ile bu katkıların yüzdeleri verilmiştir:

Tablo 4.3.

Okullardaki Ayni ve Nakdi Katkılar

Gelir Türleri	FREKANS (N=47)	YÜZDE (%)
Kamu kurum ve kuruluşlarından sağlanan ayni katkılar	23	48,9
Kamu kurum ve kuruluşlarından sağlanan nakdi katkılar	9	19,1
Özel kurumlardan sağlanan ayni katkılar	5	10,6
Özel kurumlardan sağlanan nakdi katkılar	4	8,5
Hiçbiri	23	48,9

Araştırmaya katılan okul müdürlerinin % 48,9'u okullarında en fazla gelir sağlanan “Ayni ve Nakdi Katkı”nın “Kamu kurum ve kuruluşlarından sağlanan ayni katkılar” olduğunu, bunu sırasıyla; % 19,1 ile “Kamu kurum ve kuruluşlarından sağlanan nakdi katkılar” ve % 10,6 ile “Özel kurumlardan sağlanan ayni katkılar” ın takip ettiğini ifade etmişlerdir. En az gelir sağlanan “Ayni ve Nakdi Katkı” türünün ise % 8,5 ile “Özel kurumlardan sağlanan nakdi katkılar” olduğu belirlenmiştir. Araştırmaya katılan okullardaki okul müdürlerinin % 48,9'u ise okullarında herhangi bir “Ayni ve Nakdi Katkı” türünden gelir sağlayamadıklarını belirtmişlerdir.

4.1.4. Bağışlar

Tablo 4.4'te araştırma yapılan okulların sağladıkları bağışlar ve bu bağışların yüzdeleri verilmiştir:

Tablo 4.4.

Okullardaki Bağışlar

Bağış Türleri	FREKANS (N=47)	YÜZDE (%)
Gönüllü nakit bağışlar	22	46,8
Öğretmenlerden sağlanan bağışlar	24	51,1
Okul idarecilerinden sağlanan bağışlar	23	48,9
Açık öğretim kayıtları	1	2,1
Hiçbiri	14	29,8

Tablo 4.4’te elde edilen verilere göre, görüşleri alınan okul müdürlerinin en fazla sağladıkları bağış türü % 51,1 ile “Öğretmenlerden sağlanan bağışlar” dır. İkinci sırada % 48,9 ile “Okul idarecilerinden sağlanan bağışlar”, üçüncü sırada ise % 46,8 ile “Gönüllü nakit bağışlar” gelmektedir. Bu bağış türleri dışında okul müdürlerinin % 2,1’i “Açık öğretim kayıtlarından” gelir sağladıklarını belirtmişlerdir. Araştırmaya katılan okul müdürlerinin % 29,8’i hiçbir yerden bağış alamadıklarını ifade etmişlerdir.

Bağış türleri ile ilgili Özdemir (2011)’in yaptığı araştırmanın sonuçları şöyledir: OAB bütçelerindeki bağış gelirlerinin yaklaşık dörtte üçlük bir bölümünün (% 76,2) öğrenci velilerinden toplandığı görülmektedir. Bunun yanında hayırseverden elde edilen gelir miktarının payı % 13,5 iken kurum ya da kuruluşların payı % 1,2 düzeyinde kalmıştır. Banka promosyonu ile okula öğrenci taşıyan servis araçlarının katkılarından oluşan diğer bağış gelirleri ise % 9,2 olarak gerçekleşmiştir.

Çalışmanın sonuçlarını karşılaştırdığımızda, Özdemir’in çalışmasında en yüksek payı velilerin yaptıkları bağışlar oluşturmaktadır. Bağışların büyük bölümünü öğrenci velileri yapmaktadırlar. Çalışmada ise velilerin yaptıkları bağış oranın düşük olduğu görülmüştür. Aynı konuda yapılan bu iki çalışmanın sonuçlarının birbirleri ile farklılık gösterdiği sonucu ortaya çıkmaktadır.

4.1.5. Sosyal Etkinlik Gelirleri

Tablo 4.5’te araştırma yapılan okulların sağladıkları sosyal etkinlik gelirleri ve bu gelirlerin yüzdeleri verilmiştir:

Tablo 4.5.

Okulların Sosyal Etkinlik Gelirleri

Gelir Türleri	FREKANS (N=47)	YÜZDE (%)
Kermes	4	8,5
Sergi	1	2,1
Mezuniyet gecesi	1	2,1
Okuma bayramı	0	0
Tiyatro, piyes	4	8,5
Sportif faaliyetler	2	4,3
Diğeri (Çay Satışı)	1	2,1
Hiçbiri	42	89,4

Araştırmaya katılan okul müdürlerinin çoğunluğu okullarında sosyal etkinliklerin yapıldığını ancak gelir sağlanmadığını belirtmişlerdir. Okul müdürlerinin % 89,4 gibi büyük bir oranı herhangi bir sosyal etkinlik geliri sağlayamadıklarını Tablo 4.5'te belirtmişlerdir. Sosyal etkinlik gelir türlerinden en fazla gelir sağlanan gelir türlerinin başında ise; % 8,5 ile “Kermes” ve “Tiyatro, piyes” gelirleri gelmektedir. İkinci sırada % 4,3 ile “Sportif faaliyetler” gelirleri, üçüncü sırada ise % 2,1 ile “Sergi”, “Mezuniyet gecesi” ve diğer gelirlerden “Çay satışı” gelirleri gelmektedir. “Okuma bayramı” etkinliğinden hiçbir okulun gelir sağlayamadığı tespit edilmiştir.

Okulların gelir kaynaklarını belirlemek amacıyla yapılan örnek çalışmaların sonuçlarına genel olarak bakılıp, değerlendirildiğinde:

Kavak vd. tarafından 1997 yılında yapılan araştırmaya göre ilköğretim okullarının 27 çeşit özel gelir kaynağı mevcuttur ve dergi, diploma ve karne satışlarından alınan paylar, kayıt parası, gönüllü nakit bağışlar ve koruma derneği üye aidatları bu gelirlerin % 50'sine yakın bir değeri oluşturmaktadır.

Öztürk (2002)'ün yaptığı araştırmaya göre Polatlı ilçesinde bulunan ilköğretim okulları 22 çeşit özel kaynağa sahiptir ve bunlardan karne parası, bağışlar, diploma parası, koruma derneği üye aidatı ve zorunlu masraflar için velilerden alınan paralar ilk beş sırayı oluşturmaktadır.

Altuntaş (2005) tarafından yapılan araştırmada okul müdürleri tarafından saptanan en önemli gelir kaynaklarına bakıldığında; ilk beş sırayı, kantin kira gelirleri, gönüllü nakit bağışlar, diploma parası ve karne parası, kamu kurum ve kuruluşlarından sağlanan aynî destek, zorunlu masraflar için velilerden alınan paralar (% 45,83) oluşturmaktadır. Araştırmada okul müdürleri 28 değişik gelir kaynağından söz etmiştir.

Yolcu (2007)'nin yaptığı araştırmaya göre ilköğretim okullarının sahip oldukları bütçe dışı gelir kaynaklarının sayısı 60'tır. Bütçe dışı gelir kaynaklarının başında ise Okul - Aile Birliği Aidatı gelmektedir. Bunun yanında kayıt parası, OKS başvuru parası, bağışlar ve yetiştirme kursu ücretleri en sık rastlanan bütçe dışı gelir kaynaklarını oluşturmaktadır.

Yamaç (2010) tarafından yapılan araştırmada, okul yöneticilerinden elde edilen verilere göre en yüksek oranla seçilmiş olan gelir kaynağı % 73,90 ile “Gönüllü nakit

bağışlar”, onu takip eden gelir kaynağı ise % 68,10 ile “Okul - Aile Birliği aidatı” olarak ifade edilmiştir. “Okul kıyafeti gelirleri”, “Karne parası”, “Bayram kıyafetinden sağlanan gelirler” ve “Simit satışlarından elde edilen kâr” ise % 1,40 ile en az seçilen gelir kaynağı olmuştur. Okul yöneticileri 23 farklı çeşit özel gelir kaynağından söz etmiştir.

Yapılan çalışmada okullardaki gelir türleri beş bölümde ele alınmıştır. Gelir türleri her bölümde kendi içerisinde değerlendirilmiştir. Okul müdürlerinden elde edilen verilere göre işletme gelirleri arasından “Kantin kira geliri” % 68,1 ile en yüksek orana sahip gelir kaynağı olmuştur. Bağışlar bölümünde yer alan seçenekler okulların en fazla gelir sağladıkları gelir türleridir. Bu bölümde “Öğretmenlerden sağlanan bağışlar” % 51,1, “Okul idarecilerinden sağlanan bağışlar” % 48,9 ve “Gönüllü nakit bağışlar” % 46,8 ile en çok gelir sağlanan gelir türleridir. Ayni ve nakdi katkılar bölümünde en çok gelir sağlanan gelir türü ise % 48,9 ile “Kamu kurum ve kuruluşlarından sağlanan ayni katkılar” ın olduğu görülmüştür. Pay ve aidat gelirleri bölümünde ise “Anasınıfı aidatı” % 29,8 ile en fazla gelir sağlanan gelir türünü oluşturmuştur.

Sosyal etkinlik gelirlerinin en az gelir sağlanan gelir türü olduğu yapılan değerlendirmeler sonucunda tespit edilmiştir. Bu bölümde en yüksek oranla gelir sağlanan gelir türleri, % 8,5 ile “Kermes” ve “Tiyatro, piyes” gelirleridir. Yapılan araştırma sonucunda okul müdürlerinin verdikleri bilgiler doğrultusunda okullarda bütçe dışı toplam 18 çeşit özel gelir kaynağının olduğu tespit edilmiştir.

Daha önce Kavak vd. (1997), Öztürk (2002), Altuntaş (2005), Yolcu (2007) ve Yamaç (2010) tarafından aynı alanda yapılan örnek çalışmaların sonuçlarına bakıldığında, bütçe dışı özel gelir kaynağı olarak belirtilen; karne parası, diploma parası, kayıt parası, OKS başvuru parası vs. gibi gelir türleri son yapılan mevzuat değişikliğine göre MEB tarafından hazırlanan mevcut yönetmelik gereği yasaklanmıştır. Diğer bütçe dışı özel gelir kaynakları yapılan çalışmalarla paralellik göstermekte olup, oranları ve sıralamaları araştırmaya göre değişiklik göstermiştir. Araştırma sonuçların birbirlerine yakın olduğu görülmüştür. Çalışma sonucunda bütçe dışı elde edilen gelir kaynağı sayısının, Kavak vd. (1997), Öztürk (2002), Altuntaş (2005), Yolcu (2007) ve Yamaç (2010) tarafından yapılan araştırma sonuçlarında sağladıkları gelir kaynakları sayısından az olduğu görülmüştür.

4.2. İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın ikinci alt problemi doğrultusunda okulların gider türleri ve karşılandıkları gelir kaynaklarının neler olduğu incelenmiştir. Okulların gider türleri ve karşılandıkları gelir kaynakları frekans ve yüzde analizi ile analiz edilmiştir. Elde edilen sonuçlar Tablo 4.6’da verilmiştir:

Tablo 4.6.

Okulların Gider Türleri ve Karşılandıkları Gelir Kaynakları

GİDER TÜRLERİ	GELİR KAYNAKLARI					
	Genel Bütçe		Ek Kaynaklar		Kurumlar	
	N	%	N	%	N	%
Yakıt	47	100	1	2,1	1	2,1
Okula alınan demirbaşlar	46	97,8	9	19,1	1	2,1
Okulun bakım ve onarımı	39	83	18	38,3	1	2,1
Yangından koruma malzemeleri alımları	36	76,6	16	34	1	2,1
Laboratuar malzemeleri	44	93,6	9	19,1	0	0
Kırtasiye giderleri	40	85,1	34	72,3	0	0
Büro malzemesi giderleri	43	91,5	18	38,3	0	0
Temizlik malzemeleri giderleri	37	78,7	34	72,3	0	0
Spor, müzik, görsel sanatlar vb. malzeme giderleri	24	51,1	36	76,6	3	6,4
Hizmetli ücreti	45	95,7	3	6,4	10	21,3
Güvenlik ve güvenlik sistemi giderleri	15	32	19	40,4	0	0
Telefon	47	100	0	0	0	0
Elektrik	47	100	0	0	0	0
İnternet	46	97,8	5	10,6	0	0
Su	37	78,7	3	6,4	7	14,9
Sosyal etkinlik masrafları	12	25,6	41	87,2	8	17
Öğrenci sosyal yardımları	25	53,2	25	53,2	16	34
Ufak tefek tamirat işleri	17	36,2	41	87,2	3	6,4
Diğer giderler						
1- Kalorifer	1	2,1	1	2,1	0	0
Diğer giderler						
2- Taşımacılık	0	0	2	4,3	0	0

Tablo 4.6’da okul müdürlerinin; okulun yakıt, telefon ve elektrik harcamalarının tamamını genel bütçe ile karşıladıkları yönünde görüşleri yer almaktadır. Bunların dışında, “Okula alınan demirbaşlar” ve “İnternet harcamaları”nın % 97,8’i ile “Hizmetli ücretleri”nin % 95,7’si genel bütçeden karşılanmaktadır. Buradan, ödeneklerin okulların “yakıt, elektrik, telefon, internet, okula alınan demirbaşlar ve hizmetli ücretleri ”nin tamamını veya tamamına yakınına karşılayabildiği sonucu çıkmasına rağmen okullardaki diğer gider türlerinin genel bütçeden karşılanma oranlarına da göz atmakta yarar olacaktır.

Okul müdürlerinin belirttiğine göre, okullardaki “Laboratuvar malzemeleri alımları” nın % 93,6’sı, “Büro malzemesi giderlerini” nin % 91,5’i, “Kırtasiye giderleri” nin % 85,1’i, “ Okul bakım ve onarım” harcamalarının % 83’ü ve “Temizlik malzemesi giderleri” ile “Su” harcamalarının % 78,7’si genel bütçeden sağlanan kaynaklarla karşılanmaktadır.

Okul müdürleri ayrıca, diğer gider türlerinden “Öğrenci sosyal yardımları” ile “Spor, müzik, görsel sanatlar vb. malzeme giderleri” nin yaklaşık olarak % 51,1’inin, “Ufak tefek tamirat işleri” nin % 36,2’sinin, “Güvenlik ve güvenlik sistemi giderleri” nin % 32’sinin ve “Sosyal etkinlik masrafları” nın da yaklaşık olarak % 25,6’sının genel bütçeden karşılandığını belirtmişlerdir. Genel bütçenin bu gider türlerini karşılamakta yetersiz kaldığı görülmektedir.

Özellikle okullarımızın % 32’sinde ne güvenlik sistemi ne de güvenlik elemanı bulunmaması çok düşündürücü bir durumdur. Güvenlik sistemi bulunan okullarımızın sadece % 32’si genel bütçeden destek alırken, % 40,4’ü ek kaynaklarla güvenlik sistemini karşılamışlardır. Okul müdürleri güvenlik ve güvenlik sistemlerinin okulların güvenliği açısından son derece önemli olduğunu vurgulamaktadırlar. Ayrıca bu konuda genel bütçeden kaynak ayrılmasının okullardaki güven ortamını arttıracığını düşünmektedirler.

Tablo 4.6’daki verilere göre ek kaynaklardan karşılanan giderlerin başında; % 87,2 ile “Sosyal etkinlik giderleri” ve “Ufak tefek tamirat işleri” gelmektedir. Bunu, “Spor, müzik, görsel sanatlar vb. malzeme giderleri” % 76,6 ile ikinci sırada, “Temizlik ve kırtasiye giderleri” ise % 72,3 ile üçüncü sırada takip etmektedir. % 53,2 ile “Öğrenci sosyal yardımları”, % 40,4 ile “Güvenlik ve güvenlik sistemi giderleri”, %

38,2 ile aynı orana sahip “Okulun bakım ve onarımı” ve “Büro malzemesi giderleri” ek kaynaklarla sağlanan diğer gider türlerini oluşturmaktadırlar.

Diğer kurumlardan sağlanan gelir kaynaklarından ihtiyaçları karşılanan giderlerin başında sırasıyla, % 34 ile “ Öğrenci sosyal yardımları”, % 21,3 ile “Hizmetli ücreti”, % 17 ile “Sosyal etkinlik masrafları” gelmektedir. Bu gider türlerini sırası ile; % 14,9 ile “Su”, % 6,4 ile aynı orana sahip “Spor, müzik, görsel sanatlar vb. malzeme giderleri” ve “Ufak tefek tamir işleri” takip etmektedir.

Araştırmaya katılan okul müdürleri listede yer alan giderler dışında kalorifer ve taşımacılık giderlerini belirtmişlerdir. Kalorifer giderlerini belirten okullar bu gider türünü genel bütçeden ve ek kaynaklardan karşılarken, taşımacılık ücretini belirten okullar ise giderleri ek kaynaklardan gelen gelirlerle karşılamaktadırlar.

MEB’den okullara harcamalar için bütçe ayrılırken, bakanlık okulların bütçe taleplerini almaktadır. Bunun sonucunda bakanlıktan, okulların belirttikleri harcama kalemlerinden oluşan bütçeleri okullara ulaştırması beklenmektedir. Ancak bakanlıktan okullara ayrılan ödeneklerin, okulların fiziki gereksinimlerini karşılamaktan yoksun iken eğitim ve öğretimi daha ileri götürecek bazı etkinlikler için kullanılması mümkün görünmemektedir. Ankette yöneticilere “Okulların gider türleri ve bu gider türlerinin karşılandığı gelir kaynaklarının oranları nelerdir?” açık uçlu sorusu sorulmuştur. Yöneticilerin büyük bir bölümü ödeneklerle okulların, elektrik, telefon, su, yakıt, kırtasiye, okula alınan demirbaşlar, internet, hizmetli ücreti, laboratuvar malzemeleri, büro malzemesi, okul bakım ve onarımı gibi masraflarını karşıladıklarını belirtmişlerdir. Spor, müzik, görsel sanatlar vb. malzeme giderleri, sosyal etkinlik masrafları, güvenlik ve güvenlik sistemi giderleri gibi ihtiyaçları karşılamakta yetersiz kaldığı görülmektedir.

Okulların gider türleri ve karşılandıkları gelir kaynaklarını belirlemek amacıyla yapılan örnek çalışmaların sonuçlarına genel olarak bakılıp, değerlendirildiğinde:

Altuntaş (2005)’ın yaptığı araştırmaya göre özel gelirlerin en çok kullanıldığı gider türleri arasında PTT (iletişim), temizlik malzemesi, sosyal etkinlik masrafları ve kırtasiye giderleri bulunmaktadır. Altuntaş tarafından yapılan çalışmada küçük bakım ve onarım giderlerinin de özel gelir kullanılarak gerçekleştirildiği sonucuna ulaşılmasına rağmen bu çalışmada çevre düzenlemesi giderlerine yapılan harcamalar ön plana

çıkmiştir. Araştırmada ayrıca, okul müdürleri giderlerin genel bütçe ve il özel idare bütçesinden karşılanması gerektiğini düşünmektedir. Okul yöneticilerine göre; ilköğretim okullarının giderlerinin karşılanmasında özel gelir kaynakları önemli bir yer tutmaktadır, bu giderlerin karşılanması için ise adı geçen araştırmada olduğu gibi genel bütçe ve il özel idaresinden aktarılan paylar kullanılması gerektiği ifade edilmiştir. Okul yöneticilerinin giderlerin karşılanması ile ilgili düşüncelerinde değişiklik olmadığı söylenebilir.

Yamaç (2010) tarafından yapılan araştırmaya göre, özel gelirlerin kullanılarak karşılandığı en çok ifade edilen gelirler sırasıyla; kırtasiye, evrak, ulaşım (% 82,60), temizlik malzemesi (% 81,20), sosyal etkinlik masrafları (% 75,40), iletişim (% 71,00) ve çevre düzenlemesi (% 66,70) olarak belirlenmiştir. İlköğretim okulu yöneticileri giderlerin büyük bölümünün özel gelirler kullanılarak karşılandığını ifade etmektedir. Ancak bu giderlerin tamamına yakınının genel bütçe ya da il özel idare bütçesinden karşılanması gerektiğini düşünmektedir.

Yapılan çalışmada elde edilen sonuçlara baktığımız zaman Altuntaş (2005) ve Yamaç'ın (2010) yaptıkları çalışmaların sonuçları ile paralellik göstermektedir. "Temizlik malzemesi", "Sosyal etkinlik masrafları" ve "Kırtasiye" giderleri yapılan üç çalışmada da ilk sıralarda yer alan gider türleridir. Altuntaş (2005)'in "İletişim" ve Yamaç (2010)'ın "Ulaşım" sonucu yapılan araştırmanın sonuçlarıyla farklılık gösteren ve katılımcılar tarafından değinilmeyen gider türleri olmuştur.

4.3. Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın üçüncü alt problemi doğrultusunda okulların yerleşim birimlerine göre gelir kaynakları arasındaki benzerlikler ve farklılıkların neler olduğu ele alınmıştır. Gelir kaynakları birinci alt problemde olduğu gibi beş bölümde ele alınmış ve değerlendirilmiştir.

4.3.1. İşletme Gelirleri

Tablo 4.7'de araştırma yapılan okulların yerleşim birimlerine göre sağladıkları işletme gelirleri ve bu gelirlerin yüzdeleri verilmiştir:

Tablo 4.7.

Yerleşim Birimlerine Göre Okulların İşletme Gelirleri

Gelir Türleri	İl Merkezi		İlçe Merkezi		Belde		Köy	
	N	%	N	%	N	%	N	%
Kantin kira geliri	21	87,5	4	66,7	1	33,3	6	42,9
Kooperatif geliri	0	0	0	0	0	0	0	0
Otopark geliri	0	0	0	0	0	0	0	0
Okula ait araziden sağlanan gelir	0	0	0	0	0	0	0	0
Hiçbiri	3	12,5	2	33,3	2	66,7	8	57,1

Tablo 4.7’de elde edilen verilere göre tüm yerleşim birimlerinde yer alan okulların tek işletme geliri “Kantin kira geliri” dir. “Kooperatif geliri”, “Otopark geliri” ve “ Okula ait araziden sağlanan gelir” işletme gelirleri hiçbir okulumuzda mevcut değildir. Yerleşim birimlerine göre değerlendirdiğimizde il merkezindeki okulların % 87,5’inde, ilçe merkezindeki okulların % 66,7’sinde, beldelerdeki okulların % 33,3’ünde, köyde okulların % 42,9’unda “Kantin kira geliri” vardır.

Yerleşim birimlerinin nüfusu azaldıkça okullarda kantin olma durumunun azaldığı görülmüştür. Belde ve köyde bulunan okulların çoğunluğunda “Kantin kira geliri” gelir kaynakları arasında belirtilmemiştir. Buna gerekçe olarak, belde ve köylerde yaşayan öğrenci ailelerinin aylık gelir düzeylerinin düşük olması gösterilmiştir.

4.3.2. Pay ve Aidat Gelirleri

Tablo 4.8’de araştırma yapılan okulların yerleşim birimlerine göre sağladıkları pay ve aidat gelirleri ile bu gelirlerin yüzdeleri verilmiştir:

Tablo 4.8.

Yerleşim Birimlerine Göre Okulların Pay ve Aidat Gelirleri

Gelir Türleri	İl Merkezi		İlçe Merkezi		Belde		Köy	
	N	%	N	%	N	%	N	%
Hafta sonu kurslarından kalan pay gelirleri	2	8,3	0	0	0	0	0	0
Dergi ve gazete satışlarından kalan pay gelirleri	0	0	0	0	0	0	0	0
Ders dışı eğitim kurslarından kalan pay gelirleri	0	0	0	0	0	0	0	0
Okul aile birliği aidatı	3	12,5	2	33,3	0	0	1	7,1
Anasınıfı aidatı	12	50	2	33,3	0	0	0	0
Hiçbiri	9	37,5	4	66,7	3	100	13	92,9

Tablo 4.8'e göre il merkezinde görev yapan okul müdürlerinin % 8,3'ü okullarında "Hafta sonu kurslarından kalan pay gelirleri", % 12,5'i "Okul - Aile Birliği aidatı", % 50'si "Anasınıfı aidatı" gelirleri olduğunu belirtmişlerdir. Okul müdürlerinin % 37,5'i ise okullarında herhangi bir "Pay ve Aidat Geliri" olmadığını dile getirmiştir.

İlçe merkezinde görev yapan okul müdürlerinin % 33,3'ü "Okul - Aile Birliği aidatı", % 33,3'ü "Anasınıfı aidatı" olduğunu belirtmiştir. Okul müdürlerinin % 66,7'si ise okullarında herhangi bir "Pay ve Aidat Geliri" olmadığını söylemiştir.

Beldede görev yapan okul müdürlerinin tamamı hiçbir "Pay ve Aidat Gelirleri" olmadığını belirtmişlerdir.

Köylerde görev yapan okul müdürlerinin % 7,1'i okullarının "Okul - Aile Birliği aidatı" gelirlerinin olduğunu, okul müdürlerinin % 92,9'u ise herhangi bir "Pay ve Aidat Gelirleri"nin olmadığını ifade etmişlerdir.

4.3.3. Ayni ve Nakdi Katkılar

Tablo 4.9'da araştırma yapılan okulların yerleşim birimlerine göre sağladıkları ayni ve nakdi katkılar ile bu katkıların yüzdeleri verilmiştir:

Tablo 4.9.

Yerleşim Birimlerine Göre Okullardaki Ayni ve Nakdi Katkılar

Gelir Türleri	İl Merkezi		İlçe Merkezi		Belde		Köy	
	N	%	N	%	N	%	N	%
Kamu kurum ve kuruluşlarından sağlanan ayni katkılar	10	41,7	4	66,7	3	100	6	42,9
Kamu kurum ve kuruluşlarından sağlanan nakdi katkılar	2	8,3	2	33,3	2	66,7	3	21,4
Özel kurumlardan sağlanan ayni katkılar	3	12,5	1	16,7	1	33,3	0	0
Özel kurumlardan sağlanan nakdi katkılar	2	8,3	1	16,7	1	33,3	0	0
Hiçbiri	13	54,2	2	33,3	0	0	8	57,1

Tablo 4.9'a göre il merkezinde görev yapan okul müdürlerinin % 41,7'si okullarında "Kamu kurum ve kuruluşlarından sağlanan ayni katkılar", % 8,3'ü "Kamu kurum ve kuruluşlarından sağlanan nakdi katkılar", % 12,5'i "Özel kurumlardan sağlanan ayni katkılar" ve % 8,3'ü ise "Özel kurumlardan sağlanan nakdi katkılar" sağlandığını belirtmiştir. Okul müdürlerinin % 54,2'si ise okullarında herhangi bir "Ayni ve Nakdi Katkı" nın olmadığını söylemiştir.

İlçe merkezinde görev yapan okul müdürlerinin % 66,7'si okullarında "Kamu kurum ve kuruluşlarından sağlanan ayni katkılar", % 33,3'ü "Kamu kurum ve kuruluşlarından sağlanan nakdi katkılar", % 16,7'si "Özel kurumlardan sağlanan ayni katkılar" ve % 16,7'si ise "Özel kurumlardan sağlanan nakdi katkılar" sağlandığını belirtmiştir. Okul müdürlerinin % 33,3'ü ise okullarında herhangi bir "Ayni ve Nakdi Katkı"nın sağlanmadığını söylemiştir.

Beldede görev yapan okul müdürlerinin tamamı okullarında "Kamu kurum ve kuruluşlarından sağlanan ayni katkılar" sağladıklarını belirtmişlerdir. % 66,7'si "Kamu kurum ve kuruluşlarından sağlanan nakdi katkılar", % 33,3'ü "Özel kurumlardan sağlanan ayni katkılar" ve % 33,3'ü ise "Özel kurumlardan sağlanan nakdi katkılar" sağladıklarını belirtmişlerdir.

Köyde görev yapan okul müdürlerinin % 42,9'u okullarında “Kamu kurum ve kuruluşlarından sağlanan aynı katkılar” ve % 21,4'ü ise “Kamu kurum ve kuruluşlarından sağlanan nakdi katkılar” sağlandığını belirtmişlerdir. “Özel kurumlardan sağlanan aynı katkılar” ve “Özel kurumlardan sağlanan nakdi katkılar” hiçbir köy okulunda gelir olarak sağlanamamaktadır. Okul müdürlerinin % 57,1'i ise hiçbir aynı ve nakdi yardımlarının olmadığını belirtmişlerdir.

4.3.4. Bağışlar

Tablo 4.10'da araştırma yapılan okulların yerleşim birimlerine göre sağladıkları bağışlar ve bu bağışların yüzdeleri verilmiştir:

Tablo 4.10.

Yerleşim Birimlerine Göre Okullardaki Bağışlar

Bağış Türleri	İl Merkezi		İlçe Merkezi		Belde		Köy	
	N	%	N	%	N	%	N	%
Gönüllü nakit bağışlar	13	54,2	2	33,3	0	0	7	50
Öğretmenlerden sağlanan bağışlar	7	29,2	3	50	1	33,3	13	92,9
Okul idarecilerinden sağlanan bağışlar	7	29,2	2	33,3	1	33,3	13	92,9
Diğer açık öğretim kayıtları	1	4,2	0	0	0	0	0	0
Hiçbiri	8	33,3	3	50	2	66,7	1	7,1

Tablo 4.10'da “Gönüllü nakit bağışlar” a bakıldığında il merkezinde yer alan okullar % 54,2 ile ilk sırada gelmektedir. İl merkezindeki okulları % 50 ile köyde yer alan okullar ve % 33,3 ile ilçe merkezinde yer alan okullar takip etmektedir. Beldede yer alan okullarda görev yapan okul müdürlerinin tamamı okullarına “Gönüllü nakit bağışlar” yapılmadığını ifade etmişlerdir.

“Öğretmenlerden sağlanan bağışlar” a bakıldığında ilk sırada % 92,9 ile köy okulları ilk sırada gelmektedir. Köy okullarını % 50 ile ilçe merkezindeki okullar ve % 33,3 ile beldedeki okullar takip etmektedir. % 29,2 ile son sırada ise il merkezinde yer alan okullar gelmektedir.

“Okul idarecilerinden sağlanan bağışlar” a bakıldığında ise ilk sırada yine % 92,9 ile köy okulları gelmektedir. Köy okullarından sonra % 33,3 ile aynı orana sahip ilçe merkezindeki ve beldedeki okullar ikinci sırada yer almaktadır. Bağış türünde en az oranda gelir sağlayan okullar ise % 29,2 ile il merkezindeki okullar olduğu görülmüştür.

4.3.5. Sosyal Etkinlik Gelirleri

Tablo 4.11’de araştırma yapılan okulların yerleşim birimlerine göre sağladıkları sosyal etkinlik gelirleri ve bu gelirlerin yüzdeleri verilmiştir:

Tablo 4.11.

Yerleşim Birimlerine Göre Okulların Sosyal Etkinlik Gelirleri

Gelir Türleri	İl Merkezi		İlçe Merkezi		Belde		Köy	
	N	%	N	%	N	%	N	%
Kermes	3	12,5	0	0	1	33,3	0	0
Sergi	0	0	0	0	1	33,3	0	0
Mezuniyet gecesi	1	4,2	0	0	0	0	0	0
Okuma bayramı	0	0	0	0	0	0	0	0
Tiyatro, piyes	4	16,7	0	0	0	0	0	0
Sportif faaliyetler	2	8,3	0	0	0	0	0	0
Diğeri (Çay Satışı)	1	4,2	0	0	0	0	0	0
Hiçbiri	20	83,3	6	100	2	66,7	14	100

Tablo 4.11’e göre “Sosyal Etkinlik Gelirleri”ne bakıldığı zaman köy ve ilçe merkezinde yer alan okulların hiçbiri bu etkinlik gelirlerini seçenekler arasında işaretlememişlerdir. Beldede yer alan okulların sadece % 33,3’ü “Kermes” ve “Sergi” etkinliklerinden gelir sağladıklarını belirtmişlerdir.

“Sosyal Etkinlik Gelirleri”nden en çok gelir sağlayan okullar il merkezinde yer alan okullardır. İl merkezinde elde edilen gelir türlerine bakıldığında ilk sırada % 16,7 ile “Tiyatro, piyes” gelirleri gelmektedir. Onu sırasıyla % 12,5 ile “Kermes” gelirleri, % 8,3 ile “Sportif faaliyet” gelirleri ve % 4,2 ile “Mezuniyet gecesi” ve “Çay satışı”

gelirleri izlemektedir. İl merkezinde görev yapan okul müdürlerinden hiçbiri gelir kaynağı olarak “Sergi” gelirlerini belirtmemiştir.

4.4. Dördüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın dördüncü alt probleminden yola çıkarak okul müdürlerine okulun gereksinimlerinin kamu bütçesinden mi yoksa ek kaynaklarla mı karşılandığı sorulmuştur. Yöneticilerin bu soruya verdikleri cevaplar Tablo 4.12’de verilmiştir:

Tablo 4.12.

Okul Müdürlerinin Okulun Gereksinimlerini Kamu Bütçesinden veya Ek Kaynaklardan Karşılama Oranları

Okul Müdürlerinin Tahminleri	FREKANS (N=47)	YÜZDE (%)
% 95 Kamu, % 5 Ek Kaynaklar	3	6,4
% 90 Kamu, % 10 Ek Kaynaklar	5	10,6
% 80 Kamu, % 20 Ek Kaynaklar	4	8,5
% 70 Kamu, % 30 Ek Kaynaklar	6	12,7
% 60 Kamu, % 40 Ek Kaynaklar	4	8,5
% 50 Kamu, % 50 Ek Kaynaklar	2	4,3
% 40 Kamu, % 60 Ek Kaynaklar	3	6,4
% 30 Kamu, % 70 Ek Kaynaklar	2	4,3
% 20 Kamu, % 80 Ek Kaynaklar	1	2,1
% 10 Kamu, % 90 Ek Kaynaklar	2	4,3
Tamamına yakını kamu bütçesinden karşılanıyor	4	8,5
Tahminde bulunmayanlar	11	23,4

Tablo 4.12’de görüldüğü gibi okul müdürlerinin % 12,7’si okulun ihtiyaçlarının % 70’inin kamu bütçesinden ayrılan ödeneklerle % 30’unu ek kaynaklarla karşılandığını belirtmişlerdir. Okul müdürlerinin % 10,6’sı ise okul ihtiyaçlarının % 90’ının kamu bütçesinden ayrılan ödeneklerle, % 10’unun ise ek kaynaklarla karşılandığını, % 8,5’i okulun ihtiyaçlarının % 60’inin kamu bütçesinden ayrılan ödeneklerle % 40’inin ek kaynaklarla karşılandığını söylemişlerdir. Okul müdürlerinin % 8,5’i ise okulun

ihtiyaçlarının tamamına yakınının kamu bütçesinden ayrılan ödeneklerle karşılandığını ifade etmişlerdir.

Görüşülen okul müdürlerinin % 23,4'ü bu konuda tahminde bulunmanın zor olduğunu belirtip, tahminde bulunmak istememişlerdir. Tahminde bulunan okul müdürlerinin çoğunluğu kamu bütçesini yetersiz bulmaktadır. Bu konuda bütçenin arttırılmasının eğitimi rahatlatacağını ve başarıyı artıracığını düşünmektedirler.

4.5. Beşinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın beşinci alt problemi doğrultusunda okul müdürlerinin görüşlerinden yola çıkarak ilköğretim kurumlarına yardım eden kişi ve kuruluşlar araştırılmıştır. Bu amaçla okul müdürlerinin verdiği bilgiler ayrı ayrı değerlendirilmiş ve elde edilen istatistikler Tablo 4.13 ve Tablo 4.14 'de verilmiştir:

Tablo 4.13.

Okulların İhtiyaçlarını Karşılama Amacıyla Başka Kurumlardan veya Kişilerden Yardım Alma Durumu

	FREKANS (N=47)	YÜZDE (%)
Evet	17	36,2
Hayır	30	63,8

Araştırma kapsamında görüşülen okul müdürlerinin % 36,2'si başka kurumlardan yardım aldıklarını, okul müdürlerinin % 63,8'i herhangi bir kurum veya kişiden yardım almadıklarını belirtmişlerdir. Bu sonuç okulların ek kaynak bulma konusunda yaşadıkları olumsuzlukları göz önüne sermektedir.

Tablo 4.14'te okul müdürlerinin okulları için yardım aldıkları kurum ve kişiler verilmiştir:

Tablo 4.14.

Okul Müdürlerinin Herhangi Bir Kurumdan veya Kişiden Aldığı Yardımların Dağılımı

Okul Müdürlerinin Verdikleri Cevaplar	FREKANS (N=47)	YÜZDE (%)
Hayır Yardım Almıyoruz	30	63,8
Belediye	10	21,3
Hayırseverler	8	17
Çevre ve Orman Müdürlüğü	4	8,6
Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı	3	6,4
Özel Kurumlar	2	4,3
Gençlik ve Spor Müdürlüğü	2	4,3
Sivil Toplum Kuruluşları (STK)	2	4,3
TSO	1	2,1
DSİ	1	2,1
İl Emniyet Müdürlüğü	1	2,1
Valilik	1	2,1
THY	1	2,1
KÖYDES Projeleri	1	2,1
SODES Projeleri	1	2,1

Tablo 4.14'e göre okul müdürlerinin % 63,8'i okullarının herhangi bir kurumdan yardım almadığını belirtmişlerdir. Okullara yardım eden kurum ve kişiler sırası ile; % 21,3 ile belediyeler, % 17 ile hayırseverler, % 8,6 ile Çevre ve Orman Müdürlüğü, % 6,4 ile Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı, % 4,3'lük oranlar ile Sivil Toplum Kuruluşları, Özel Kurumlar ve Gençlik ve Spor Müdürlüğü oluşturmaktadır. En sonda ise % 2,1'lik oranlarla TSO, DSİ, İl Emniyet Müdürlüğü, Valilik, THY, KÖYDES ve SODES Projeleri gelmektedir.

Konu ile ilgili Özçelik (2007) tarafından yapılan araştırmada; yöneticilerin 18'i (% 33,3) okullarının herhangi bir kurumdan yardım almadıklarını belirtmişlerdir. Okula yardım edenlerin % 33,3'ünü belediyeler, % 24'ünü kişiler, % 3,7'sini dernekler, % 1,9 ile Çevre ve Orman Bakanlığı, TEDAŞ ve TEK oluşturmaktadır.

Araştırmada elde edilen verilerin sonucu Özçelik'in (2007) yılında yaptığı çalışmanın sonuçları ile benzerlik göstermektedir. Her iki çalışmada da okullara en çok yardım sağlayan kurum ve kişilerin başında "Belediyeler" gelmekte, bunu da

“Hayırseverler” takip etmektedir. Diğer yardım eden kurum ve kişilerin sırası farklılık gösterse de sonuçları birbirine yakındır.

Aşağıda herhangi bir kurum veya kişiden yardım almadıklarını belirten okul müdürlerinden (M27), (M34) ve (M47)’nin yaptıkları açıklamalara yer verilmiştir:

“Hayır. Dilencilik ile temel faaliyetler karşılanamaz. Ülkemizdeki tüm okullar bunu yapmaya kalkar ise durum içinden çıkılmaz bir hal alır.” (M27)

“Köyde olduğumuzdan dolayı dezavantajlı bir durumdayız. Bulduğumuz yerleşim birimi kurum ve kuruluşlarla işbirliği şansımızı azaltmaktadır.”(M34)

“İl özel idare bütçelerinden ve kaymakamlıklardan ek kaynak gelmesi gerekirken, bu durum planlamaya alınmışsa da okullara ek kaynak gelmemektedir. Özellikle köy okulları farklı kurumlardan destek alma noktasında çok yalnız kalmaktadır.” (M47)

Yukarıdaki sonuç ve yorumlar okulların yalnız kaldıklarını göstermektedir. Bu konuda okul müdürleri yeni çalışmaların yapılmasını beklemektedirler. Yoksa okulların ekonomik açıdan daha zor durumda kalmaları kaçınılmaz olacaktır.

4.6. Altıncı Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın altıncı alt problemi doğrultusunda okul müdürlerinin ilköğretim kurumlarında yaşanan mali kaynak sorunları ile ilgili görüşleri değerlendirilmiştir. Okul müdürlerinin verdikleri cevaplar frekans ve yüzde analizi ile tablolara yansıtılmıştır. Okul müdürleri ile yapılan görüşmelerin sonuçları betimsel olarak analiz edilerek değerlendirilmiştir. Elde edilen sonuçlar Tablo 4.15’te verilmiştir:

Tablo 4.15.

Okul Müdürlerinin Okullarda Yaşanan Mali Kaynak Sorunları Hakkındaki Görüşleri

YANIT	FREKANS (N=47)	YÜZDE (%)
İlköğretim okullarının kendilerine ait bütçelerinin olmaması	25	53,2
Temizlik malzemesi	13	27,7
Kırtasiye giderleri	13	27,7
Bakım ve onarım işleri	9	19,2
Teknolojik donanım eksikliği (Bilgisayar, projeksiyon vb.)	7	14,9
Harcama yetkilisinin okul idaresinin olmaması	6	12,8
Bağışın yasal düzenlememelerle yasaklanması	5	10,6
Küçük tamirat işleri	5	10,6
Yazıcı toner ve kartuş giderleri	4	8,5
Hizmet alımı	4	8,5
Sosyal ve kültürel aktivite giderleri	3	6,4
Fotokopi makinesi bakım onarım giderleri	3	6,4
Boya - badana işleri	2	4,3
Laboratuar malzemeleri	2	4,3
Demirbaş yetersizliği	2	4,3
Spor salonu olmayışı	2	4,3
Veli desteğinin olmaması	2	4,3
İlköğretilere ayrılan payın az olması	2	4,3
Kırılan cam/kapı masrafları	2	4,3
Karne, diploma, kayıt parası vb. işlemler için ücret alınmaması	2	4,3
Fiziki yapı eksikliği	2	4,3
Büro/idari giderler	1	2,1
İşçilik ve usta masrafları	1	2,1
Sınıf kitaplıkları	1	2,1
Sıra - masa	1	2,1
Öğrenci ve personel ödüllendirmeleri	1	2,1
İhtiyaçların zamanında karşılanamaması	1	2,1

Tablo 4.15’te verilen veriler incelendiğinde araştırmaya katılanların % 53,2’si mali kaynak konusunda en temel sorunu “İlköğretim kurumlarının kendilerine ait bütçesinin olmaması” şeklinde ifade ettiği görülmüştür. 2. sırada belirtilen temel sorun % 27,7 ile “Temizlik malzemesi giderleri” ve “Kırtasiye giderleri” ve 3. sıradaki temel sorun ise % 19,2 ile “Bakım ve onarım işleri” olmuştur. Bunu takip eden sorunlar ise % 14,9 ile “Teknolojik donanım eksikliği”, % 12,8 ile “Harcama yetkilisinin okul

idaresinin olmaması”, % 10,6 ile “Bağışın yasal düzenlemelerle yasaklanması” ve “Küçük tamirat işleri” şeklinde sıralanmıştır.

“Okulların mali kaynak sorunları” ile ilgili yapılan örnek çalışmaların sonuçlarına genel olarak bakılıp, değerlendirildiğinde:

Altuntaş (2005) tarafından yapılan araştırmada, okul müdürlerine göre en önemli finansal sorunlar “Bakım - onarım”, “Ödeneğin olmaması”, “Eğitim araç - gereci giderleri” ve “Kırtasiye giderleri” olarak ifade edilmiştir.

Yamaç (2010) tarafından yapılan araştırmada elde edilen veriler incelendiğinde, katılımcıların % 26,09’unun sorunu “Devletin okullara ödenek vermemesi” şeklinde ifade ettiği görülmektedir. Bunu takip eden sorunlar ise % 8,70 ile “Teknolojik yetersizlikler” ve % 7,25 ile “Temizlik malzemesi ihtiyacı” ve “Bağış yapılmaması” olarak belirtilmiştir.

İlköğretim kurumlarının mali kaynak sorunları ile ilgili olarak Altuntaş (2005) ve Yamaç (2010) tarafından yapılan araştırmaların sonuçlarına baktığımızda en temel sorun “Devletin okullara yeterli ödenek vermemesi” gelmektedir. Bu bağlamda yapılan çalışma bu çalışmalarla benzerlik göstermektedir. Bunu “Temizlik”, “Kırtasiye” ve “Teknolojik donanım eksikliği” sorunları takip etmektedir. Geriye kalan mali kaynak sorunlarına baktığımız zaman tüm araştırmalarda bazı farklılıklar yer almakla beraber, oranları ve sıraları çalışmaya göre değişiklik göstermektedir.

Okul müdürleri tarafından en fazla ifade edilen sorun olan “İlköğretim kurumlarının kendilerine ait bütçelerinin olmaması” ile ilgili (M1), (M2), (M3), (M6), (M13), (M14), (M30), (M43), (M45), (M47) okul müdürlerinin görüşleri şöyledir:

“Kamu bütçesinin ilin inisiyatifinde olması ve ilköğretim okullarının kendilerine ait bütçelerinin olmayışı en önemli sorunlarımızdır.” (M1)

“Bağış ve yardımların yasaklanmasından dolayı bundan sonra bağış ve yardım alınamayacaktır. Bu durumda ilköğretim kurumlarına bakanlıkça kaynak ayrılması gerekmektedir.” (M2)

“Finansman sorununun çözümü için bakanlığın, öğrenci sayısına göre okulların bütçesine mali kaynak aktarması gerekmektedir.” (M3)

“İlköğretim kurumlarının kendilerine ait bir bütçesi yoktur. Tamamen MEB’e bağlı olduğundan ihtiyaçlar zamanında temin edilemiyor. Okul müdürleri nasıl çözerlerse çözsünler anlayışı mevcut olduğundan istenilen şekilde okullarımız düzenli ve tertipli olamıyor. İlköğretim kurumları için ayrılan mali kaynağın doğrudan okulların bütçesine aktarılması gerekmektedir.” (M6)

“İlköğretim kurumlarının kendilerine ait bir bütçesinin olmaması ve ihtiyaçların zamanında alınamaması en önemli sorundur. Yaşanan bu sorun eğitim - öğretimi de sekteye uğratmaktadır.” (M13)

“İlköğretimde kurumlarının kendilerine ait bir bütçesinin olmaması okullarımızın en temel finansman sorunudur.” (M14)

“İlköğretim kurumlarının kendilerine ait bütçelerinin olmaması temel sorundur. Harcama yetkisinin okul idarelerinde olmaması bir diğer sorundur.” (M30)

“İlköğretim kurumlarının kendilerine ait harcama bütçelerinin olmayışı en temel sorundur...” (M43)

“Okulların kendilerine ait bütçesinin olmamasıdır... Hemen hemen bu tüm ihtiyaçların maliyetlerini cepten karşılamaktayız.” (M45)

(M47) kodlu okul müdürü konu ile ilgili sadece sorunu değil, sorunları şöyle sıralamıştır:

“Bütçe merkezden yönetilmekte ve merkezden planlanmaktadır. Okul bütçelerinin ortaöğretim kurumları gibi ihtiyaç duydukları bütçelerinin kendi mali hesaplarına aktarılmamaktadır. Ülkenin ihtiyaçlarını, bölgenin ve taşradaki kurumların ihtiyaçlarını karşılamaktan, yönetmekten, denetlemeden uzak durumdadır. Özel idarelerin milli eğitim kurumlardan el eteğini çekmesi bizi yalnız bırakmaktadır. Bağış, hibe ve döner sermaye gibi ek kaynakları olmayan okullar (köy ve kenar mahalle okulları) desteklenmemektedir.” (M47)

Okul müdürleri tarafından en fazla ifade edilen 2. sorun olan “Temizlik giderleri” ve “Kırtasiye giderleri” ile ilgili (M18), (M36) ve (M44) okul müdürlerinin görüşleri şöyledir:

“... Fiziki yapı sıkıntısı yaşanmaktadır. Bunun dışında temizlik malzemeleri toner dolumu, fotokopi giderleri bakım onarımına yeterince kaynak ayrılamamaktadır.” (M18)

“En önemli sorun kırtasiye masrafları (fotokopi, toner vb.)’dır...” (M36)

“Küçük onarımlar, kırtasiye, temizlik, hizmetli (hizmet alımı), teknolojik donanım yaşanan en önemli mali kaynak sorunlarımızdır.” (M44)

Bu yorumlar yanı sıra okul müdürlerinin vermiş oldukları dikkat çekici diğer yanıtlar şunlardır:

(M21) okul müdürünün söyledikleri okul müdürlerinin nasıl zor durumlara düştüğünü göstermektedir.

“Her ne sebeple olursa olsun hiç kimseden bağış, yardım ve okulun kayıt zamanı karne gibi basılı evraklardan ücret alınmaması ve kendimize ait bir bütçemizin olmaması en önemli sorunumuzdur.” diyerek sözlerine şöyle devam ediyor.

Yardım talebinde bulunulduğu zaman yardım istenen kişinin okul idaresini bir üst kuruma şikâyet etmesi durumları ile karşılaşyoruz.” (M21)

Okulların mali kaynak sorunları ile ilgili (M23), (M28), (M31), (M41) okul müdürlerinin görüşleri şöyledir:

“Genel bütçeden ilköğretim kurumlarına ayrılan bütçelerinin olmaması en önemli sorundur. Ayrıca Okul - Aile Birliklerinin aidatlarının, kayıt parası, diploma vs. MEB’in yasaklaması ile okul müdürlüklerinin elini kolunu bağlamaktadır. Eğitim - öğretimde aksamalara yol açmaktadır.” (M23)

“Okulların yerinden yetki ile değil merkezden yetki ile yani ikinci elden yönetilmesi, harcamaların okul müdürü yetkisinde bulunmamasıdır...” (M28)

“Okulun bakım ve onarımı fiziki yapısının hazır hale getirilmesi konusunda, eğitim - öğretim konusunda, yoksul öğrencilerin ihtiyaçlarının giderilmesi konusunda, hizmet alımı konusunda mali kaynağa ihtiyaç vardır.” (M31)

“Sosyal, sportif ve kültürel faaliyetleri gerçekleştirmede mali kaynak sorunları önemli yer tutar... MEB demirbaş temininde yetersiz kalıp, ihtiyaca cevap verememektedir.” (M41)

Okul müdürlerinin kurumlarında gördükleri mali kaynak sorunları görev yaptıkları okulların yerleşim birimlerine göre değişim göstermektedir. Okullarda yaşanan mali kaynak sorunları okulların eğitim - öğretim konusunda veriminin düşmesine neden olmaktadır. Bu durumda eğitim konusunda temellerin sağlam atılmasına engel teşkil etmektedir.

4.7. Yedinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın yedinci alt problemi doğrultusunda okul müdürlerinin okullara gelir getirebilecek yeni mali kaynak çalışmalarının neler olabileceğine bakılmıştır. Bu konuda okul müdürlerinin önerdikleri çalışmalar ayrı ayrı incelenmiş ve elde edilen veriler Tablo 4.16'da verilmiştir:

Tablo 4.16.

Okul Müdürlerine Göre Okullara Gelir Getirebilecek Yeni Mali Kaynak Çalışmaları

YANIT	FREKANS YÜZDE	
	(N=47)	(%)
Devlet tarafından (genel bütçeden)	14	29,8
Okullara halı saha yapılması	9	19,2
Bahçe ve salonların düğün-nişanlarda kiraya verilmesi	6	12,8
Okul bahçelerinin çay bahçesi olarak kullanılması	6	12,8
Kermes düzenlenmesi	5	10,6
Karne ve diploma parası	5	10,6
Kantin kira gelirleri	5	10,6
Okul bahçelerinin otopark olarak kullanılması	4	8,5
Öğrenci aidatı	4	8,5
Sosyal ve kültürel aktiviteler düzenlenmesi (tiyatro, sinema, gösteri, sergi vb.)	4	8,5
Okul - Aile Birliği	4	8,5
Gönüllü bağışlar	3	6,4
Kayıt ücreti alınması	3	6,4
Kamu kurum ve kuruluşları	3	6,4
İş adamlarının destekleri	2	4,3
BTS sınıflarının internet cafe olarak kullanılması	2	4,3
MEM'in okullardan % 20'lik katkı payını almaması	2	4,3
Gelir getirici çeşitli kurslar açılması (SBS, meslek kursları vb.)	2	4,3
Gazete ve dergi satışı	1	2,1
Özel kuruluşlar	1	2,1
SBS ücretlerinin okula bırakılması	1	2,1
Yorum yapmayan	6	12,8

Tablo 4.16 incelendiğinde, araştırmaya katılan okul müdürlerinin % 29,8'i okullara “Genel bütçeden kaynak ayrılması” gerektiğini düşünmektedir. Bunu takip eden yeni mali kaynaklar ise % 19,2 ile “Okullara halı saha yapılması”, % 12,8 ile “Bahçe ve salonların düğün - nişanlarda kiraya verilmesi” ve yine % 12,8 ile “Okul bahçelerinin çay bahçesi olarak kullanılması” şeklinde sıralanmaktadır. % 10,6 ile “Kermes düzenlenmesi”, “Karne ve diploma parası” ve “Kantin kira gelirleri” okul müdürleri tarafından okullar için yeni mali kaynak alternatifi olarak belirtilen ve yüksek orana sahip diğer önerilerdir. “Kantin kira geliri” özellikle kantini olmayan okulların müdürleri tarafından dile getirilmiştir.

Elde edilen verilerde dikkat edici durumlardan birisi de okul müdürlerinin % 12,8'sinin okullara yeni mali kaynak sağlama konusunda öneride bulunmak istememeleridir. Öneride bulunmak istemeyen okul müdürlerinin bir kısmı yapılan önerilerin çözüm olmayacağını düşünmektedirler. Bunlar yerine bakanlık tarafından kalıcı çözümlerin bulunmasını istemektedirler.

“Okullara gelir getirebilecek yeni mali kaynak çalışmaları” ile ilgili yapılan örnek çalışmaların sonuçlarına genel olarak bakılıp, değerlendirildiğinde:

Kavak vd. (1997) tarafından yapılan araştırmaya göre; ilköğretim okullarına devlet desteğinin artırılması gerektiği ve eğitim giderlerine öğrenci velilerinin doğrudan katılması gerektiği sonucuna varılmıştır.

Altuntaş (2005) tarafından yapılan araştırmaya göre öğretmenler ek kaynak sağlamak için en çok, gelir getirici sosyal etkinlikler, kantin gelirlerinin okula bırakılması, okul adına bütçe ayrılması, gönüllü kuruluşlardan yardım alınması, velilerden aylık nakit yardım alınması ve devlet tarafından karşılanmalı görüşlerini dile getirmiştir.

Yamaç (2010) tarafından yapılan araştırmada ankete katılanların büyük çoğunluğu (% 36,79) ek kaynak sağlamak için devlet tarafından (genel bütçe) kaynak artırımına gidilmesi gerektiği düşüncesini ortaya koymuştur. Bunu takip eden yöntemler ise veli katkısı (% 10,38), gelir getirici sosyal faaliyetler (% 8,49), gönüllü bağışlar (% 7,55) ve okulun bölümlerinin gelir getirici faaliyetlerde kullanılması (% 6,60) şeklinde sıralanmaktadır.

Kavak vd. (1997), Altuntaş (2005) ve Yamaç (2010)'ın ilköğretim kurumlarının mali kaynak sorunlarının çözümü konusunda ankette katılanların verdiği cevaplara baktığımızda çalışmanın sonuçları ile paralellik gösterdiğini görmekteyiz. En önemli çözüm olarak “Devlet tarafından (genel bütçeden) ayrılan payın arttırılması” gelmektedir. Diğer çözüm önerileri tam olarak aynı olmasa da oranları ve önem dereceleri değişmektedir.

Okullara ek kaynağın devlet tarafından ayrılması gerektiğine ilişkin (M10), (M17), (M20), (M28) ve (M44) okul müdürlerinin görüşleri aşağıda verilmiştir:

“İlköğretim kurumlarına okulların fiziki yapısı ve öğrenci mevcudu dikkate alınarak merkezden bağımsız bütçe ayrılmalıdır. Okul yönetimlerinin giderleri karşılamak için kurum ve kişilerden mal ve hizmet talep etmeleri hem sorunları çözmekte, hem de biz okul yöneticilerini asli görevlerinden uzaklaştırmaktadır.” (M10)

“... gelir kaynağı olarak, genel bütçeden ayrılacak olan bir kaynak tüm sorunların çözümü için yeterli olacaktır.” (M17)

“Zorunlu aidat veya bakanlığın öğrenci sayısına göre ilköğretim kurumlarına bir bütçe ayırması sorunları büyük bir ölçüde çözecektir.” (M20)

“Okullar ticaret merkez olmadığından gelir getirici faaliyetler yürütülmesi anlamsızdır. Eğitim ancak devletten okullara bütçe ayrılarak yürütülmelidir. Okulların merkezi sistem yerine yerelleştirilerek belediyeler devredilmesi bir öneri olarak düşünülebilir.” (M28)

“...Veli desteği sağlanmalıdır. Her ilköğretim kurumuna bir bütçe bakanlık tarafından ayrılmalıdır.” (M44)

Araştırma yapılan okullarda yer alan okul müdürlerinden “Okul bahçe ve salonlarının kullanılmasını” öneren (M5), (M6), (M8), (M19), (M21), (M23), (M36) ve (M42) okul müdürlerinin görüşlerine aşağıda yer verilmiştir:

“Okulların bünyesinde bulunan çok amaçlı salonlar özel günlerde (düğün, nişan vb.) kiralık olarak verilmelidir.” (M5)

“ ... Okulların bahçeleri (büyük bahçeler olursa) çay bahçelerine dönüştürülerek tatilde kullanılabilir. Okullara büyük spor salonları yaptırılıp, oradan gelir sağlanabilir. Büyük salonlar düğün, nişan vb. etkinliklerde kullandırılıp gelir sağlanabilir.” (M6)

“Spor tesisleri yapılarak (halı saha vb.) ücret karşılığı aktiviteler düzenlenebilir. Tabi o da imkâna bağlıdır (sinema salonu, tiyatro salonu vb.). Çay, kermes, gazete ve dergi satışı, aidat vb. gelir getirici çalışmalar diğer çözümlerdir.” (M8)

“Okul bahçeleri; otopark, halı saha, spor salonu, düğün - nişan salonları olarak kullanılabilir.” (M19)

“... Okula ait park ve bahçeler Okul - Aile Birlikleri tarafından kiraya verilebilir. Otopark olarak kullanılabilir. Çok amaçlı spor salonlarının düğün, nişan, sünnet gibi etkinliklerde kiraya verilmesi sağlanabilir...” (M21)

“Okul bahçeleri otopark yapılabilir... Spor salonları açıp ücretlendirilebilir. Bilgisayar laboratuvarları aktif hale getirilebilir.” (M23)

“Sosyal tesislerin yapılarak (halı saha, toplantı salonu vb.), bunların halka ücret karşılığında sunulması ile okullara ek gelir sağlanabilir.” (M36)

“Sosyal etkinlik gelirleri olabilir (kermes, gösteri vs.). Okul bahçeleri yaz aylarında çay bahçesi olarak çalıştırılabilir.” (M42)

(M3), (M14), (M24), (M26), (M30), (M40), (M41) ve (M47) okul müdürlerinin okullara gelir getirici diğer kaynak türleri ile ilgili görüşlerine aşağıda yer verilmiştir:

“Yeni kayıt yapacak öğrencilerden MEB tarafından belirlenecek miktar kadar (bir kereye mahsus) kayıt ücreti alınmalıdır. Okul - Aile Birliği hesaplarından kesilen % 20’lik oran kesilmemelidir. İl düzeyinde yapılan sosyal ve kültürel faaliyet giderleri İl Milli Eğitim Müdürlükleri’nce karşılanmalıdır...” (M3)

“Maddi durumu iyi olmayan öğrenciler, muaf tutulması koşulu ile geriye kalan öğrencilerin yılda bir kez “Eğitime Katkı Payı” adı altında 50-100 TL arasında bir ücretin Okul - Aile Birliği hesabına aktarılması, okul bünyesinde yetiştirme kursları ile sınavlara hazırlık kursları veya etüt çalışmaları adında isteğe bağlı öğrencilerin

katılımı ile gelir getirici etkinliklerin yapılması için yasal düzenlemelerin yapılmasında yarar vardır.” (M14)

“Okullar Hayat Bulsun Projesi kapsamında okul ile ilgili birim ve bölümlerin toplumun yararlandırılması ve gelir getirici duruma getirilmesi...” (M24)

“... Kantin vb. kira gelirlerinin milli eğitime ayrılan % 10 + % 10 = % 20’lik kısmı da okullara bırakılmalıdır.” (M26)

“Okul bahçeleri ve oyun sahaları kiralanabilir. Bilişim Teknolojileri sınıflarının internet cafe olarak kullanılması ile gelir getirici çalışmalar sağlanabilir.” (M30)

“Öğrencilerden alınan SBS sınav ücretleri okula verilmelidir... Mahalli idarelerin aldıkları vergiden belli bir düzenleme ile bir miktarının o bölgenin eğitim kurumlarına verilmelidir...” (M41)

“Okullarımızda veliler gönüllü olarak bağış yapmamaktadırlar. Hatta yıllardır bir lira bile bağışlayan olmamıştır.” (M45)

“Taşınır mal alım ve kullanım hakkı okullara verilmelidir. Dışarıdan teknik ve uzman eleman desteği vererek okullarda ihtiyaç duyulan mal ve hizmet alımlarının okullara bırakılmalıdır. Okul - Aile Birliklerine gelecek aynı ve nakdi yardım ve bağışların kapsamının genişletilmesi gereklidir. Bazı değerli evraklarının ücrete tabi tutularak okullara maddi destek sağlanabilir. Gelir elde edecek işletmelerin, mekânların, araç-gereçlerin okulların hizmetinde gelir elde edecek şekilde kullanılması, kira ve işletme hakkının okullara verilerek kapsamın genişletilmesi sağlanabilir.” (M47)

Araştırma yapılan okullarda görev yapan (M18) ve (M40) okul müdürlerinin bu soru ile ilgili vermiş oldukları dikkat çekici yanıtlar aşağıda ifade edilmiştir:

“Mevcut yasalar çerçevesinde ek kaynak sağlamak son derece zor görünmektedir. Zira son genelgeler doğrultusunda artık okula gelir getirmek için yapılacak ek faaliyetlerin çoğu yasaklanmış durumdadır.” (M18)

“Bölge halkının aylık gelir ortalamasının çok düşük olmasının yanında velilerin eğitim düzeyinin düşük olmasından dolayı yeni kaynaklar temin edilmesini zorlaştırmaktadır.” (M40)

Yukarıdaki okul müdürlerinin görüşlerine göre okulların gelir sağlamak için fiziki yönden iyi durumda olması gerekmektedir. Ayrıca yapılacak yasal düzenlemelerle okul idarelerine yetki verilmesi ek kaynak sağlamasını kolaylaştıracaktır. Bu durum okulların kendi ihtiyaçlarını kısmen de olsa karşılama imkanı sağlayacaktır.

4.8. Sekizinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın sekizinci alt problemi doğrultusunda okul müdürlerinin kurumlarına mali kaynak sağlama konusunda yaptığı çalışmalar araştırılmıştır. Araştırmada okul müdürlerinin yaptıkları çalışmalarla ilgili görüşleri betimsel olarak analiz edilmiştir. Okul müdürlerinin yaptıkları çalışmalar ayrı ayrı değerlendirilmiş ve değerlendirme sonucu elde edilen veriler analiz edilerek Tablo 4.17’de verilmiştir:

Tablo 4.17.

Okul Müdürlerinin Okullarına Mali Kaynak Sağlamak Amacıyla Yaptıkları Çalışmalar

YANIT	FREKANS (N=47)	YÜZDE (%)
Okul - Aile Birliği/velilerden destek	15	31,9
Kamu kurum ve kuruluşlarından yardım alınması	6	12,8
Okul yöneticilerinden sağlanan katkılar	6	12,8
Sivil toplum kuruluşları (dernek, vakıf vb.)	5	10,6
Çeşitli öğrenci etkinliklerden sağlanan mali kaynaklar	5	10,6
Öğretmenlerden sağlanan katkılar	5	10,6
Hayırsever işadamların sağlanan katkılar	4	8,5
SODES/AB Projeleri	3	6,4
Özel kuruluşlardan alınan yardımlar	3	6,4
Kermesler	3	6,4
Salonların ve okul bahçelerinin özel günlerde kiraya verilmesi (düğün, nişan vb.)	2	4,3
Esnaftan sağlanan katkılar	2	4,3
Sponsor bulmak	1	2,1
Çalışma yapılamadığını belirtenler	13	27,7

Tablo 4.17 incelendiğinde araştırmaya katılan okul müdürlerinin % 31,9’u “Okul - Aile Birliği/velilerden destek” sağlama çalışmaları yapmaktadırlar. Bu çalışmadan sonra okul müdürlerinin okullara gelir sağlamak amacıyla yaptıkları çalışmalar olarak % 12,8 ile “Kamu kurum ve kuruluşlarından yardım alınması” ve “Okul yöneticilerinden sağlanan katkılar” gelmektedir. % 10,6 ile “Sivil toplum kuruluşları (dernek, vakıf vb.)”, “Çeşitli öğrenci etkinliklerinden sağlanan mali kaynaklar” ve “Öğretmenlerden sağlanan katkılar” okul müdürleri tarafından belirtilen diğer gelir getirici çalışmalardır.

Araştırmanın yapıldığı okullarda görev yapan okul müdürlerinden 13 tanesi çeşitli sebeplerden dolayı okullarına mali kaynak sağlayamadıklarını ve çalışma yapamadıklarını belirtmişlerdir. Bu okul müdürlerinden (M3), (M6), (M11), (M27) ve (M45)’in görüşleri aşağıda verilmiştir:

“Çevrede okullara mali kaynak sağlayacak kişi ve kurumlar yoktur. Herkes okullardan yardım almak için girişimde bulunmakta, bunu yapan veli sayısı bayağı fazladır.” (M3)

“Okulumuzun veli potansiyeli fakir olduğundan mali kaynak sağlamak için uygun ortam da bulunmadığından bir şey yapamıyorum.” (M6)

“Velilerimiz genelde köy ve mezralarda ikamet ettiklerinden, öğrencilerimizin maddi durumları düşüktür. Bu sebeplerden velilerden destek alamamaktayız. Zaten yönetmelik de buna imkân vermemektedir...” (M11)

“Çalışma yapmak bizim zorunluluğumuzda mı? Zorunlu eğitim yapmıyor muyuz? Kaynağın genel bütçeden sağlanması gerekmez mi?” (M27) diyerek konuya farklı bir bakış açısı ile yaklaşmaktadır.

“Okulumuz için mali kaynak bulmak için; milli eğitimle iletişime geçerek sıkıntılarımızı anlatma ve çözüm bulmalarını sağlama çabası içerisindeyiz. Yoksa biz okul idarecilerinin herhangi bir kişiden bağış talep etme yetkisi bulunmamaktadır. Milli eğitim karşılamazsa idareciler tüm giderleri kendi cebinden karşılayacaktır.” (M45)

Okul müdürleri tarafından okula mali kaynak sağlama yönünde yapılan en fazla çalışma olan “Okul - Aile Birliği ve velilerden destek sağlama” ile ilgili okul müdürlerinden (M9), (M14), (M28) ve (M43)’ün görüşleri aşağıda ifade edilmiştir:

“Okul - Aile Birliği ile işbirliği içerisinde bağış toplanıldı. Öğretmenler arasında her ay belli bir ücret toplanıldı...(M9)

“Okullardaki eğitim ve öğretim faaliyetlerinin amacına uygun yapılması için, başarıyı artırıcı tedbirler almak amacıyla velilerle işbirliği yapılmaktadır. Çevredeki hayırseverlerle işbirliği halinde hareket edilmektedir...” (M14)

“Okullarda para toplanması yasak olduğundan herhangi bir gelir sağlama faaliyeti yürütülememektedir. Sadece Okul - Aile Birliği’ne duyuru yapılması için önerilerde bulunmaktayız.” (M28)

“Okul - Aile Birliği’ni etkin bir şekilde çalıştırma ve okul bahçesinin özel günler/düğünler için kiraya verilmesi yaptığımız gelir getirici çalışmalardır.” (M43)

Okul müdürlerinden (M7), (M18), (M22), (M30), (M33), (M36) ve (M41)’in çalışma yaptıkları diğer alanlarla ilgili vermiş oldukları yanıtlar aşağıda ifade edilmiştir:

“Gönüllü veli bağışları, çay, kermes vs. gibi etkinlikler vardır. Okulumuzun bulunduğu bölge nedeniyle daha fazla mali kaynak sağlamak için veli desteği sağlanamamaktadır.” (M7)

“Velileri bağış konusunda teşvik ve ikna çalışmamız vardır. Kimi özel kurumlardan kaynak talebimiz oluyor. Jandarma, Emniyet, Gençlik ve Spor gibi resmi kurumlardan malzeme temin ediyoruz.” (M18)

“SODES Projeleri ile okula katkıda bulunmaktayız.” (M22)

“Çeşitli kurumlarla görüştüğ. Çeşitli sorunlarımızın çözümünde sponsor olmalarını sağladık (THY)...” (M30)

“Proje hazırlıyoruz ve belediyeden destek almaya çalışıyoruz.” (M33)

“Esnaf ve işadamlarıyla yaptığımız görüşmelerde aynı yardımların yapılmasını sağladık.” (M36)

“İdareci olarak katkı sağlamaktayım. Öğretmenlerden katkı parası almaktayım. Öğrencilerin yaptığı sosyal etkinliklerden kaynak sağlıyorum.” (M41)

Yukarıda ifade edilen görüşlerden yola çıkarak okulların kendi imkânları ile bazı kurum ve kişilerden yardım sağladıkları görülmektedir. Sağlanan yardımların yeterli düzeyde olmadığı görülmektedir. Bu konuda yapılan çalışmaların okulların mali kaynak sorunlarına geçici çözüm bulduğu düşünülmektedir.

4.9. Dokuzuncu Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın dokuzuncu alt problemi doğrultusunda okul müdürlerince mali kaynak sorunlarının kurumlarında yol açtığı ya da yol açabileceği yönetsel ve eğitsel sorunlar tespit edilmiştir. Araştırma sonucunda okul müdürlerinin ortaya çıkan yönetsel ve eğitsel sorunlarla ilgili görüşleri betimsel olarak analiz edilmiş ve bu konudaki düşüncelerine yer verilmiştir.

Mali kaynak yetersizliği nedeniyle okullarda yaşanan ve yaşanması muhtemel olan başlıca sorunların başında eğitsel sorunlar geldiğini düşünen (M6), (M7), (M8), (M12), (M13), (M15), (M21), (M30), (M39) ve (M40) okul müdürlerinin düşünceleri aşağıda verilmiştir:

“Okulumuzun Hentbol Takımı küçükler ve büyükler (yıldızlar)’da il birincisi olmalarına rağmen öğrencilerimiz okula getirilip götürülme masrafını bile cebimden ödedim. Mali kaynağım olsa sportif dalların çoğunda derece yapacağımızdan yüzde yüz eminim. Diğer sıkıntılar buradan kıyas edilsin.” (M6)

“Sosyal ve kültürel faaliyetler yeterince yapılamamaktadır. Yarışmalarda dereceye giren öğrenciler ödüllendirilememektedir. Eğitimde kaliteyi artırmak için artı etkinlikler yapılamamaktadır...” (M7)

“Teknolojik açıdan çağa uygun eğitim - öğretim faaliyetleri yürütülememektedir.” (M8)

“Mali kaynak yetersizliği nedeniyle öğrencilerin eğitsel olarak iyi yetişemeyeceğini düşünmekteyim.” (M12)

“Eğitimde kaliteyi düşürür ve sosyal etkinliklerin yapılamamasına neden olur...” (M13)

“Yeterli kaynak aktarımı olmadığından eğitim alt yapısı yeterli düzeyde düzenlenememektedir.” (M15)

“Genelde eğitsel konularda sıkıntı çekilmektedir. Her türlü ders araç ve gereçleri ile görsel eğitimde, akıllı tahtalar, projeksiyon araçları, sınıf televizyonları ve diğer iletişim araçlarının yokluğu düşündürücü ve tedariki mümkün olmayan araçlardır.” (M21)

“Materyal temin edilemediğinden eğitimde verim düşmektedir. Öğrencilerin başarısını ve özgüvenini negatif bir şekilde etkilemektedir. Sportif ve eğitsel gezilerin yapılamaması aktivitelerimizi azaltmaktadır...” (M30)

“Uluslar arası göstergeler dikkate alındığında devlet bütçesinden eğitime ve ilköğretime ayrılan kaynaklar yetersizdir. Mevcut kaynak akışıyla günümüz gereksinimlerini karşılamak mümkün değildir....” (M39)

“Sosyal aktiviteler gerçekleşmemektedir. Yazılı kaynaklar alınamamaktadır. Gezilere yer verilememektedir. Ders araç ve gereçleri temin edilememektedir... Sportif faaliyetler yeterince gerçekleşmemektedir.” (M40)

Mali kaynak yetersizliği nedeniyle okullarda yaşanan ve yaşanması muhtemel olan başlıca sorunların başında yönetsel sorunların geldiğini düşünen (M19), (M28), (M36), (M37) ve (M44) okul müdürlerinin görüşleri aşağıda verilmiştir:

“Zaman kaybı yaşanmaktadır. Yöneticiler açısından prestij kaybına yol açmaktadır. Mali kaynak yetersizliği ileride okul yönetimi ile veliler arasında sıkıntılara yol açabilir ve onları karşı karşıya getirebilir.” (M19)

“En önemli yönetsel sorun okullarda bütçe bulunmadığından Okul - Aile Birlikleri'ne muhtaç kalınmakta, çevre ile ilişkilerde yönetim açısından ciddiyetsizliklerle karşılaşma ortamı oluşturmaktadır...” (M28)

“Mali kaynak yetersizliği nedeniyle sosyal ve kültürel etkinliklerin yapılması konusunda güçlükler yaşanmaktadır. Okul idareleri mali sorunları gidermek için bazen dilenci konumuna düşmektedir. Böylelikle asli görevleri olan eğitim ve öğretimi aksatmaktadır.” (M36)

“Mali kaynak yetersizliğinden dolayı zamanında müdahale edemediğimiz sorunlar, zamanla daha farklı sorunlara neden olabilmektedir.” (M37)

“Öğretmenlere karşı bayağı zorlanıyoruz. Öğrenciye karşı ise sıkıntı içerisinde girebiliyoruz. En önemlisi çözemediğiniz sorunlar zamanla sizde psikolojik bir iz bırakabiliyor.” (M44)

Mali kaynak yetersizliği nedeniyle okullarda hem yönetsel sorunlar hem de eğitsel sorunlar yaşanacağını düşünen (M3), (M9), (M10), (M16) ve (M41) okul müdürlerinin görüşleri aşağıda verilmiştir.

“Okul müdürü olarak eğitimin nicelik kısmıyla uğraşıyoruz. Nitelikli eğitim ikinci hatta üçüncü görev alanımız haline gelmiş bulunmaktadır.” (M3)

“İdareci ve öğretmenler eğitim - öğretim işleri ile uğraşmaları gerekirken mali kaynak sıkıntılarından dolayı motivasyon kaybına uğramaktadır.” (M9)

“Mali kaynak yetersizliği yönetim görevlerimizin aksamasına neden olmaktadır. Mali kaynak yetersizliği iletişimden temizliğe, eğitimden öğretime tüm çalışmaları engellemekte, en önemlisi de biz eğitimcilerin moral ve motivasyonunu bozmaktadır.” (M10)

“Mali kaynak yetersizliği eğitsel ve yönetsel anlamda verimi düşürmektedir. Okulların eğitsel ihtiyaçları karşılanmadığı için bizi öğrenci ve öğretmenlere karşı yöneticilik anlamında zor durumda bırakmamaktadır.” (M16)

“Temizlik sorunu yaşanmaktadır. Okullar hijyenik olmamaktadır. Güvenlik yetersizliği mevcuttur. Okullarımızda güvenlik görevlisi bulunmamaktadır. Bu da okulların güvensiz yerler olmasına yol açmaktadır. Oyun alanlarının yetersizliği, öğrencinin enerjisini harcayamaması nedeniyle öğrenciyi motive etmiyor...” (M41)

Okul müdürlerinin görüşlerinden okullarda mali kaynak yetersizliği sebebiyle önemli yönetsel ve eğitsel sorunlar yaşadıkları anlaşılmaktadır. Yönetsel olarak idareciler çalışanlara, öğretmenlere ve öğrenci velilerine karşı sıkıntı yaşamaktadırlar. Eğitsel olarak ihtiyaçların karşılanamaması okulların akademik ve sportif başarılarını olumsuz etkilemektedir.

4.10. Onuncu Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın onuncu alt problemi doğrultusunda okul müdürlerinin mali kaynak sorunlarını gidermek amacıyla yaptığı öneriler araştırılmıştır. Okul müdürlerinin yaptıkları öneriler ayrı ayrı incelenmiş ve elde edilen veriler istatistiklere dökülerek, Tablo 4.18’de sunulmuştur:

Tablo 4.18.

Okul Müdürlerinin Mali Kaynak Sorunlarını Gidermek Amacıyla Yaptığı Öneriler

YANIT	FREKANS (N=47)	YÜZDE (%)
Genel bütçeden doğrudan kaynak ayrılması	41	87,2
Gönüllü bağışlar	6	12,8
Okul - Aile Birliklerinin aktif olarak çalıştırılması	5	10,6
Veli desteğinin sağlanması	4	8,5
Okuldaki sosyal etkinliklerden sağlanacak gelirler	4	8,5
Kamu kurum ve kuruluşlar (yerel yönetimler, belediye vb.)	4	8,5
MEM tarafından % 20’lik payın alınmaması	2	4,3
Özel kuruluşlardan sağlanacak katkılar	2	4,3
Kardeş okul uygulamaları	2	4,3
Kantin gelirleri	2	4,3
İş adamlarının katkıları	1	2,1
TEFBİS sisteminin uygulanması	1	2,1
Geliri fazla olan okuldan az olan okula kaynak aktarılması	1	2,1
Okul aidatı	1	2,1
Okullara mali işlerden sorumlu tesis müdürü atanması	1	2,1

Tablo 4.18 incelendiğinde okullarımızdaki mali kaynak sorununu çözmek için, araştırmaya katılan okul müdürlerinin büyük çoğunluğu (% 87,2) “Genel bütçeden doğrudan kaynak ayrılması” önerisinin ilköğretim kurumlarındaki mali kaynak sorunlarını çözecek 1. öneri olduğunu ifade etmişlerdir. 2. sıradaki çözüm önerisi % 12,8 ile “Gönüllü bağışlar”, 3. sırada ise % 10,6 ile “Okul - Aile Birliklerinin aktif olarak çalıştırılması” çözüm önerisi olarak sunulmuştur.

“Okulların mali kaynak sorunlarının çözümü” ile ilgili yapılan örnek çalışmaların sonuçlarına genel olarak bakılıp, değerlendirildiğinde:

Öztürk (2002) tarafından yapılan araştırmaya göre okul yöneticilerinin ek kaynak sağlamaya yönelik en çok ifade ettikleri görüşler; “Devlet ilköğretime daha fazla kaynak ayırmalı”, “Zorunlu veli katkısı sağlanmalı” ve “Yerel yönetimlerce karşılanmalı” şeklinde sıralanmaktadır.

Altuntaş (2005)’da ek kaynak konusunda okul müdürlerinin “Okul adına bütçe ayrılmalı”, “Okulun bölümleri gelir getirici faaliyetlerde kullanılmalı”, “Devlet tarafından karşılanmalı” ve “Gelir getirici sosyal etkinliklerden sağlanmalı” görüşlerini ifade ettiğini belirtmiştir.

Özçelik (2007) tarafından yapılan araştırmaya göre, yöneticilerin önerilerinin % 25,6’sı velilerin ve kişilerin okullara destek olmaları için özendirilmesi yönündedir. Burada öğrencilerden, aldığı eğitim hizmetinin parasını ödeyemeyecek durumda olanların eğitim hizmeti alamayacağı belirtilmektedir ve eğitimin paralı hale getirilmesi yönünde görüş belirtilmektedir. Yönetici önerilerinin % 20,8’i ise ödeneklerin artırılması şeklindedir. Önerilerin % 18,6’sını bazı kurum ve kuruluşlardan destek alınması, % 11,6’sını ise okullara günlük giderler için ek kaynak ayrılması oluşturmaktadır. “Bakanlık, okulların ihtiyaçları için hizmet satın almalı” önerisi önerilerin % 10,4’ünü oluştururken, “Kamu bütçesi dengeli dağıtılmalı” önerisi ise % 4,7’sini oluşturmaktadır. Yöneticiler birer kez (% 1,2) “Okul yöneticilerine ek kaynak sağlanmalı”, “Bakanlıkta toplanan eğitime katkı payları okullara da yansıtılmalı”, “Okullarda zorunlu aidat toplanmalı”, “İl ve İlçe Milli Eğitim Müdürlükleri okullara katkı sağlamalı” önerilerini belirtmişlerdir.

Yamaç (2010) yaptığı araştırmaya göre okul yöneticilerinin çok büyük bir bölümü (% 53,62) ilköğretimin finansının devlet tarafından karşılanması gerektiğini ifade etmişlerdir. İkinci sırada ise yerel yönetimlerden destek alarak (% 39,13) okulların finans sorunlarının çözüleceğini belirtmişlerdir.

Çalışma sonuçlarında verilen öneriler, bakanlığın her bir okulu ayrı olarak ele alıp ödenekleri, okulların ihtiyaçları doğrultusunda adil ve dengeli olarak dağıtmasının gerekliliğini göstermektedir. Öztürk (2002), Altuntaş (2005), Özçelik (2007) ve Yamaç (2010)’ın okulların mali kaynak sorunlarının çözümü ile ilgili çalışmalarında ilk

önerileri çalışmamızın sonucundaki önerilerin başında yer alan “Genel bütçeden doğrudan kaynak ayrılması” ile aynı çıkmıştır. Diğer çözüm önerilerine baktığımızda çalışmamızın sonuçları ile farklılık göstermektedir.

Araştırmada sonucunda okul müdürlerinin mali kaynak sorunlarını çözmek için önerileri analiz edilmiştir. Analiz sonucu okul müdürlerinin önerileri görüşme sonucunda çalışmaya eklenmiştir.

Okul müdürlerinin büyük çoğunluğu tarafından ifade edilen öneri olan “Genel bütçeden doğrudan okullara kaynak ayrılması” ile ilgili (M2), (M3), (M7), (M10), (M11), (M12), (M13), (M18), (M20), (M26), (M30), (M36) ve (M40) okul müdürlerinin görüşleri aşağıda verilmiştir:

“Bakanlık tarafından ilköğretim kurumlarına öğrenci sayısına göre kaynak gönderilmelidir.”(M2)

“Öğrenci sayısına göre devlet okullarına kaynak aktarmalıdır. Her okula tesis müdürü atanması gerekir. Okulların mali kaynak, onarım ve bakım işleri okul müdürü değil, tesis müdürünün sorumluluğuna verilmelidir. Tesis müdürü mali kaynak (onarım - bakım) işleri ile uğraşınca okul müdürleri ise nitelikli eğitimle uğraşabilecektir.” (M3)

“İlköğretimde ya paranız olacak ya da tüm giderler devlet tarafından karşılanacaktır. Her okula ihtiyaçları oranında bütçe verilmeli ya da okullarda sosyal ve kültürel aktivitelerde veli desteğini sağlayacak faaliyetlere olanak sağlanmalıdır.”(M7)

“Okullara gerekli tüm mal ve hizmet alımı için bakanlık hiçbir aracı kullanmadan okullara yeterli ödeneği ayırmalıdır.... İlköğretim kurumlarına, okulların fiziki yapısı ve öğrenci mevcudu dikkate alınarak merkezden bağımsız bütçe ayrılmalıdır.” (M10)

“Genel bütçe veya il özel idaresi bütçelerinden pay ayrılarak doğrudan okullara aktarılmalıdır.” (M11)

“Okullara ayrılan bütçe doğrudan okulların hesabına aktarılmalıdır.” (M12)

“MEB, öğrenci sayısına göre okullara kaynak aktarmalıdır. Aktarılan paranın komisyon ya da Okul - Aile Birliği'nin başkanlığında harcanmalıdır.” (M13)

“Milli eğitim bütçesinin aktarılması gerekmektedir. Zira farklı kanallardan okul bütçesini zenginleştirmek isteyen okul müdürleri zaman zaman soruşturmalara muhatap olmaktadır. Bence öğrenci başına her okula bir harcama oranında ödenek ayrılmalıdır. Ayrılan bu ödenek ise Okul - Aile Birliği hesabına aktarılmalıdır.” (M18)

“MEB’in ilköğretim kurumlarına öğrenci veya derslik sayısına göre özel bütçe ayırması ve tahsis etmesi gerekir.” (M20)

“Okullara düzenli olarak öğrenci sayıları, coğrafi konumları ve büyüklükleri dikkate alınarak bir bütçenin ayrılması sorunları çok önemli derecede çözecektir.” (M26)

“Okula bir bütçe verilmesi ve bu bütçenin harcama yetkilisinin okulda kurulacak bir komisyona verilmesi son derece önemlidir. Velilerin de bu bütçeyi periyodik olarak denetlemesi sağlanmalıdır. Ayrıca devletin çeşitli özel şirketleri eğitime yardım konusunda teşvik etmesi gereklidir.” (M30)

“MEB tüm okullara öğrenci sayısı kadar ödenek aktarmakla mali sorunların giderilmesini sağlayabilir. Böylece okul idareleri okulların mali sorunlarıyla uğraşmak yerine eğitim ve öğretimle uğraşacaklardır.” (M36)

“Tüm okullara öğrenci sayısına göre genel bütçeden pay ayrılmalıdır. Bunun da planlamasını okul yönetimi yapmalıdır.” (M40)

Araştırmanın yapıldığı okullarda görev yapan okul müdürlerinin okullardaki mali kaynak sorunlarını çözmek için yaptıkları öneriler olan “Gönüllü bağışlar” ve “Okul - Aile Birlikleri’nin aktif olarak çalıştırılması” ile ilgili bazı okul müdürlerinin görüşleri aşağıda ifade edilmiştir:

“Zorunlu bağışlar (öğrenci velilerinden katkı paylarının alınması) kantin kiralarının tamamının okullara aktarılması sağlanmalıdır.”(M26)

“Maddi durumu iyi olan velilerin okula katkı yapmaları sağlanmalıdır. Bu konuda Okul - Aile Birliklerinin sembolik değil aktif görev üstlenmeleri son derece önemlidir.”(M44)

“Okul yöneticilerine giderlere göre velilerden cüzi miktarda aidat toplama yetkisi verilmelidir. Okul bahçelerinin ve konferans salonlarının hafta sonu işletme yetkilerinin okul idaresine veya Okul - Aile Birlikleri’ne verilmesi sağlanmalıdır.”(M45)

“Bağışlar yasal düzenlemeye kavuşturulmalıdır. Velilerin imkânları ölçüsünde etkin katılımı sağlanmalıdır...”(M46)

“Okul - Aile Birliği hesabını ve yönetimini aktif olarak işleten kurumların desteklenmesi gereklidir. Ayrıca TEFBİS sisteminin uygulanabilir hale getirilmesi ekonomik anlamda okullara katkı sağlayacaktır...”(M47)

Okul - Aile Birliklerini “Kardeş okul uygulamaları” ile işbirliği halinde aktif hale getirme ilgi çekici bir çözüm önerisidir. Bu öneri ile ilgili (M15), (M41) ve (M42) okul müdürlerinin görüşleri şöyledir:

“Okulların diğer kurumlara kardeş yaptırılıp kaynak aktarımı olabilir.” (M15)

“Kardeş okul uygulamaları ile Okul - Aile Birlikleri güçlü olan okullar ile ödenek aktarımı yapabilecek düzenlemeler yapılmalıdır...”(M42)

“Genel bütçede eğitime ayrılan % 3'lük bölümün okullara aktarılması maddesi işletilmelidir. Eğitim bölgesinde bulunan kantin vb. alanlardan elde edilen gelirlerden ilçe ve il milli eğitim müdürlüğünün % 20'lik payının okullara aktarılması sağlanmaktadır. Geliri fazla olan okulların ihtiyaç fazla kaynaklarının geliri olmayan okullara aktarılması sağlanabilir. Kardeş okul uygulamaları ile gelir sağlanabilir.”(M41) okul müdürü İl ve İlçe Milli Eğitim Müdürlüklerine verilen katkı payının alınmaması ve kardeş okul uygulamalarını önererek yeni bir çözüm yolu sunmaktadır.

İlköğretim kurumlarının mali kaynak sorunlarının çözümü konusunda dikkat çekici birkaç çözüm önerisi aşağıda verilmiştir:

“Eğitim özelleştirilmelidir. Her şubede öğrenim gören öğrencilerin kendi ihtiyaçlarını gidermek için bağımsız sınıflar oluşturulmalıdır.”(M21)

“Okula alınacak malzeme ve onarım işlerinin ihale süreçleri okul tarafından yapılmalıdır.”(M37)

“Okulu ve okul yönetimini veliye muhtaç edecek uygulamalar kaldırılmalıdır ... İl Özel İdareleri ve yerel yönetimlerde okullara ait özel bütçelerin oluşturulması sağlanmalıdır.”(M43)

Çalışmada dikkat çekici çözüm önerilerinden biri de ilköğretim kurum müdürlerinin ortaöğretim kurumları ve yüksek öğretim kurumlarındaki gibi bütçe ayrılmasını talep etmeleridir. Bu konuda (M8), (M14), (M17), (M27) ve (M31) okul müdürlerinin görüşleri şöyledir:

“İlköğretim kurumlarının bütçeleri de liselerdeki gibi olmalıdır.” (M8)

“Bakanlığın ortaöğretim ve yüksek öğretimde olduğu gibi günün koşullarını da dikkate alarak yeteri kadar ödenek ayırması ve ödeneği her kurumun hesabına aktarması gerekir. Okul yönetimi ile öğretmenlerin çevre ile yapacakları işbirliği ile her türlü sorunları giderilebilecektir. Bakanlığın, bağış ile ilgili olumsuz çalışmaları nedeniyle velilerin katkıları azalmaktadır. Sorunun temelde giderilmesi için okullara bütçe ayrılması gerekmektedir.” (M14)

“Liselere ayrılan bütçe gibi ilköğretilere de bütçe ayrılması, bakanlıktaki “bağış algısını” kırarak, okulların kendi sorunlarını kendilerinin çözeceği bir ortam oluşturacaktır.” (M17)

“Zorunlu eğitim kapsamındaki (4+4+4) okulların mali kaynaklarının da ortaöğretim ve yüksek öğretimde olduğu gibi tüm okullara genel bütçeden okul yönetimlerine bütçe aktarılmalıdır.” (M27)

“Ortaöğretim kurumlarında olduğu gibi ilköğretim kurumlarında da bütçelerin öğrenci sayısına göre ilköğretim kurumlarının hesaplarına aktarılması gerekmektedir.” (M31)

Okul müdürlerinin ifade edilen görüşlerde uzun süreli ve kalıcı çözümler aradıkları görülmektedir. Bu amaçla, “Devlet tarafından ilköğretim kurumlarına doğrudan bütçe aktarılması” nı önermektedirler. Çözüm önerisine dayanak olarak ortaöğretim ve yüksek öğretim kurumlarındaki bütçe uygulamalarını göstermektedirler.

4.11. Mali Kaynak Konusu ile İlgili Okul Müdürlerinin Belirttikleri Diğer Hususlar

Araştırma envanterinin sonunda, “Mali kaynak ile ilgili olarak eklemek istediğiniz başka bir husus var mı?” sorusuna okul müdürlerinden bazılarının vermiş oldukları cevaplar aşağıda sıralanmıştır.

Okulların mali kaynak sorunları söz konusu olduğunda okul müdürlerinin tepkili oldukları ve bu konuda bir çalışma belediklerini ısrarla belirtmektedirler. Okul müdürlerinden eğitim konusunda destek bekleyen veya mali kaynak konusunda yetki isteyen (M7), (M9), (M18), (M21), (M30), (M37), (M38) ve (M41)'in düşünceleri şöyledir:

“Eğitimde kalitenin artırılması hedefleniyorsa okullar mali kaynak doğrultusunda yaşanan olumsuzluklardan arındırılıp, daha fazla destek ve imkân tanınmalıdır.” (M7)

“Velilerden, işadamlarından, kurumlardan, yerel yönetimlerden vb. yani toplumun bütün kesimlerinden bu konuda biraz daha duyarlı olmaları istenmelidir.” (M9)

“Her türlü denetime açık olması koşuluyla okul müdürlerine yasal çerçevede kaynak sağlanması konusunda ve okulun birimlerini kaynak sağlayabilmesi için yeterli yetki verilmesi son derece önemlidir.” (M18)

“İlköğretim kurumlarının yönetsel olarak bağımsız olmaları sağlanmalıdır. Genel bütçeden ayrılan miktarların okul idaresine devredilmesi (harcamaların denetçiler tarafından denetlenmesi) gerekir.” (M21)

“Eğitim kurumlarının ve camiasının hızlı bir şekilde itibarının ve değerinin artırılması gerekmektedir. Basın ve yayın yoluyla kurumlara ilgi ve yardımın teşvik edilmesi son derece önemlidir.” (M30)

“... Köy okullarının kendi bütçeleri bulunmamaktadır. Köy okulları kaderlerine terk edilmiş durumdadır. Bununla ilgili bir bütçe (mali kaynak) aktarımı yapılması gerekmektedir.” (M37)

“Okuldaki sürece kesinlikle veliler ve kurumların dâhil edilmesi için çalışmalar yapılmalıdır. Onların da bu konuda gerekli duyarlılığı göstermesi eğitimin başarıya ulaşması için önemli paya sahiptir.” (M38)

“Okullara proje yapma imkânları sunulup, mali yönden kaynak sağlanmalıdır. Mali yönden güçlü kurumlar her zaman başarılı olur.” (M41)

Bu görüşlerin yanında okul müdürlerinin mali kaynak konusunda görev ve sorumlulukları yönünde düşüncelerini belirten (M10), (M19), (M27) ve (M28) okul müdürlerinin görüşleri şöyledir:

“Okul yöneticileri mali kaynak yetersizliği kaygısına düştükleri andan itibaren asli görevleri olan eğitim - öğretim işlerinden uzaklaştılar. Unutulmamalıdır ki; biz eğitimciyiz, işletmeci değiliz ... Okul yönetimlerinin giderleri karşılamak için kurum ve kuruluşlardan mal ve hizmet talep etmeleri hem sorunları çözmekte, hem de biz okul yöneticilerini asli görevlerinden uzaklaştırmaktadır.” (M10)

“Okul yöneticilerinin mali kaynak sağlama ile ilgili görevleri, sorumlulukları neler ise bakanlık tarafından yasal mevzuata dökülmelidir.” (M19)

“...Okullar tek başına bırakılmamalıdır...” (M27) okul müdürü okulların idarelerinin mali kaynak konusunda yalnız bırakılmasından şikayet etmektedir.

“Okul yönetimlerini üçüncü dünya ülkeleri gibi merkezden ve elden yönetilmesi yerine, okulların yönetimlerinin tasarrufuna bütçe verilmesi sorunları çözümlenmesinde önemli bir mesafe alınmasını sağlayacaktır.” (M28) okul müdürü düşüncesiyle farklı bir bakış açısı ile konuya ilgi çekmektedir.

(M39) ve (M47) okul müdürlerinin düşünceleri temel eğitim olarak nitelendirilen ilköğretim eğitiminin öğrencilerimizin eğitimi açısından önemine ışık tutacak ve özetler niteliktedir:

“İlköğretim topluma ve yasalara saygılı, toplumsal sorunlara duyarlı bir vatandaş yetiştirmenin ve kalkınmanın anahtarı olmalıdır. İlköğretim tüm toplumu ilgilendiren bir girişimdir ve ancak toplumun tüm kesimlerinin katılımıyla geliştirilebilir.” (M39)

“4+4+4 eğitim sisteminin hayata geçirilmesi ile sayısı daha da artacak olan eğitim kurumlarının mali kaynak bulma noktasında karşılaşacakları sorunların da artacağı var sayılarak sistemin tam olarak oturması gerçekleşene kadar yeni ilkokul ve ortaokullara ciddi anlamda maddi destek sağlanması gerekmektedir. Şunu unutmamak lazım ki temel sağlam atılmazsa gövde ve baş sağlam olmaz...” (M47)

Okul müdürlerinin görüşlerinde ilköğretimin önemini vurguladıkları görülmektedir. Ekonomik sorunların okul müdürlerini düşürdükleri zor durumlara vurgu

yapılmaktadır. Toplumun bütün kesimlerinin eğitim - öğretim sürecine katılması beklenmektedir. Okul idarecileri ve öğretmenleri eğitim kurumlarının yalnız bırakıldığını, bunun da akademik başarıyı baltaladığı ifade edilmektedir.

BEŞİNCİ BÖLÜM

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırmanın bu bölümünde çalışmanın bulgularından elde edilen sonuçlar ile bu sonuçlar doğrultusunda uygulamayıcı ve araştırmacılara yönelik yapılabilecek öneriler yer almaktadır.

5.1. Sonuçlar

Milli Eğitim Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı, Bingöl İl Milli Eğitim Müdürlüğü ve Türkiye İstatistik Kurumu'nda daha önce yayımlanmış bilgi ve belgeler ayrıntılı bir şekilde taranarak, ülkemizde mali kaynak konusunda elde edilen veriler yıllara göre incelenmiş ve şu sonuçlara ulaşılmıştır:

1. Milli Eğitim Bakanlığı bütçesinin GSYH'ye oranlarına bakıldığında ortalama % 2,31; konsolide / merkezi bütçeye oranlarına bakıldığında ise ortalama % 8,97 olduğu ve son yıllarda bu ortalamanın giderek artmakta olduğu görülmektedir.

2. Milli Eğitim Bakanlığına ayrılan paydan ilköğretime ayrılan payın ortalama % 55,46 olduğu fakat son yıllarda giderek azaldığı görülmektedir. Bu durum MEB bütçesindeki artışın ilköğretim kurumlarına ayrılan bütçeye yansımadağı sonucunu doğurmaktadır. Bu da hem anayasa hem de ilgili kanunlarla çelişkiler oluşturmaktadır.

3. Bingöl ilinde İl Milli Eğitim Müdürlüğüne ayrılan bütçe yıllar itibari ile artış göstermektedir. 2007 ile 2012 yıllarına bakıldığında yaklaşık olarak % 399,3'lük bir artış görülmektedir. Bütçede azalmanın olduğu tek yıl 2009 yılıdır. En büyük artışın ise 2012 yılında olduğu sonucuna varılmıştır.

Araştırmanın alt problemleri kapsamında elde edilen nicel verilerin çözümlenmesinde frekans ve yüzde analizi, nitel verilerin çözümlenmesinde ise betimsel analiz kullanılmıştır. Yapılan analizler sonucunda alt problemlere göre sırasıyla şu sonuçlara ulaşılmıştır:

Araştırmanın birinci alt problemi, “*İlköğretim kurumlarının gelir kaynakları nelerden oluşmaktadır?*” olarak belirlenmiştir. Bu kapsamda okul müdürlerine ilköğretim kurumlarının gelir kaynaklarının neler olduğu sorulmuş ve elde edilen bulgular incelenmiştir. İnceleme sonucunda;

1. İlköğretim kurumlarının bütçe dışı 18 çeşit özel gelir kaynağı sağladığı tespit edilmiştir.

2. Gelir türleri; işletme gelirleri, bağışlar, ayni ve nakdi katkılar, pay ve aidat gelirleri ve sosyal etkinlik gelirleri olmak üzere 5 bölümde ele alınmıştır. Okul müdürlerinden elde edilen verilere göre;

- “Kantin kira gelirleri” % 68,1 ile okulların sahip olduğu tek gelir türünün “İşletme Geliri” olduğu görülmüştür. Ayrıca okulların % 31,9’unun herhangi bir “İşletme Geliri”nin olmadığı tespit edilmiştir.

- “Bağışlar” bölümünde yer alan gelir türleri okulların en fazla gelir sağladıkları gelir türleridir. Bu bölümde, “Öğretmenlerden sağlanan bağışlar” % 51,1, “Okul idarecilerinden sağlanan bağışlar” % 48,9 ve “Gönüllü nakit bağışlar” % 46,8 ile en çok gelir sağlanan “Bağış” türleri olduğu sonucuna varılmıştır.

- “Ayni ve Nakdi Katkılar” bölümünde, en çok gelir sağlanan gelir türünün % 48,9 ile “Kamu kurum ve kuruluşlarından sağlanan ayni katkılar” olduğu, bunu % 19,1 ile “Kamu kurum ve kuruluşlarından sağlanan nakdi katkılar” ve % 10,6 ile “Özel kurumlardan sağlanan ayni katkılar” ın takip ettiği belirlenmiştir.

- “Pay ve Aidat Gelirleri” bölümünde, “Anasınıfı aidatı”nın % 29,8 ile en fazla gelir sağlanan gelir türü olduğu tespit edilmiştir. İkinci sırada % 12,8 ile “Okul - Aile Birliği aidatı” ve üçüncü sırada ise % 4,3 ile “Hafta sonu kurslarından kalan pay gelirleri”nin geldiği görülmüştür. Araştırma yapılan okullardaki okul müdürlerinin % 61,7’si okullarında herhangi bir “Pay ve Aidat Geliri” olmadığını belirtmişlerdir.

- “Sosyal Etkinlik Gelirleri” en az gelir sağlanan gelir türüdür. Bu bölümde en yüksek oranla gelir sağlanan gelir türleri “Kermes” ve “Tiyatro, piyes” gelirleridir. “Okuma bayramı”ndan hiçbir okulun gelir sağlayamadığı tespit edilmiştir

- Okul müdürlerinin % 89,4 gibi büyük bir oranı okullarında herhangi bir “Sosyal Etkinlik Gelirleri” olmadığını belirtmişlerdir.

Araştırmanın ikinci alt problemi, “*İlköğretim kurumlarının gider türleri ve karşılandıkları gelir kaynakları nelerden oluşmaktadır?*” olarak belirlenmiştir. Bu kapsamda okul müdürlerine gider türleri ve sağlandıkları gelir kaynaklarının neler olduğu sorulmuş ve elde edilen bulgular incelenmiştir. İnceleme sonucunda;

- Okul müdürleri, okulların yakıt, telefon ve elektrik harcamalarının tamamını genel bütçe ile karşıladıklarını ifade etmişlerdir. Bu gider türlerinin dışında, “Okula alınan demirbaşlar” ve “İnternet harcamaları”nın % 97,8’i ile “Hizmetli ücreti”nin % 95,7’sinin genel bütçeden karşılandığı tespit edilmiştir.
- Okul müdürleri tarafından ek kaynaklarla karşılanan giderlerin başında, % 87,2 ile “Sosyal etkinlik giderleri” ve “Ufak tefek tamirat işleri” gelmektedir. “Spor, müzik, görsel sanatlar vb. malzeme giderleri” % 76,6 ile ikinci sırada, “Temizlik ve kırtasiye giderleri” ise % 72,3 ile üçüncü sırada yer gelen gider türleri arasında olduğu görülmüştür.
- Telefon ve elektrik giderleri dışındaki tüm giderlerin finansında özel gelir kaynaklarının kullanıldığı okul müdürleri tarafından belirtilmiştir.
- Diğer kurumlardan sağlanan gelirlerden karşılanan giderlerin başında, % 34 ile “Öğrenci sosyal yardımları”, ikinci sırada % 21,3 ile “Hizmetli ücreti”, üçüncü sırada ise % 17 ile “Sosyal etkinlik masrafları”nın geldiği tespit edilmiştir.
- Araştırmaya katılan okul müdürleri listede yer alan gider türleri dışında kalorifer ve taşımacılık giderlerinin olduğunu belirtmişlerdir.
- Okulların % 32’sinde ne güvenlik sisteminin ne de güvenlik elemanının bulunmaması çok düşündürücü bir noktadır. Güvenlik sistemi bulunan okulların % 32’si genel bütçeden destek alırken, % 40,4’ü ise ek kaynaklarla bu sistemlerin giderlerini karşıladıklarını belirtmişlerdir.

Araştırmanın üçüncü alt problemi, “*İlköğretim kurumlarının yerleşim birimlerine göre gelir kaynakları ve gelir türleri arasında ne gibi benzerlikler ve farklılıklar vardır?*” olarak belirlenmiştir. Bu kapsamda yerleşim birimleri; il merkezi, ilçe merkezi, belde ve köy olmak üzere dörde ayrılmıştır. Yerleşim birimlerinde görev yapan okul müdürlerinin verdikleri bilgiler incelenmiştir. İnceleme sonucunda;

Okul müdürlerinin görüşleri doğrultusunda okulların “İşletme Gelirleri” ne bakıldığında;

- Tüm yerleşim birimlerinde yer alan okulların tek gelir türünün “Kantin kira geliri” olduğu tespit edilmiştir.

- “Kooperatif geliri”, “Otopark geliri” ve “Okula ait araziden sağlanan gelir” gibi işletme gelirlerinin hiçbir okulda mevcut olmadığı görülmüştür.

Okul müdürlerinin görüşleri doğrultusunda okulların “Pay ve Aidat Gelirleri” ne bakıldığında;

- Yerleşim birimlerinde görev yapan okul müdürlerinin “Pay ve Aidat Geliri” nden en fazla gelir elde ettiği gelir türlerine bakıldığında; il merkezinde “Anasınıfı aidatı”, ilçe merkezinde “Okul - Aile Birliği aidatı” ve “Anasınıfı aidatı”, köylerde ise “Okul - Aile Birliği aidatı” nın geldiği görülmüştür.

- Beldede görev yapan okul müdürlerinin tamamı ve köylerde görev yapan okul müdürlerinin ise % 92,9’u okullarında herhangi bir “Pay ve Aidat Geliri” nin olmadığını belirtmişlerdir.

Okul müdürlerinin görüşleri doğrultusunda okulların “Ayni ve Nakdi Katkıları” na bakıldığında;

- Tüm yerleşim birimlerinde en fazla sağlanan gelir türünün “Kamu kurum ve kuruluşlarından sağlanan ayni katkılar” olduğu sonucuna varılmıştır.

- Aynı zamanda il merkezinde görev yapan okul müdürlerinin % 54,2’si, ilçe merkezinde görev yapan okul müdürlerinin % 33,3’ü ve köylerde görev yapan okul müdürlerinin % 57,1’i okullarında herhangi bir “Ayni ve Nakdi Katkı” nın olmadığını belirtmişlerdir.

Okul müdürlerinin görüşleri doğrultusunda okulların sağladığı “Bağış Türleri” ne bakıldığında;

- “Gönüllü nakit bağışlar” a bakıldığında il merkezinde yer alan okullar % 54,2 ile ilk sırada gelmektedir. İl merkezinde yer alan okulları % 50 ile köyde yer alan okullar ve % 33,3 ile ilçe merkezinde yer alan okullar takip etmektedir. Beldede yer alan okullarda görev yapan okul müdürlerinin tamamı okullarına “Gönüllü nakit bağışlar” yapılmadığını belirtmişlerdir.

- “Öğretmenlerden sağlanan bağışlar” a bakıldığında % 92,9 ile köy okulları ilk sırada gelmektedir. Köy okullarını % 50 ile ilçe merkezindeki okullar ve % 33,3 ile

belde okulları takip etmektedir. % 29,2 ile son sırada ise il merkezinde yer alan okullar gelmiştir.

- “Okul idarecilerinden sağlanan bağışlar” a bakıldığında ilk sırada yine % 92,9 ile köy okulları gelmektedir. Köy okullarından sonra % 33,3 ile aynı orana sahip olan ilçe merkezindeki ve beldedeki okullar ikinci sırada gelmektedir. Bu bağış türünden en az gelir sağlayan okulların ise % 29,2 ile il merkezindeki okullar olduğu yapılan değerlendirme sonucunda görülmüştür.

Okul müdürlerinin görüşleri doğrultusunda okulların “Sosyal Etkinlik Gelirleri” ne bakıldığında;

- “Sosyal Etkinlik Gelirleri”ne bakıldığında köy ve ilçe merkezinde yer alan okulların hiçbiri bu etkinlik gelirlerini seçeneklerde belirtmemişlerdir. Beldede yer alan okul müdürlerinin sadece % 33,3’ü “Kermes” ve “Sergi” den gelir sağladığını belirtmiştir.

- “Sosyal Etkinlik Gelirleri” nden en çok gelir sağlayan okulların il merkezinde yer alan okullar olduğu tespit edilmiştir. İl merkezinde elde edilen gelir türlerine bakıldığında, % 16,7 ile “Tiyatro, piyes” gelirlerinin ilk sırada geldiği görülmüştür.

Araştırmanın dördüncü alt problemi, “*Kamu gelir kaynakları ilköğretim kurumlarının mali kaynak ihtiyacını ne ölçüde karşılayabilmektedir?*” olarak belirlenmiştir. Bu kapsamda okulların ihtiyaçlarının kamu bütçesinden ve ek kaynaklardan sağlanma oranları okul müdürlerinin görüşleri doğrultusunda incelendiğinde;

- Okul müdürlerinin % 12,7’si okulun ihtiyaçlarının % 70’inin kamu bütçesinden ayrılan ödeneklerle % 30’unun ise ek kaynaklarla karşılandığını belirtmişlerdir. Okul müdürlerinin % 10,6’sı ise okul ihtiyaçlarının % 90’ının kamu bütçesinden ayrılan ödeneklerle, % 10’unun ise ek kaynaklarla karşılandığını, % 8,5’i okulun ihtiyaçlarının % 60’ının kamu bütçesinden ayrılan ödeneklerle, % 40’ının ise ek kaynaklarla karşılandığını belirtmişlerdir.

- Okul müdürlerinin % 8,5’i ise okulun ihtiyaçlarının tamamına yakınının kamu bütçesinden ayrılan ödeneklerle karşılandığını belirtmişlerdir.

Araştırmanın beşinci alt problemi, “*Okul müdürlerine mali kaynak konusunda yardımcı olan kurumlar hangileridir?*” olarak belirlenmiştir. Bu kapsamda okul

müdürlerinin verdikleri cevaplar incelenmiş ve inceleme sonucunda şu sonuçlar elde edilmiştir:

- Araştırma kapsamında görüşülen okul müdürlerinin % 36,2'si başka kurumlardan yardım aldıklarını, okul müdürlerinin % 63,8'i ise herhangi bir kurum veya kişiden yardım almadıklarını belirtmişlerdir.
- Okullara yardım eden kurum ve kişiler sırasıyla; % 21,3 ile belediyeler, % 17 ile hayırseverler, % 8,6 ile Çevre ve Orman Müdürlüğü olarak ifade edilmiştir.

Araştırmanın altıncı alt problemi, “Okul müdürlerinin ilköğretim kurumlarında gördükleri en önemli mali kaynak sorunları nelerdir?” olarak belirlenmiştir. Bu kapsamda okul müdürlerinin görüşleri doğrultusunda aşağıdaki sonuçlar elde edilmiştir:

- İlköğretim kurumlarının en önemli mali kaynak sorunlarının başında, ilköğretim kurumlarının kendilerine ait bütçesinin olmaması, gelmektedir. Bunu sırasıyla; temizlik malzemesi giderleri, kırtasiye giderleri, bakım ve onarım işleri, teknolojik donanım eksikliği ve harcama yetkilisinin okul idaresinin olmamasının takip ettiği görülmüştür.
- Okul müdürlerinin büyük çoğunluğu ödenekleri kullanma yetkilerinin tam olmadığını belirtmişlerdir. MEB'den okullara ayrılan ödenekler yeterli olmamakla birlikte her harcama kalemi için de yeterli ödenek ayrılmadığı ifade edilmiştir.

Araştırmanın yedinci alt problemi, “Okul müdürlerinin ilköğretim kurumlarına gelir sağlamak için önerdikleri yeni gelir kaynakları nelerdir?” olarak belirlenmiştir. Bu kapsamda okul müdürlerinin görüşleri incelenmiştir. İnceleme sonucunda;

- İlköğretim kurumlarına gelir getirici yeni kaynakların başında, genel bütçeden kaynak ayrılması, düşüncesi gelmektedir. Bunu takip eden gelir getirici yeni mali kaynaklar ise; okullara halı saha yapılması, bahçe ve salonların düğün - nişanlarda kiraya verilmesi ve okul bahçelerinin çay bahçesi olarak kullanılması şeklinde sıralanmıştır.
- “Kantin kira geliri” yeni gelir kaynağı olarak kantini olmayan okul müdürleri tarafından dile getirilmiştir.
- Okulların elde ettikleri bazı yasal kazançların (kooperatiften, kermeslerden...) % 10'u İlçe Millî Eğitim Müdürlüğü'nün, % 10'u ise İl Millî Eğitim

Müdürlüğünün banka hesaplarına aktarılmaktadır. Büyükşehir statüsünde olmayan il merkezlerindeki birliklerde ise gelirin % 20'si il millî eğitim müdürlüğünün banka hesabına yatırıldığı mevcut yönetmeliklerde belirtilmektedir. Okul müdürleri İl ve İlçe Milli Eğitim Müdürlüklerine ayrılan bu payın alınmamasını talep etmektedirler.

Araştırmanın sekizinci alt problemi, “Okul müdürleri kurumlarına mali kaynak sağlama konusunda ne gibi çalışmalar yapmaktadırlar?” olarak belirlenmiştir. Okul müdürlerinin mali kaynak sağlama amacıyla yaptıkları çalışmalar incelendiğinde;

- İlköğretim kurumlarında görev yapan okul müdürlerinin okullarına gelir sağlamak için yaptığı çalışmalar; okul - aile birliği/velilerden destek, kamu kurum ve kuruluşlarından yardım alınması, okul yöneticilerinden sağlanan katkılar, sivil toplum kuruluşları (dernek, vakıf vb.), çeşitli öğrenci etkinliklerinden sağlanan mali kaynaklar ve öğretmenlerden sağlanan katkılar olarak sıralanmıştır.

- Araştırmanın yapıldığı okullarda görev yapan okul müdürlerinin 13 tanesi çeşitli sebeplerden dolayı okullarına mali kaynak sağlayamadıklarını ve çalışma yapamadıklarını belirtmişlerdir.

Araştırmanın dokuzuncu alt problemi, “Okul müdürlerine göre kurumlarındaki mali kaynak yetersizliği ne tür yönetsel ve eğitsel sorunlara neden olmaktadır?” olarak belirlenmiştir.

Okul müdürleri mevcut finans kaynaklarının yetersiz olmasından dolayı görev yaptıkları kurumlarda son derece önemli eğitsel ve yönetsel sorunların yaşandığını ifade etmişlerdir. Okul müdürlerinin yaşanan bu sorunlara ilişkin diğer görüşleri incelendiğinde;

- En önemli eğitsel sorunlar; akademik başarının düşmesi, sportif ve kültürel faaliyetlerin ve eğitsel gezilerin yapılamaması olarak tespit edilmiştir.

- Yönetsel olarak yaşanan en temel sorunlar ise; okul müdürlerinde itibar kaybına neden olması, okul müdürlerinin veli ve çevre ile iletişimini olumsuz etkilemesi ve öğretmen ve öğrenci üzerinde otorite kaybına yol açması olarak tespit edilmiştir.

Araştırmanın onuncu alt problemi, “İlköğretim kurumlarının mali kaynak sorunlarının çözümü hakkında okul müdürlerinin önerileri nelerdir?” olarak

belirlenmiştir. Bu amaçla okul müdürlerinin ilköğretim kurumlarındaki mali kaynak sorunlarını çözmek için yaptıkları öneriler incelemiştir. İnceleme sonucunda;

- İlköğretim kurumlarının finansman sorunlarının çözümüne ilişkin öneri olarak; araştırmaya katılan okul müdürlerinin büyük çoğunluğu (% 87,2) tarafından “Genel bütçeden doğrudan kaynak ayrılması” önerisi dile getirilmiştir. Bunu sırasıyla “Gönüllü bağışlar” ve “Okul - Aile Birliklerinin aktif olarak çalıştırılması” önerilerinin takip ettiği tespit edilmiştir.

Okul müdürlerinin mali kaynak konusunda önemli gördükleri diğer hususlardaki görüşleri incelenmiş ve şu sonuçlara ulaşılmıştır:

- İlköğretim kurumlarında görev yapan okul müdürlerinin mali kaynak konusunda görev ve sorumluluklarının yönetmelikte belirtilmesi önerilmiştir.
- Kardeş okul uygulamaları ile okulların hem kaynaşması sağlanabilir hem de bütçesi yetersiz olan okulların mali kaynak sorunlarına çözüm bulunacağı belirtilmiştir.
- Her türlü denetime açık olması koşuluyla okul müdürlerine yasal çerçevede bütün okul birimlerini mali kaynak sağlamak için kullanma yetkisinin verilmesi talep edilmiştir.
- Okul müdürleri mali kaynak sağlamak isterken eğitim - öğretim çalışmalarından uzaklaştıklarını ifade etmişlerdir.

5.2. Öneriler

Bu bölümde araştırma bulgularından ve sonuçlarından yararlanılarak uygulayıcılara ve araştırmacılara yönelik bazı öneriler yapılmaktadır. Bu öneriler şu şekilde sıralanabilir:

5.2.1 Uygulayıcılara Öneriler

1. Yasal çerçeve içinde kalınmak şartıyla ilköğretim kurumlarının finansına iş adamlarının, sivil toplum kuruluşlarının ve velilerin katılımı sağlanarak çözüm bulunabilir.

2. Çeşitli yöntemlerle elde edilen ek kaynakların, okul idaresinin ve okul - aile birliğinin başkanlığında oluşturulacak bir denetim komisyonu ile kullanımı sağlanabilir.

3. Ek kaynak sağlanması konusunda öğretmen ve okul idarecilerini, velilerle karşı karşıya getirmeyecek bir sistemin kurulması sağlanabilir.

4. Okul bahçelerinin yaz aylarında çay bahçesi, otopark yapılması, spor salonlarının toplantı ve sportif etkinliklere açılması, okul binalarının ise ders saatleri dışında dersanelere kiralanması gibi yöntemlerle okullara ek gelir kaynağı sağlanabilir.

5. İlköğretim kurumlarının tiyatro, konser, kermes, sergi vb. gibi sosyal etkinliklere teşvik edilmesi sağlanabilir.

6. Okullardaki BTS ders saatleri dışında mahalle halkının kullanımına açılabilir, okul idaresi tarafından bilgisayar kursu verilebilir ya da BTS bilgisayar kursları için kiralanarak okullara ek gelir sağlanabilir.

7. Tıpkı ortaöğretim ve yüksek öğretim kurumlarında olduğu gibi ilköğretim kurumlarına da MEB tarafından ayrı bir bütçe tahsis edilebilir.

8. Okulların bina, onarım ve eğitim materyalleri gibi maliyeti yüksek gereksinimlerini gidermeleri için MEB bütçesinden bütün ilköğretim kurumlarına öğrenci sayılarına göre para aktarılması sağlanarak okul bütçeleri oluşturulabilir.

5.2.2. Araştırmacılara Öneriler

1. Bu araştırma Bingöl ili merkez ve Solhan ilçesinde yer alan resmi ilköğretim kurumları ile sınırlı tutulmuştur. Araştırmalar, Bingöl ilinde yer alan diğer ilçe merkezleri ve köylerinde yer alan bütün ilköğretim kurumlarını kapsayacak şekilde geliştirilebilir.

2. İlköğretim kurumlarında mali kaynak sorunlarının öğretmen ve öğrenciler üzerindeki etkileri ile ilgili araştırmalar yapılabilir.

3. İlköğretim kurumlarında görev yapan öğretmenler, veliler ve öğrencilerle görüşmeler yapılarak, mali kaynak konusunda araştırmanın kapsamının genişletilmesi sağlanabilir.

4. İlköğretim kurumlarında mali kaynak konusunda “Alternatif Kaynak Bulma Yöntemleri” konulu araştırma yapılabilir.

5. İlköğretim kurumlarında yaşanan mali kaynak sorunlarının neden olduğu eğitsel ve yönetsel sorunlar ile ilgili araştırma yapılabilir.

KAYNAKÇA

- Ada, Ş. ve Küçükali, R. (2011). *Türk eğitim sistemi ve okul yönetimi* (2. Baskı). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Adem, M. (1993). *Ulusal eğitim politikamız ve finansmanı*. Ankara: A.Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayını.
- Akan, D. (2013). *Kuram ve uygulamada eğitim yönetimi* (Türk Eğitim Sisteminin Örgüt ve Yönetim Yapısı Bölüm Yazarlığı - Editör - Niyazi CAN). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Akça, Ş. (2002). *Ailelerin ilköğretim kademesinde yaptıkları eğitim harcamaları (Ankara ili örneği)*. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Akın, U. (2009). Türkiye’de eğitim bütçesi. *Milli Eğitim National Education Eğitim ve Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı:184, Ankara.
- Alpay, A. G. (2011). *İlköğretim okullarında finansman ile ilgili okul müdürlerinin görüşleri üzerine nitel araştırma*. Yüksek Lisans Tezi, Yeditepe Üniversitesi, İstanbul.
- Altunok, B. (2013). *Öğretmen anne - babaların çocukları ve öğrencileriyle olan ilişkilerinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.
- Altuntaş Sarıbal, Y. (2005). *İlköğretim okullarının finansman ihtiyaçlarını karşılama düzeyleri (Van ili örneği)*. Yüksek Lisans Tezi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Van.
- Arda, E. (2002). *Ekonomi el sözlüğü*. İstanbul: Alfa Yayınları.
- Arsenault, N. ve Anderson, G. (1998). *Fundamentals of educational research*. Philadelphia, Pennsylvania (USA): The Falmer Press, Taylor & Francis Inc.
- Başaran, İ. E. (1982). *Temel eğitim ve yönetimi* (10. Baskı). Ankara: A.Ü. Eğitim Fakültesi Yayını.
- Bircan, İ. (1992). Türkiye’de sekiz yıllık ilköğretimin uygulanabilirliği ve finansman modeli. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Sayı: 8.
- Bülbül, A. S. (1988). Dünya eğitim bunalımı ve eğitimin finansmanı sorunu. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*.
- Braidwood, R. J. (1995). *Tarih öncesi insan*. (Çev. B. Altınok). İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları.

- Bowen, H. R. (1980). *Investment in learning*. San Francisco: Jossey Bass Publishers.
- Cunningham, W. (1940). *Eğitimin esas problemleri*. The Macmillan Şirketi, New York.
- Çağlayan, A. (2002). *İlköğretimlerde eğitimde yönetim yönetimde kalite*. İstanbul: Bilge Yayıncılık.
- Çalcalı, Ö. (2009). *Türkiye’de 1990 sonrası kamu harcamaları içerisinde eğitim harcamalarının yeri ve önemi*. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tokat.
- Dilaver, H. (2006). Türkiye’de öğretmen istihdamının dünü, bugünü ve yarını. *Eğitimimize bakışlar*. Kültür Koleji Vakıf Yayınları.
- Dökmen, Ü. (1998). *İletişim çatışmaları ve empati*. İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Education at a Glance 2009: OECD Indicators (Bir Bakışta Eğitim 2009: OECD Göstergeleri) Raporu (2009), OECD Halkla İlişkiler ve İletişim Müdürlüğü, Fransa, <http://www.oecd.org/bookshop>, (04.12.2009).
- Ereş, F. (2005). Eğitimin sosyal faydaları, Türkiye - AB karşılaştırması. *Milli Eğitim Dergisi*, Sayı:167, [http:// yayim.meb.gov.tr/dergiler/167/index3-eres](http://yayim.meb.gov.tr/dergiler/167/index3-eres), (12 Şubat 2010).
- Gedikoğlu, T. (2005). Avrupa birliği sürecinde Türk eğitim sistemi: sorunlar ve çözüm önerileri. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Cilt 1, Sayı 1, Haziran 2005.
- Gökçe, F. (2000). *Değişme sürecinde devlet ve eğitim*. Ankara: Eylül.
- Güvence, S. (2008). *Küreselleşen Dünya’da kalkınma sürecinde AB’deki ve Türkiye’deki eğitim finansmanının karşılaştırılması*. Yüksek Lisans Tezi, M.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Hesapçioğlu, M. (1989). *Eğitim planlaması ve yönetim*. Marmara Üniversitesi, Teknik Eğitim Fakültesi, Döner Sermaye İşletmesi, İstanbul.
- Hesapçioğlu, M. ve İnandı, Y. (2008). *Eğitim finansmanı: Türkiye ve Avrupa Birliği ülkelerinde karşılaştırmalı bir çalışma*. İstanbul: TÖDER Eğitim Yayınları.
- İlköğretim ve Eğitim Kanunu (1961). 222 Sayılı Kanun, 12.01.1961 tarih 10705 sayılı *Resmi Gazete*, Ankara.
- İnandı, Y. (2005). *Avrupa Birliği ülkeleri eğitim sistemi ile Türk eğitim sisteminde eğitimin yönetimi ve finansmanı*. Basılmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

- Karaarslan, E. (2005). *Kamu Kesimi Eğitim Harcamalarının Analizi Maliye Dergisi*, Sayı 149.
- Karagözoğlu, G. (2003). *Eğitim sistemimizde öğretmen yetiştirme politikamıza genel bir bakış*. Eğitim Sistemimizde Öğretmen Yetiştirme Politikamıza Genel Bir Bakış, Eğitimde yansımalar: VII Çağdaş Eğitim Sistemlerinde Öğretmen Yetiştirme Sempozyumu, Cumhuriyet Üniversitesi Kültür Merkezi, Sivas.
- Karakütük, K. (2001). Cumhuriyetin kuruluşundan planlı döneme kadar eğitimin finansmanı: 1923, 1960. *Milli Eğitim Dergisi* (149).
- Karasar, N. (2000). *Bilimsel araştırma yöntemi* (10. Baskı). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım evi.
- Karasar, N. (2004). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım evi.
- Kavak, Y., Ekinci, E. ve Gökçe, F. (1997). *İlköğretimde kaynak arayışları bir araştırma*. Ankara: Şafak Matbaacılık.
- Kaykanacı, M. (2003). İlköğretim okul müdürlerinin yönetim işlerine verdikleri önem ve harcadıkları zaman. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 11(1).
- Kebeci, S. (2006). *Okul - aile birliğinin okul performansı üzerindeki rolü* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Koç, H. (2007). Eğitim sisteminin finansmanı. *Gazi Üniversitesi Endüstriyel Sanatlar Eğitim Fakültesi Dergisi*. Sayı: 20, Ankara.
- Korkmaz, İ. (2005). *İlköğretim okullarının karşılaştıkları finansal sorunlar*. http://www.sosyalbil.selcuk.edu.tr/sos_mak/articles/2005/14/IKORKMAZ.PDF.
- Kurul Tural, N. (2002). *Eğitim finansmanı*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Kurul Tural, N. (2012). *Eğitim finansmanı*. Genişletilmiş 2. Baskı. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Kuş, E. (2003). *Sosyal bilimlerde araştırma teknikleri nitel mi, nicel mi?* Ankara: Anı Yayıncılık.
- Kümbetlioğlu, B. (2005). *Sosyolojide ve antropolojide niteliksel yöntem ve araştırma*. Ankara: Bağlam Yayıncılık.
- Levin, H.M. (1987). (Ed. G. Psacharopoulos) "*School Finance*" *Economics of Education Research and Studies*. Oxford: Pergamon Press.
- Meriç, M. (1998). Türkiye’de yükseköğretimde finansman sorunu. *D.E.Ü.İ.İ.B.F. Dergisi*, Cilt: 13, Sayı: I.

- Milli Eğitim Bakanlığı (2005). *Milli eğitim bakanlığı okul - aile birliği yönetmeliği*. 31.05.2005 tarih 25831 sayılı Resmi Gazete, Ankara.
- Milli Eğitim Bakanlığı (2005). *Milli eğitim bakanlığı genel yönetim muhasebe yönetmeliği*. 08.06.2005 tarih 25839 sayılı Resmi Gazete, Ankara.
- Milli Eğitim Bakanlığı (2012). *Milli eğitim bakanlığı ilköğretim kurumları yönetmeliği*. 21.07.2012 tarih 28360 sayılı Resmi Gazete, Ankara.
- Milli Eğitim Bakanlığı APK Başkanlığı (2002). *Milli Eğitim Sayısal Veriler*, Ankara.
- Milli Eğitim Bakanlığı APK Başkanlığı (2003). *Milli Eğitim Sayısal Veriler*, Ankara.
- Milli Eğitim Bakanlığı APK Başkanlığı (2004). *Milli Eğitim Sayısal Veriler*, Ankara.
- Milli Eğitim Bakanlığı APK Başkanlığı (2005). *2006 Mali Yılı Bütçesine İlişkin Rapor*, Ankara.
- Milli Eğitim Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı (2006). *2007 Bütçesine İlişkin Rapor*, Ankara.
- Milli Eğitim Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı (2007). *2008 Bütçesine İlişkin Rapor*, Ankara.
- Milli Eğitim Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı (2008). *2009 Yılı Bütçe Raporu*, Ankara.
- Milli Eğitim Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı (2009). *2010 Yılı Bütçe Raporu*, Ankara.
- Milli Eğitim Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı (2010). *2011 Yılı Bütçe Raporu*, Ankara.
- Milli Eğitim Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı (2011). *2012 Yılı Bütçe Raporu*, Ankara.
- Milli Eğitim Bakanlığı TBMM Genel Kurulu *2013 Yılı Bütçe Sunuşu*, Ankara.
- Milli Eğitim Temel Kanunu (1973). 1739 Sayılı Kanun, 24.06.1973 tarih 14574 sayılı resmi gazete, Ankara.
- Mutlu, L. (1987). *Eğitim düşünceleri*. İstanbul: Ana Yayıncılık.
- Serin, N. (1972). *Eğitim ekonomisi*. A.Ü. Eğitim Fakültesi, Ankara.
- Sökenoğlu, S. (2008). *Kamu harcamalarında etkinlik ve bütçe sistemleri ilişkisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Süzük, İ. (2002). *İlköğretim okul harcamalarında genel bütçe dışındaki kaynakların yerine ilişkin okul yöneticileri ve öğretmenlerin görüşleri (Ankara ili örneği)*.

- Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Şimşek, M. (2007). *Okul - aile birliklerinin kuruluş, işleyiş ve hukuki durumları*. http://www.alomaliye.com/2007/mintez_simsek_okulaile.htm (27.01.2010).
- Şimşek, H. ve Yıldırım, A. (2006). *Nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayınevi.
- Şimşek, H. ve Yıldırım, A. (2008). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Şimşek, H. ve Yıldırım, A. (2011). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (8. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Şişman, M. ve Gümüş, E. (2012). *Eğitim ekonomisi ve planlaması*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Tsang, M.C. (1988). Cost Analysis for educational policymaking: a review of cost studies in education in developing countries. *Bridges Project*.
- Tuzcu, G. (2006). *Avrupa Birliği'ne giriş süreci ve eğitimde vizyon 2023*. Ankara: Nobel.
- Türnüklü, A. (2000). Eğitimbilim araştırmalarında etkin olarak kullanılabilir nitel bir araştırma tekniği: görüşme. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi*, 24.
- Ünal, I. (1996). *Eğitim ve yetiştirme ekonomisi*. Ankara: Epar Yayınları.
- Oğuzkan, A. F. (1983). *Eğitim terimleri*. Ankara: Gül Yayınları.
- Özçelik, U. (2007). *Ortaöğretim okullarının finansman kaynaklarının okul yöneticilerinin görüşlerinden yola çıkarak belirlenmesi (Ankara ili Bala ve Gölbaşı ilçelerinde bir çalışma)*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Özdemir, N. (2011). *İlköğretimin finansmanında bir araç: Okul - aile birliği bütçe analizi (Ankara ili örneği)*. Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Özgü, T. (1987). *Eğitim ekonomisi*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Öztürk, S. (2002). *İlköğretim okullarının finansman kaynakları (Ankara ili Polatlı ilçesi örneği)*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Vaknin, S. (2003). *Is Education Public Good?*, <http://samvak.tripod.com/publicgoods.html>, (03 Şubat 2010).
- Varış, F. (1988). *Eğitimde program geliştirme*. Ankara: AÜ Eğitim Fakültesi Yayınları.

- Yamaç, U. (2010). *İlköğretim okullarının finans kaynakları*. Yüksek Lisans Tezi, Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Denizli.
- Yolcu, H. (2007). *Türkiye’de ilköğretim finansmanının değerlendirilmesi*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Yozgat, A. G. (2009). *İlköğretim okulu yöneticilerinin parasal kaynakları yönetme yeterlikleri*. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Samsun.
- Zoraloğlu, Y. R., Şahin İ., Fırat N. Ş. (2004). İlköğretim okullarının finansal kaynak bulmada karşılaştıkları güçlükler ve okula etkileri. *Eğitim Bilim Toplum Dergisi*, Cilt: 2, Sayı: 8.
- Woodhall, M. (1994). Eğitim ekonomisi: toplu bir bakış. Akt: Yüksel KAVAK, Berrin Burgaz, *M.Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, Sayı:16, İstanbul.

EKLER
OKUL MÜDÜRLERİ ARAŞTIRMA ENVANTERİ VE
YARI YAPILANDIRILMIŞ GÖRÜŞME FORMU

Görüşme No :

Görüşme Tarihi :

Görüşme Yeri :

Değerli Okul Müdürü,

İlköğretim kurumlarının mali kaynaklar konusunda okul yöneticilerinin görüşlerini belirlemek üzere hazırladığım araştırma envanteri ve yarı yapılandırılmış görüşme formu ilişiktir. Yüksek Lisans Tezimin gereği olarak hazırladığım bu araştırma envanteri ve yarı yapılandırılmış görüşme formunda; ilköğretim kurumlarının bütçe ve bütçe dışı mali kaynakları, kaynakların okulların ihtiyaçlarını karşılama oranları, okulların mali kaynak sorunları, okullara mali kaynak sağlamak için yapılan çalışmalar, yapılan bu çalışmalar sırasında karşılaşılan güçlükler ve mali kaynak sorunlarının çözümü için öneriler alınmasına ilişkin sorular yer almaktadır.

Yaptığım envanter çalışması ve görüşmeler sonucunda toplanacak veriler topluca değerlendirilerek yalnızca bilimsel amaçlar için bu çalışmada kullanılacaktır. Kişisel bilgiler gizli tutulacak, raporda yer almayacaktır. Bu araştırma doğrultusunda daha sağlıklı ve doğru kayıt yapabilmek amacıyla, görüşmede ses kayıt cihazı kullanılacaktır. Görüşme süresi vereceğiniz yanıtlara göre değişecektir. Envanter ve görüşme sorularını içtenlikle ve doğru olarak doldurmanız araştırmanın amacına ulaşması açısından son derece önemlidir.

Katkılarınız için teşekkür eder, saygılarımı sunarım.

Gıyasettin KAYIKÇI

Atatürk Üniversitesi

Eğitim Bilimleri Enstitüsü

Eğitim Yönetimi Teftişi Planlaması ve Ekonomisi

Bilim Dalı

Yüksek Lisans Öğrencisi

Ek 1. Araştırma Envanteri

A. Okula ve Müdüre İlişkin Bilgiler

1. Kıdem Yılıınız : ( ) 5 - 10 yıl ( ) 11 - 20 yıl ( ) 21 - 25 yıl ( ) 25 yıldan fazla

2. Cinsiyetiniz : ( ) Kadın ( ) Erkek

3. Yerleşim Birimi : ( ) Köy ( ) Belde ( ) İlçe ( ) İl Merkezi

4. Öğrenci Sayısı : ( ) 100'den az ( ) 100 - 250 ( ) 251 - 500 ( ) 500'den çok

5. Öğrenci velilerinizin aylık ortalama gelir düzeyinin aşağıdaki aralıklardan hangisine girdiğini işaretleyiniz.

( ) 500 TL'den az ( ) 500 TL - 750 TL ( ) 751 TL - 1000 TL ( ) 1000 TL'den fazla

B. Okulun Gelir Kaynakları

Aşağıda belirtilen gelir kaynaklarından okulunuzda mevcut olanları (X) işareti ile işaretleyiniz.

1. İşletme gelirleri

( ) Kantin kira geliri

( ) Kooperatif geliri

( ) Otopark geliri

( ) Okula ait araziden sağlanan gelir

( ) Diğer (belirtiniz) .....

( ) Hiçbiri

2. Pay ve aidat gelirleri

( ) Hafta sonu kurslarından kalan pay gelirleri

( ) Dergi ve gazete satışlarından kalan pay gelirleri

( ) Ders dışı eğitim kurslarından kalan pay gelirleri

( ) Okul aile birliği aidatı

( ) Anasınıfı aidatı

- Diğer (belirtiniz) .....
- Hiçbiri

3. Aynı ve nakdi katkılar

- Kamu kurum ve kuruluşlarından sağlanan aynı katkılar
- Kamu kurum ve kuruluşlarından sağlanan nakdi katkılar
- Özel kurumlardan sağlanan aynı katkılar
- Özel kurumlardan sağlanan nakdi katkılar
- Hiçbiri

4. Bağışlar

- Gönüllü nakit bağışlar
- Öğretmenlerden sağlanan bağışlar
- Okul idarecilerinden sağlanan bağışlar
- Diğer (belirtiniz) .....
- Hiçbiri

5. Sosyal etkinlik gelirleri

- Kermes
- Sergi
- Mezuniyet gecesi
- Okuma bayramı
- Tiyatro, piyes
- Sportif faaliyetler
- Diğer (belirtiniz) .....
- Hiçbiri

C. Okulun Giderleri

Aşağıda belirtilen gider türlerinin hangi gelir kaynağı veya kaynakları ile karşılandığını (X) işareti ile gösteriniz. Herhangi bir gider için birden fazla gelir kaynağını işaretleyebilirsiniz.

GİDER TÜRLERİ	GELİR KAYNAKLARI		
	Genel Bütçe	Ek Kaynaklar	Kurumlar (Belediye, Muhtarlık, SYDV vb.)
Yakıt			
Okula alınan demirbaşlar			
Okulun bakım ve onarımı			
Yangından koruma malzemeleri alımları			
Laboratuvar malzemeleri			
Kırtasiye giderleri			
Büro malzemesi giderleri			
Temizlik malzemeleri giderleri			
Spor, müzik, görsel sanatlar vb. malzeme giderleri			
Hizmetli ücreti			
Güvenlik ve güvenlik sistemi giderleri			
Telefon			
Elektrik			
İnternet			
Su			
Sosyal etkinlik masrafları			
Öğrenci sosyal yardımları			
Ufak tefek tamirat işleri			
Diğer giderler			
.....			
.....			

Ek 2. Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu

1) Kamu bütçesinden ayrılan ödenekler ve ek kaynakların okulun ihtiyaçlarını karşılama oranları nedir?

.....
.....
.....
.....

2) Okulunuzun ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla başka kurumlardan yardım alıyor musunuz? Alıyorsanız, en çok katkıyı hangi kurumlar yapmaktadır?

.....
.....
.....
.....

3) Size göre günümüzde ilköğretim kurumlarının en önemli mali kaynak sorunları nelerdir?

.....
.....
.....
.....
.....
.....

4) Size göre ilköğretim kurumlarına gelir getirecek yeni kaynaklar neler olabilir? Lütfen maddeler halinde yazınız.

.....
.....
.....
.....
.....

5) Okulunuza mali kaynak sağlama konusunda ne gibi çalışmalar yapmaktasınız?

.....

.....

.....

.....

.....

6) Mali kaynak yetersizliği nedeniyle okulunuzda yönetsel ve eğitsel olarak ne tür sorunlar yaşandığını ya da gelecekte ne tür sorunların yaşanabileceğini düşünüyorsunuz?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

7) Mali kaynak sorunlarının çözümü konusunda önerileriniz nelerdir?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Mali kaynak ile ilgili olarak eklemek istediğiniz başka bir husus var mı?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Ek 3. Anket İzin Onayı

T.C.
BİNGÖL VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı :48605746-044/
Konu :Anket Uygulanması

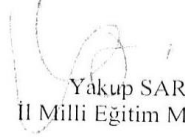
000697 16.01.2013

ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜNE
(Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı)
ERZURUM

İlgi : a) 27/12/2012 tarihli ve B.08.6.YÖK.2.AU.0.72.0.00-3371/024958 sayılı yazımız
b) 14/01/2013 tarihli ve 48605746-044/000595 sayılı Valilik Onayı.

İlgi (a) yazınız ekinde alınan Üniversiteniz Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans öğrencisi Gıyasettin KAYIKÇI'nın "**İlköğretim Kurumlarının Mali Kaynak Sorunları ve Okul Müdürlerinin Çözüm Uygulamaları**" konulu tez için anket çalışmasını ekli listedeki okullardaki okul müdürlerine uygulanmasına ilişkin talebiniz ilgi (b) Makam Onayı ile uygun görülmüş olup, müdürlüğümüzce mühürlenmiş uygulanacak anket formlarının birer örneği kapalı zarf içerisinde ilişikte gönderilmiştir.

Bilgilerinizi ve "**İlköğretim Kurumlarının Mali Kaynak Sorunları ve Okul Müdürlerinin Çözüm Uygulamaları**" konulu tez anket çalışmasının tamamlanmasından itibaren en geç 2 hafta içerisinde, CD'ye kayıtlı olarak bir örneği ilişikte gönderilen (Ek-1) formu ile birlikte müdürlüğümüze gönderilmesi hususunda gereğini arz ederim.

Yakup SARI
İl Millî Eğitim Müdürü

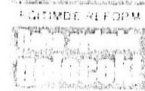
- EKLER:
1-Valilik Onayı (1 adet)
2-Anket Formu (5 sayfa)
3-Araştırma Değerlendirme Ek-2 Formu (1 adet)
4-Taahhütname Tutanağı Ek-1 Formu (1 adet)

ADI	
SÖZ	
KAYIT	22.01.2013
	222
	Ç.İ.Ş.
NAME	
	193

BİNGÖL İL MİLLÎ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜ
Adres: Hükümet Köşkü Kat:3 12090 BİNGÖL
Tel: (426) 213 25 85 – 214 31 09
Fax: (426) 213 48 47
e-posta: bingolmcm@meb.gov.tr
Web adı: http://bingol.meb.gov.tr

DANISMA
444 0 632
H A T Y I

T.C.
BİNGÖL VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı :48605746-044/
Konu :Anket Uygulanması

VALİLİK MAKAMINA

000595 14.01.2013

- İlgi : a) Millî Eğitim Bakanlığımıza Bağlı Okul ve Kurumlarda Yapılacak Araştırma ve Araştırma Destegine Yönelik İzin ve Uygulama Yönergesi.
b) 08/01/2012 tarihli ve 48605746-044/000329 sayılı Valilik Onayı.
c) Atatürk Üniversitesi Rektörlüğünün 27/12/2012 tarihli ve B.08.6.YÖK.2.AU.0.72.0.00-3371/024958 sayılı yazısı.

Atatürk Üniversitesi Rektörlüğü, Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans öğrencisi Gıyasettin KAYIKÇI'nın "İlköğretim Kurumlarının Mali Kaynak Sorunları ve Okul Müdürlerinin Çözüm Uygulamaları" konulu tez için anket çalışmasını ilimiz merkez ve merkeze bağlı (ekli listedeki) İlköğretim okullarında görev yapan Okul Müdürlerine uygulanması ilgi (c) yazı ile talep edilmiş olup, söz konusu anket formları ilgi (b) Valilik Onayı ile oluşturulan Müdürlüğümüz "Araştırma Değerlendirme Komisyonu"na incelenmiş ve yapılan inceleme sonucunda ilgi (a) Yönergenin 5. maddesindeki esaslara aykırı olmadığı ekte sunulan Araştırma Değerlendirme Formu ile tespit edilmiştir.

Buna göre; bir nüshası ekte sunulmuş olan anket formlarının ilimiz merkez ve merkeze bağlı (ekli listedeki) İlköğretim okullarında görev yapan Okul Müdürlerine uygulanması Müdürlüğümüzce uygun görülmektedir.

Makamlarınızca da uygun görüldüğü takdirde; Olurlarınıza arz ederim.

Yakup SARI
İl Millî Eğitim Müdürü

EKLER:
1-Yazı (1 adet)
2-Anket Formu (5 sayfa)
3-Tez Önerisi (1 sayfa)
4-Okul Listesi (4Sayfa)

OLUR
14/01/2013

Numan Tahsin ÇİMŞEK
Vali a.
Vali Yardımcısı

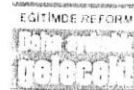
BİNGÖL İL MİLLÎ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜ
Adres: Hükümet Konağı Kat:3 12090 BİNGÖL
Tel: (426) 213 25 85 – 214 31 09
Fax: (426) 213 48 47
e-posta: bingolmcm@meh.gov.tr
Web adr: http://bingol.meb.gov.tr

DANISMA
444 0 632
HAYATI

www.haydikizlar.org

Ek 4. Veri Toplama Araçlarının Kullanılmasına İlişkin İzin Belgeleri

İlköğretim Okullarının Finans Kaynakları - Ulaş YAMAÇ

Ulaş YAMAÇ [Kişilere ekle](#) 13:04 [Yanıtla](#)
Kime: gjyas19@hotmail.com

Giyas Bey; çalışmanızda başarılar dilerim. Benim tezimde kullanmak istediğiniz her türlü anket, veri ve literatür vb. kullanabilirsiniz. İyi günler dilerim.

Ulaş YAMAÇ
Fen ve Teknoloji Öğretmeni
Gülbirlik İlkokulu ISPARTA

From: gjyas19@hotmail.com
To: ulasyamac@hotmail.com
Subject: izin
Date: Sat, 15 Dec 2012 07:19:17 +0200

İyi günler. Ben Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Yönetimi Teftişi Planlaması ve Ekonomisi alanında yüksek lisans yapıyorum. Tez çalışması olarak, "İlköğretim Kurumlarının Mali Kaynak Sorunları ve Okul Müdürlerinin Çözüm Uygulamaları" konusunu belirledim. Çalışmam da sizin yaptığınız çalışmanın lütaretür çalışmasından ve İlköğretim Okullarının Finans Kaynakları Araştırması Okul Müdürleri Anketi'nizden yararlanabilir miyim?

İlköğretim Okullarının Finansman İhtiyaçlarını Karşılama Düzeyleri (Van İli Örneği) - Yıldız SARIBAL ALTUNTAŞ

yildizsaribalaltuntas@mynet.com [Kişilere ekle](#) 20:37 [Yanıtla](#)
Kime: gjyas19@hotmail.com

Sayın Öğretmenim;
"İlköğretim Okullarının Finansman Sorunları" konulu Yüksek Lisans Tez Çalışmamdan yararlanabilirsiniz. Başarılar dilerim.

----- Özgün İleti -----
Kimden : gjyas19@hotmail.com
Kime : yildizsaribalaltuntas@mynet.com
Gönderme tarihi : 18 Aralık 2012 Salı 13:29
Konu : izin

İyi günler. Ben Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Yönetimi Teftişi Planlaması ve Ekonomisi alanında yüksek lisans yapıyorum. Tez çalışması olarak, "İlköğretim Kurumlarının Mali Kaynak Sorunları ve Okul Müdürlerinin Çözüm Uygulamaları" konusunu belirledim. Çalışmam da sizin yaptığınız çalışmadan yararlanabilir miyim?

İlköğretim Okullarında Finansman İle İlgili Okul Müdürlerinin Görüşleri Üzerine Nitel Bir Araştırma - Ayşe Gül ALPAY

aysegul_alpay@mynet.com [Kişilere ekle](#) 00:20
Kime: giyas19@hotmail.com [Yanıtla](#)

Elbette yararlanabilirsiniz. Tezinizi tamamlayınca referans numaranızı iletirseniz incelemek isterim. Çalışmalarınızda kolaylık ve başarılar diliyorum.

----- Özgün İleti -----
Kimden : giyas19@hotmail.com
Kime : aysegul_alpay@mynet.com
Gönderme tarihi : 18 Aralık 2012 Salı 13:30
Konu : izin

İyi günler. Ben Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Yönetimi Teftişi Planlaması ve Ekonomisi alanında yüksek lisans yapıyorum. Tez çalışması olarak, "İlköğretim Kurumlarının Mali Kaynak Sorunları ve Okul Müdürlerinin Çözüm Uygulamaları" konusunu belirledim. Çalışmam da sizin yaptığınız çalışmadan ve görüşme sorularından yararlanabilir miyim?

Ek 5. Veri Toplama Aracı Hakkında Görüşü Alınan Uzman ve Eğitimciler

	EĞİTİMCİNİN ÜNVANI	ADI SOYADI
1	Yrd. Doç. Dr.	Durdağı AKAN
2	Yrd. Doç. Dr.	Şükrü ADA
3	İlçe Milli Eğitim Müdürü	Basri AVCI
4	Okul Müdürü	Abdulahap SALCAN
5	Okul Müdürü	Ekrem NOM
6	Okul Müdürü	Muhittin TELCİ
7	Okul Müdür Yardımcısı	Abdullah YAVUZ
8	Öğretmen	Burcu ALTUNOK
9	Öğretmen	Erdem ŞAHİN
10	Öğretmen	Gülsüm ŞAHİN
11	Öğretmen	Erdem SERÇEMELİ
12	Öğretmen	Deniz GÖRGÜLÜ
13	Öğretmen	Metehan TUTAR
14	Öğretmen	Nihat KELBAT
15	Sendika Şube Başkanı	Sedat DURSUN

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı : Gıyasettin KAYIKÇI

Doğum Yeri ve Tarihi : Bingöl - 15.07.1986

Eğitim Bilgileri

Lisans Eğitimi : Erciyes Üniversitesi

Eğitim Fakültesi

Sınıf Öğretmenliği Bölümü

Mezuniyet Tarihi : 12.06.2008

Yabancı Dil : İngilizce

Mesleki Bilgiler

2008 - 2010 : İMKB Arakonak İlköğretim Okulu (Bingöl) - Sınıf Öğretmeni

2010 - 2011 : İMKB Arakonak İlköğretim Okulu (Bingöl) - Müdür Yardımcısı

(Görevlendirme)

2011 - .... : İMKB Arakonak İlköğretim Okulu (Bingöl) - Sınıf Öğretmeni

İletişim Bilgileri

Adres : İMKB Arakonak İlkokulu Solhan / BİNGÖL

e - posta : giyas19@hotmail.com